

چۆن زهكاتى متدى اقرا الثقافى سامانم كىمىت دەدەپىت؟ www.iqra.ahlamontada.com

نوسىنى
د.عەلى قەرەداغى

وەرگىرانى
ليژنه يەك له رابىطەى ئىسلامى كورد
لقى سلىمانى

چۆن زەكاتی سامانه كەت دەدەیت؟

نوسینس: پروفیسور. د. عەلى محمىدین قەرەداغى

ومرگىرانى: لیژنه‌ی و مرگىرانى رابیتە‌ی ئىسلامى كورد

چاپى دووم
زیادکراو و پوخته‌کراو

۲۰۱۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْغِفُونَ)

ناوی کتیب: چۆن زکاتی سامانه‌که‌ت ددهیت؟

نوسەر: پروفیسۆر د. عەلی محەیدین قەرمداغی

ومرگی‌پانی: لیژنە‌ی ومرگی‌پانی رابیتە‌ی ئیسلامی کورد

پیداچونە‌وه‌ی: عومەر عە‌لی محە‌مد

بەرگ: قەرە‌اد فایە‌ق

تایپ: نوسینگە‌ی راگە‌یاندنێ دکتۆر عە‌لی قەرمداغی

چاپ: جوارچرا

چاپی دووهم بە‌دهستکاریبە‌وه: ۲۰۱۲

تیراژ: ۲۰۰۰

نرخ: ۲۵۰۰ دینار

ژمارە‌ی سپاردن (۱۱۷) ساڵی ۱۹۹۸

پیرستی بابہ تہ کان

بابہ ت	لاپہرہ
پیشہ کی	۳
پیشہ کی نوسہر	۷
زمکات لہقورٹان و سونہ تدا	۱۰
زمکات لہقورٹاندا	۱۰
زمکات لہسونہ تدا	۱۴
مانای زمکات	۲۹
حیکمہ تی زمکات	۲۹
پایہ گانی زمکات	۳۲
پایہ یی یہ کہم: زمکات دہرو مہرجہ گانی	
پایہ ی دوو دم: مال و سامانہ زمکات لیدراو مکہ	۳۳
مہرج: گشتیہ گانی نہو مالہ ی زمکاتی لی دمدریت	۳۵
زمکاتی سامانی نازہل (رہشہ و لاخ، و شتر، مہرو بز، بہر زہ و لاخ و وینہ گانی)	۳۸
زمکاتی سامانی کشتوکال	۴۵
زمکای زیرو زیو - (زمکاتی خشل)	۴۷
زمکاتی سامانی بازرگانی	۴۹
نہندازہ ی پیویستی زمکات لہ سامانی بازرگانیدا	۵۰
زمکاتی زہوی و زاری نامادہ گراو بو کرین و فروشتن	۵۱
زمکاتی مالی قازانج بہاوبہش	۵۲
زمکاتی کارگہ کان و پروژہ پیشہ سازیہ کان	۵۳
زمکاتی کانزای زیوی شراوہ ی کوئی دوزارود	۵۵

۵۶	زمکاتی کۆمپانیاو قۆنته راته کان
۵۸	کهردسته نه گۆر ده کان
۶۲	زمکاتی پشکه کان
۶۸	چۆنیه تی ئه ندازه دانانی زمکاتی کۆمپانیاو پشکه کان
۷۰	زمکاتی کۆمپیا له و کاغه زی چهک و سه رمایه ی به ره ده سه یئراو
۷۱	زمکاتی سپارده ی به ره مه مه یئراو، صندوقی پاشه کهوت
۷۱	زمکاتی شته به کریگیرومکان و کارگه و....
۷۴	پروژهکانی قوتابخانه و باخچه ی مندا لان و
۷۴	زمکاتی موچه و کرید دست
۷۷	زمکاتی ده سه نه و به خشی شی دراوی
۷۸	زمکاتی پاداشتی کوتای خزمهت
۷۹	زمکاتی به خشی مال دامه زران دن
۸۰	زمکاتی سامان و قازانج به شه ریکی
۸۲	زمکاتی سامانی به خشراو
۸۴	زمکاتی ماله کهت/ بنه ماکانی ژمی ریا ری
۹۰	چه ند بابه تی کی گرنگ سه بارهت به زمه کات
۱۰۸	پایه ی سییه م: خه رجگاکانی زمکات(هه ژاران، که مده ستان، کارگی رانی زمکات، نه و موسولمانان، رزگار کردنی گه رده نه کان، قه رزار ده کان، له ری گای خوادا، ری بواران...)
۱۲۲	زمکاتی سه رفی تره

چه مکی زهکات و کۆی بابته کانی به خشین له ئیسلامدا ره هه ندیک یه کجار مرۆڤ دۆستانه یان هه یه لای هه موو مرۆڤیککی ویژدان زیندوو به چاوی ریزه د سهری ده کریت، نه مه جگه له وهی بابتهی زهکات و به خشین بهیه کیک له پایه گرنگه کانی دیته هه ژمار کردن و وه ره هه ندیککی عیبادتهی سهیر ده کریت و مل پی نه دانی کهسی مسولمان ده خاته ژیر پرسیاره وه رو به رووی هه ره شهی سهختی دینی ده کاته وه و ناو و نازناوی مه ترسیداری لی ده نیت.

بۆیه بابتهیککی گرنگی وه زهکات پیویستی. به وه ههیه به ناگاهی و شیوهیهکی زانستیانه مامه لهی له گهڵ بکریت لهو روه ده که وهک مافیکی خودا کهوتۆته سهیر مرۆڤی مسولمانی ده وه له مه ند بهو شیوهیهیی دیاری کراوه بۆی بیداته لایه نی پیویست له هه ژارو کهم ده رامهت و لایه نه کانی دیکه ی وه رگری زهکات، نه مه و بۆ هه موو کاریک مرۆڤی مسولمان پیویستی به زانست و زانیاری وردو ویست و نیراده ی جیبه جیکردن ههیه تابتوانیت مرۆڤیککی نمونه ی بیت له گهڵ بیروباوهی خیدا.

به مانایه کی دیکه به خشین جگه له ره هه نده دینه که ی وه عیبادته مامه لهی له گهڵ ده کریت له رووی دهرونیشه وه دل نارامی و ناسوده یی ده داته خاوه نه که ی زانستی دهرونی نه مه ی پشت راست کرده ته وه له میژه قورنایی پیروژ نه م بابته ی خستوته روو وه ده فرمویت: {إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ} (سورة البقرة ۲۷۷).

خوینهری نازیز نه م کتیبه ی به رده ست به شیککی که مه له هه له و کۆششه گه وره و به رده وامه کانی جهنابی دکتۆر عه لی قه رده اغی که به ریزیان زۆر به وردی و پوختی

قسهی لهسەر زۆربەى نمو بابەتانه کردوه لهبابهتەکانى زەکاندا، کەرژژانه دەبنه پرسىارى زۆرىنهى مسولمانان، نهوهى گرنکه بهبايهخهوه سهىرى بکرىت لىم کتیهدا نهوهیه کهلهزۆر جیگادا بهزمانى دهستهجهمعی قسه دهکرىت و سوود وهرگیراوه لهکۆرو کۆنگره تاییهتکراوهکان بهبابهتەکانى زەکاتى هاوچهرخ، لهمهش گرنکتر نهوهیه کههمیشه رای بههیزو پهسەند خراوته روو بهسوود وهرگرتن لهکۆى بابەتەکانى شەریعت بهتیکرای مهزهەب و قوتابخانه فیهیهکانهوه.

بى گومان نهمهش بۆ زیاتر لهگهوره زانایهکی وهک جهنابى دکتۆر عەلى قەرهداغى شتیکی چاوه‌پوانکراوه کهبه‌پزریان زیاتر له‌چوار دهیهیه سه‌رقالتی بابەتەکانى نابوری نیسلامى و فیهیه موعامه‌لاتن و هه‌لکه‌وتهیه‌کی ده‌گمەن و کم وینهى نهو بوارهیه.

گرنکی و به‌پیزی بابەتەکه هۆکار بوو بۆنهوهى لیژنهى وه‌رگیران له‌رایتهى نیسلامى کورد هه‌ستیت به‌کاریکی لىم شیویه بهو نومیدهى خزمەت به‌کتیبخانهى کوردی و تۆی خوینه‌رى نازیزیش لىی سودمەند ببیت.

ابوبکر پینجوتنى

٢٠١١-١٢-٢٠

پیشہ کی نووسہر

بہ نای خوی بہ خشندهی میهره بان، سوپاسی همیشہیی و بہر دودام بۆ خوی گورہو خاوه نی هموو جیہانیان، برژی بارانی بہ زہیی و درودو سلاوات و سہ لامی بی پایان بۆسہر گیانی پاکی رہوانہ کراوی یہ زدان بدرہ حمہت بۆ هموو جیہانیان، بۆسہر گیانی پاکی کس و کارو ہاوری و ہاوہ لان و شون کەوتوانی بہ گشتی بی وەستان تاکۆتایی کات و زەمان.

دوای ئەمانە مسوڵمانانی نازیز:

لەبەرئەود زەکات سیئە مین پایەئە نەم نایینە پیرۆزەییو ھۆکاری پەیوەستی نیتوان سامان و کۆمەلایەتیەکی وایە کە نایینی نیسلام زۆر گرنگی و بایەخی پێداوە، بۆیە لەزۆر نایەتی قورئانی پیرۆزدا ناوی زەکات لەگەڵ ناوی نوێژدا پێکەوہ یە کخراوہ، سەدان جار لە قورئانی پیرۆزو سوننەتی پیغەمبەر (ﷺ) باسی زەکات ہاتوہ، ھەرکەس نکۆلی لێ بکات و بەواجبی نەزانی کافر دەبی و ھەمیشە لەناگری دۆزەخدا نەمیئیتەوہ، تەنھا ھەر نەدانی زەکات دەبیە ھۆی پێویستی جەنگ و کوشتار لەگەڵ زەکات نەدەردا، چونکە باوہری راستەقینەو بڕایەتی نایینی بی زەکات دان تەواو ناییت، ھەر وەک دەر نەکردنی زەکات دەبیئە نیشانەئە نکولی و بی برۆایی، ئەو دتە خوی گورہ دەفەمویت: { فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَأِخْوانُكُمْ فِي الدِّينِ وَتُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ } التوبة ۱۱.

سەبارەت بەوہی پیاو چاکانی پێشوو نەم گرنگیەیی بە جوانی تێگەشتون، بۆیە یە کەم جێنشینی پیغەمبەر (ﷺ) ھەزەرەتی نەبویکری صدیق (رەزای خوی لێ بیت) بریاری جەنگیدا لەدژی نەو کەسانەئە لەناین ھەلگەرانەوہو زەکاتیان نەداو پاش جەنگێکی سامناک لەگەڵیاندا، ھاتنەوہ سەر راستە رێبازی نایینی نیسلام، ھەر بۆیە یە کەم دەولەت کە لە پێناوی ناین و بەرژوہەندی و مافی ھەزاراندا

جەنگىيۈە دەۋلەتى ئىسلامە، لەم گۆشە نىگايەۋە دەۋلەتى ئىسلام چاۋدىرى نەم پايە بەھىزۈ گىرنگەي نەكردۈ لەبارەي ۋەرگرتن و بەخشىن و خەرج و دابەشكردنى بەسەر ھاۋلا تىاندا ياساى رىك و پىكى دانابو، بەلام كاتى ئىستىعمارى ستەمكار زۆرىەي ۋلات و نىشتىمانى ئىسلاميان داگىر كىردۈ ياسا دەستكردەكانى خۇيان خستە شۈتى رىبازى ئىسلامى پىرۈز لەزۆرىنەي ۋلاتانى ئىسلامىدا شەرىعت ۋن كراۋ گۆشەگىر بو، بۆيە لەۋكاتەۋە نەم ياسا مالىە ئىسلامىە خرايە نەۋ لاۋە مىرى پىرسارى لى نەكرد، نىتر مايەۋە ھەركەس خۇي و بىرۈباۋەپەكەي و چاۋدىرى خۋاي گەۋرە بەسەرىەۋە.

لەۋەش سامناك و ترسناك تر بلاۋبونەۋەي نەزانى و نەشارەزايى و چۆنىەتى دانى زەكات، بەرادەيەك كەزۆرىەي خەلك لەكاروبارى زەكات بى ناگا بوون، بەتايىەتى زەكاتى نەۋ شەكانەي پەيۋەندىان بەبابەتە ھاۋچەرخەكانى سەردەمەۋە ھەيە، ۋەك: زەكاتى مۈچەۋ پشك دانراۋە بەرھەم ھىنەرەكان و كۆشك و تەلارە گەۋرەكان و ...ھتە. ئىنجا لەكاتىكدا كەبەپتۈبەرايەتى بانكى قەتەرى دەۋلى ئىسلامى داۋاي دانانى كورته كىيىكىان لى كىردم لەبارەي زەكاتەۋە بەگشتى و لەبارەي زەكاتى بابەتە ھاۋچەرخەكانى نەم سەردەمەي زەكاتەۋە، نەۋەبو لەۋەلامدا زۆر دوو دل بووم، چونكە لام ۋابو كىيى (فىقھ الزكات) دانراۋى مامۇستاي گەۋرەۋ پايە بەرز (دكتۇر يۈسۈف قەرزۋى) بەجۆرى ھەمۈۋ كەلىنەكانى پىر كىردۈتەۋەۋ لەروۋى رىك و پىكى و پىرۈ چى زانستە بنەپەتى و بەلگەۋ بىرۈپۈچۈنەكانىەۋە نەۋەندە گشتىگىر ھەمەلايەنەيە ھىچ مەۋداي نەھىشتۈتەۋە ۋەلامى نەۋ پىرسىارانە نەداتەۋە، تەننەت خۇشم ماۋەي چەند سالىك بەقوتايىانى زانكۆي قەتەرم بەۋانە ۋتۈتەۋەۋ سودىكى زۆرم لى ۋەرگرتۈە لەۋ بۈارەدا.

به لآم له بهر شهووی شه دانراوه به نرخه ی جهنابی دکتور قهرزای شهونده همه لایه ن و چوپړدو پتویستی به پسرپریه له لایه ک و زوربه ی خه لکیش هز به نامیلکه یه کی کورتی دوور له فره راو بوچون نه که ن و پتویستیان به یه ک رای به هیزو ممانه پیکراو هیه به وه لآمی پرسیاره شه رعیه کان له لایه کی تره وه .

سهره رای نه ممانه ش ماموستای به ریز شه و کتیبه ی له سالی (۱۳۸۹ک) داناوه ، که دوا ی شه و چند کور کونگره له باره ی زه کاته وه گیراوه و چند بریاری به کومه لی وادراوه که بوته هو ی به برکردنی زوربه ی راو بوچونه جیاجیاکانی بابه تی زه کات به ته وای، یان نزیک له بهر بریون، ینجا بو یه منیش شه و نه رکده خسته سهرشام و وه لآمی داواکه ی به ریزه به رایه تی بانکی قه ته رم دایه وه و شه نامیلکه یه م دانا، شه و ی شایه نی باسه یتمه لیزه دا سود له و بریاره تازانه وهرده گرین و ده قه کانیا ن باس ده که یی له گه ل گه لی سهرچاوه ی برپا پیکراوی تریش، هه تا سودو که لکی ته و او بگه یه نن، به لآم کتیبی (فقه الزکاة)ی دکتور یوسف قهرزای گرنه گرتین سهرچاوه یه و له پیش هه موانه وه دانه نریت.

له کوتایدا له خوای بی هاوتا داواکارم کاروکرده وه کامان پاک و بی خموش بی و لیمان ودربرگریت و بیانکاته هو ی ره زامه ندی خو ی، هیوادارم له هه موو هه له و خوارو خراپه کی بیرو باوړو وتارو کردار بمانپاریزیت(نامین)

هه رخوای گه وړه باشتیرین و پشت و په نامانه

دکتور عه لی قهرزای

دوچه

سهره تای شه عبانی ۱۴۱۵ک

زەكەت لە قورئان و سوننەتدا

زەكەت لە قورئانی پیرۆزدا

وشەى زەكەت (الزكاة) وشە لى تاشراوەكانى دەیان جار لە قورئانى پیرۆزدا هاتون و باسیان لى كراوە، ئەوەتە لەبارەى زەكەتەوه ژمارەىەكى زۆر نایەت هاتو، وەك خوای گەورە دەفەرمویت: {وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ} البقرة ۴۳. واتە: بەریت و پیتكى نوێژ بکەن و زەكەت بدەن و ملی بەندایەتى لە نوێژى بەكۆمەلدا (جەماعەت) لەگەڵ خەڵكانى تردا بۆ خوای گەورە كەچ بکەن.

لەهەندى نایەتدا زەكەت بەسەفەت و رەوشتى برۆاداران باس كراوە، وەك ئەوەى كە خوای گەورە دەفەرمویت: {وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ} المؤمنون ۴. واتە: ئەو برۆادارانەى كە زەكەتى سامانەكەیان بەچاكى ئەدەن، بى گومان گەشتون بەناواتى خوێیان و دەچنە فێردەوسەوه، هەروەها دەفەرمویت: {وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا} النساء ۱۶۲. واتە: ئەو برۆادارانەى كە بەجوانى نوێژ دەكەن و زەكەت بەپى شیاوان ئەدەن و باوەریان بەتاك و تەنهایى خوای گەورە و روژى قیامت هەیه، ئەوانە نێمە پاداشتى چاكەیان ئەدەینەوه، و دەفەرمویت: {وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ} البقرة ۲۷۷. واتە: ئەو برۆادارە كردهوه چاك و نوێژكەرو زەكەت دەرانە بىگومان پاداشتیان هەیه لای پەرورەدگاریان.

لەهەندى نایەتدا زەكەت كراوە بەمەرج بۆ باوەرو چۆنە بەهەشت و براپەتى برۆادارى و ەەرگرتنى تۆبە و لابردنى گوناھەكان، وەك خوای گەورە دەفەرمویت:

{.....لَنْ أَقْمَتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ} {المائدة ١٢}. واته: سویند به گه ورهیی و بی هاوتایی خوځ، نه گهر ټیوډ بهر ټیكو پټیكي نویژتان كړو زه كاتتان داو پرواتان به پیغه مبه رانی من كړو یار مه ټیتان دانو هه روهك قهرز به خوای گه وره بدېن به بی منهت و روشكاندن ده سټگیوویی خه لكتان كړد، منیش له پاداشتی نه ودها چاوپوښی له خراپه كاتتان ده كه مو روژی دوايي نه تانبه مه نهو به هشت و باخانه ی كه روو باری ټاوی پاك و روینان پیدا ده روا.

هه روهها له نایه ټیكي تردا ده فرموت: {فَإِنْ ثَابَرُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ فَإِذَا خَوَّاتُكُمُ فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ} {التوبة ١١}. واته: نه گهر كافران توبه بیان كړو وازیان له كوفرو په یمان شكاندن هیتاو نویژتیاں كړو زه كاتیاں ده كړد، نیتر ده بڼه برای نایني ټیوډو له هه موو مانو نه ركيكدا وهك يهك نه بڼ. خوای گه وره له هه ندي ټايه تدا رونی كړد ټه وه كه مال و سامان به هژی زه كات لیدانه وه كه م ناكات، به لكو پیت و بهر كه ته تیډه كه ویت. خوای گه وره ده فرموت: {.....وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْغَفُونَ} {الروم ٣٩}. واته: نهو ماله ی ټیو نه یدېن به زه كات ته نها له بهر ره زای خوای گه وره، بی گومان نهو كه سانه ی زه كاته كه نه دېن خاوه نی چه ندجاره پاداشتنو پیت و بهر كه تیش نه كه ویته سامانه كه یانه وه.

له لایه كي تریشه وه خوای گه وره باسی كافرو بت په رسته كانی كړد وه هه ره شه ی لی كړدون به وې كه زه كات نادهن، ده فرموت: {.....وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ، الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ} {فصلت ٦-٧}. واته: سزای سه ختی

دواروژ بۆ بت په‌رستان، نه‌وانه‌ی زه‌کاتی سامانه‌که‌یان ناده‌نو برپای ته‌واویان به‌زیندوبونه‌وه‌ی دوا‌ی مردن نیه‌و هیچ سۆزو دلنه‌رمیه‌کیان بۆ هه‌ژاران نیه‌.

گشتگیری وشه‌ی (الزکاة) بۆ سامان و ده‌رون:

قورنانی پیرۆز وشه‌ی زه‌کاتی به‌کاره‌یتناوه‌ له‌پاککردنه‌وه‌ی مال و ساماندا به‌تایبه‌تی چه‌مکی (الزکاة) وه‌ک له‌و نایه‌ته‌ی که‌رابوردن، نه‌مه‌یش له‌کاتیکدا که‌وشه‌کاریه‌کانی (فعله) کانی له‌خاوێن کردنه‌وه‌ی دل و ده‌رونا به‌کاره‌یتناوه‌ له‌چه‌ند نایه‌تی تردا، له‌وانه‌ خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت: {قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا} {الشمس: ۹}. واته‌: به‌راستی که‌سانی سه‌رکه‌وتن و به‌هره‌مه‌ند بون که‌ده‌روونی خۆیان پاک و گه‌شه‌دار کردو له‌خه‌وش و خراپه‌ رزگاریان کرد، وه‌زیان و رۆچونیش بۆ نه‌وانه‌ی به‌هه‌وه‌س و ناره‌زوکاری خۆیان خسته‌ پله‌ی نازه‌لو و ده‌روون پاک‌ی و ژیرییه‌که‌ی خۆیان له‌ده‌ستدا. وه‌ته‌فه‌رمو‌یت: {خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلَّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ} {التوبة: ۱۰۲}. واته‌: نه‌ی پیغه‌مبه‌ر له‌مال و سامانی مسو‌لمانه‌کان وه‌ریگه‌و بیبه‌خشه‌ به‌هه‌ژاران، بۆ خاوێن کردنیان له‌خراپه‌و گه‌شه‌پێدانی ده‌رونیان و دوعای خێرو چاکه‌یان بۆ بکه‌.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: {كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ} {البقرة: ۱۲۹}. واته‌: وه‌ک نه‌وه‌ی نازو نیعمه‌تی ته‌واوم پێدان هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌رم له‌خۆتان بۆ ناردن هه‌تا نایه‌ته‌کانی ئیمه‌تان به‌سه‌را بخوینیت و به‌ره‌و چاکه‌و دل پاک‌ی بتانگۆڕی.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: {هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ

مُبین { الجمعة ۲۰ }. واته: نهو خوايهی لهناو نه خوینده وارده کاندای پیغه مبهريکی نه خوینده واری له خوځيان بۆ رهوانه کړدونو نايه ته کانی خوايان به مردا شه خوینیت و دلۆ د درونيان خاوين نه کات و قورسانو زانستی به سوديان فیر ده کات، خو گومانیش له وهدا نيه که نهوان پيش نیسلام به ته واوی له ريگای راست و دروست سرگردان بوون.

خواي گه وره رونی کړدۆته وه نهو که سانه سرکه وتون که دلۆ د درونی خوځيان له هه موو خه وشو رهوشتيکی ناپره وا خاوين کړدۆته وهو زه کاتی سامانه که يان به چاکی نه ددن که نه فرموت: { قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى } { الأعلى ۱۴ }. وه پاک و خاوين کړدن سامان و دلۆ د درونی به کخستوه له گزشته نيگايه که وه سهيريان ده کات. که ده فرموت: { وَسَيُجَنَّبُهَا النَّاسُ، الَّذِي يُوْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى } { الليل ۱۷-۱۸ }. واته: نهو که سه له دۆزه خوه دوور نه بیت که به چاکی خوا به رستی نه کات و مال و سامان له خيرو چاکه دا خه رج ده کات و له هه مان کاتدا دلۆ د درونی له خه وشو خوه گنده کان خاوين ده کات.

دياره کۆکړدنه وهی نه م دوو جوړه پاکسازيه له گشتگيري نیسلامی پيرۆزه وه سه رچاوهی گرتوه له به خۆ گرتنی په روه رده که يه وه بۆ هه موو لايه نيکی مرۆډو ژيان هه لده قولیت، بهو نیازدی که مرۆډ بژی به ژيانیکی له خوا نزیک و دوور لهو که سيه ته دووبه شو دوپيه به که نیستا نه م چهرخه ی نیمه ی تيا نه ژی.

که واته مرۆقی باوه ردار وه که نه بی سامانه که ی خاوين بکات به زه کات لی دهر کړدن، ده بی باشتر دلۆ د درونی خو ی پاک و خاوين بکات له نه خو شيه درونيه کان و کړدوه و رهوشته ناپه سه نه کانی وه: رق و هه سودی و خو به گه وره زانين و له خۆ بايی بوون و پيشیل کړدن مافی خه لکی و فروفیل کړدن و هه موو خوارو خيچيه ک، له راستيدا بروای ته واوی راسته قينه کاتی به دی دیت که مرۆډ

په یوهندی به خوای گه ورده توندو به هیژ بیت و دلّو دهرونی به پره زای خواوه به ستر
بیت و گیان و مال و سامانی بۆ خوای گه ورده تهرخان کرد بیت و خوی له هه وهس
کاری و ناره زوو بازی خاوین بکات، به لکو ده بی هه موو ناره زوه کانی به پیی
نیسلام و بهرنامه پیروژه که ی خوای گه وره بیت.

وشه ی (الصدقة) و داتا شراوه کانی زیاتر له (۱۵۰) سه دوه بجا جار له قورنانی
پیروژدا دوباره بوته وهو ته میش وهک وشه ی (الزكاة) وشه یه کی پر و اتاو ناوازه یه،
چونکه نه م لایه نانه نه گریتته خو: راست و دروستی کارو کرده وه، که نه ویش
به زه کات ده رکردن و خپرو چاکه کردن ده رده که ویت، هه وهک راست و دروستی وتهو
بیرو باوه پر نه گریتته خو، نه مه میش به لگه یه له سهر جه خت کردنی نایینی نیسلام
له سهر په روره ده ی هه مه لایه نه ی راست و دروست کردنی تاکی ریک و پیکی ته و او
له کۆمه لدا.

زه کات له سونه لدا:

قورنانی پیروژ چۆنیه تی زه کات دان و نهو جوړه شتانه ی که ده بی زه کاتیان لی
بدیت و مه رجه کان و پایه کانی زه کاتی به دریت ی باس نه کرد وه، به لکو نه وانه ی
هه موو هیشتوته وه بۆ پ و ره سمی که پیغه مبه ری خو شه یست (درودی خوای له سهر)
به جوانی رونی کردوته وه له شاری مه دینه ی پیروژ به کاری هینا وه زه کاتی کرده وه
به شاده ماری نابوری یه که م ده ولته تی نیسلام، بۆیه له م باره یه وه ژماره یه کی زور
فرموده هه یه، به لام لیته دا هه ندی له و فرمودانه باس ده که یه که ماموستا
(دکتور یوسف قه رزاوی) له کتیبی (التقى) دا به راگواستن له کتیبی (الترغیب
والترهیب) دانراوی (الحافظ المنذري) یه وه وه ری گرتوون و گه لی په راویزی
به نرخی له سهر نوسون، وهک: **عن ابي هريرة وابی سعد الخدری (رضي الله**

عنهما) قالا : خطبنا رسول الله صلى الله عليه وسلم (يوما) ، فقال : والذي نفسي بيده (ثلاث مرات) ثم اكب ، فاكب كل رجل منا يبكي لا يدري على ماذا حلف ؛ ثم رفع رأسه وفي وجهه البشري ، فكانت احب الينا من حمر النعم . ثم قال : وما من عبد يصلي الصلوات الخمس ويصوم رمضان ويخرج الزكاة ، ويجتنب الكبائر السبع الا فتحت له ابواب الجنة ، وقيل له : ادخل بسلام) راوه النسائي واللفظ له ، وابن ماجه ، وابن خزيمة ، وابن حبان في صحيحهما ، والحاكم وقال : صحيح الاسناد . وواقعه الذهبي (٢٠٠/١) وفي اخره : ثم تلا : { اِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلَ كَرِيمٍ } النساء ٣١

واته : تهوهريرهو نهو سعیدی (خدری) رهزای خویان لی بیت ، وتیان : روژیکیان پیغمبر (ﷺ) وتاریکی پیشکش کردین و سی جار فهرمووی : سویند بهوکهسی گیانی منی بهدسته ، نیر وهستاو سهری دانهواند ، نینجا هدریه که له نیمهش سهری خزی نهوی کردو دهستی کرد بهگریان ، نه مناده زانی له سهر چی سویندی خوارد . پاشان سهری هه لپی و به جوژی موژدهو خوشی له رووی پیروزی ده بینرا نه گهر هدریه که مان گهله حوشریکی سوری (که باشرین مالی عهرده) دهس بکهوتایه نهودنده خوشحال نهدهبوو ، نینجا فهرمووی : ههرکس له بهنده کانی خوا پینج نویژه فهرزده که بکاتو ، روژووی مانگی رده زان بگریتو ، زده کاتی سامانه کی بداتو ، له حموت گونا هه گهورده کان دووریکهوتیهوه ، بی گومان هه موو دهرگا کانی بههشتی بو ده کرتیهوهو پیی دهلین : فهرموو له کام دهرگاهو پیی خوشه بچوره ژوردهوه . نه م فهرمودیه نه سائی بهم بیژدهیه گیراویه تیهوه . وهنن ماجهو ابن خوزهیمهو نین حه بپانیش گیراویانه تیهوه ، حاکمیش گیراویه تیهوهو فهرمویه تی : رشته کی راسته (زدهه بیش په سندی کردوهو ، هاو پای حاکمی کردوه) (٢٠٠/١)

له کۆتایی فەرموده که دا هاتوه، پاشان ئه م ئایه تهی خوینده وه: {إِنْ تَجْتَنِبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلَ كَرِيمٍ} النساء ۳۱.

وعن انس بن مالك رضي الله عنه قال: أتى رجل من تميم رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: يا رسول الله! انى ذو مال كثير و ذواهل و مال، وحاضرة، فاخبرني كيف أصنع، وكيف أنفق؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (تخرج الزكاة من مالك فانها طهرة تطهرك، وتصل أقرباءك، تعرف حق المسكين، والجار، والسائل....) الحديث رواه احمد، ورجاله رجال الصحيح.^۱

واته: نه نه سى كورى مالك ردزای خواى لى بىت وتى: پیاویك له ههزى ته ميم هاته خزمه تى پيغه مبهه (عليه السلام) وتى: نهى پيغه مبهه رى خوا! من خاوه نى مالىكى زۆرو خزم و كهسو كارو خانوبه رهم و نيشته جيتم، پيتم بللى چۆن و چى بكم و چۆن له ماله كم به خشم؟ پيغه مبهه (عليه السلام) فەرمووى: زه كاتى ماله كهت نه ده ديت، چونكه نه وه پاكت نه كاته وه له خراپه، وه هاتوو چۆ و ده سگيرۆى خزمه كات نه كهيت و ناگات له مافى هه ژارو دراوسى و سوالكه نه بىت ... تا كۆتايى فەرموده كه. نه م فەرموده به نه محمد گيړاويه تيه وه و پياوانى رشته كه شى پياوانى بيزه دروستن.^۲

(وعن عائشة رضي الله عنهما. ان رسول الله صلى الله عليه وسلم. قال: ثلاث أحلف عليهن: لا يجعل الله من له في الاسلام كمن لاسهم له، وأسهم الاسلام ثلاثة: الصلاة، والصوم، والزكاة، ولا يتولى الله عبدا في الدنيا فيؤليه غيره يوم القيامة... الحديث) رواه احمد باسناد جيد. ونسبه في

^۱ - ونسبه في مجمع الزوائد الى انطيراني ايضا، وقال: رجاله رجال الصحيح. (۱۲/۲)

^۲ - خاوه نى كتيبي (مجمع الزوائد) له (تمبهه رانى) به وه گيړاويه ته وه كه و توشيمتى رشته كهى راست و رموا

الجامع الصغير الى النسائي والحاكم، والبيهقي في الشعب أيضا من حديث عائشة، وذكر شارحه المناوي: أن في اسناده مقالا، والى عبد الرزاق عن ابن مسعود، والى الطبراني عن أبي امامة، ونقل المناوي عن الهيثمي أن رجاله ثقة (الفيض ٢/٢٩٨).

واته: دایکی پرواداران حهزهرتی عائشه رهزای خوای لی بیت وتی: پیغه مبه ر (ع) فرمودی: من له سر سی شت سویند نه خوم: کسی که بهشی له نیسلامدا هه بیت و کسی بهشی ته نیا نه بیت خوای گه وره له یه ک پله و پایه دا دایان نانیت و بدشه کانی نیسلامیش سیان، نویژه فرهزه کان و زوژی مانگی زه مه زان و زه کات ده رکردن) نه و که سهی خوای گه وره له دونیا دا خوی چاودی ری بکات هه رگیز له قیامه بدا به ره و رووی یه کیکی تری ناکات و ده سه رذاری نابیت.... تا کو تای فرموده که. نه فرموده یه نه حمده به رسته یه کی چاکه وه گپراویه تیه وه. له کتبی (الجامع الصغير) دا گپراوه ی نه فرموده یه له نه سانی و حاکمه وه باس کراوه. وه له به یه قیه وه له شوعه بدا هه روه ها له عانیشه وه. مه ناوی رافه کهری فه رموده که ده لی: رسته که ی قسه ی له سه ره. وه نه فرموده یه عبدالرزاق له نین مه سه وده گپراویه تیه وه وه طبه رانیش له نه بو نوماره. مه ناوی له هه یسه میوه راگویری کردوه که پیاوانی فرموده که متمانه پیکراون. (الفيض ٢/٢٩٨).

له بهاری هه رشه له زه کات نه دهران نه فرمودانه باس ده کدین که له دواوه دین:-

(عن أبي هريرة - رضي الله عنه - قال: قال النبي (ﷺ): ما من صاحب ذهب ولا فضة لا يؤدي منها حقها الا اذا كان يوم القيامة صفت له صفات من نار فاحمي عليها في نار جهنم، فيكوى بها جنبه

وجبينه وظهره، كلما بردت اعيدت له في يوم كان مقداره خمسين الف سنة حتى يقضى بين العباد، فيرى سبيله اما الى الجنة واما الى النار. قيل يارسول الله: فالابل؟ قال ولا صاحب ابل لا يؤدي منها حقها - ومن حقها حلبها يوم وردها - الا اذا كان يوم القيامة بطح لها بقاع قرقر، أو فر ما كانت لا يفقد منها فصيلا واحدا تطوه بأخفافها، وتعضه بأفواها، كلما مر عليه أولاها رد عليه اخرها، وفي يوم كان مقداره خمسين الف سنة حتى يقضى بين العباد، فيرى سبيله اما الى الجنة واما الى النار، قيل يارسول الله، فالبقر والغنم؟ قال: ولا صاحب بقر ولا غنم لا يؤدي منها حقها الا اذا كان يوم القيامة بطح لها بقاع قرقر أو فر ما كانت لا يفقد منها شيئا ليس منها عقصاء ولا جلاء ولا غضباء، تنطحه بقرونها وتطوه باضلافها كلما مر عليه أولاها رد عليه اخرها، في يوم كان مقداره خمسين الف السنة، حتى يقضى بين العباد فيرى سبيله اما الى الجنة واما الى النار، قيل: يارسول الله، فالخيل؟ قال: الخيل ثلاثة: هي لرجل وزر، وهي لرجل ستر، وهي لرجل اجر، فأما التي هي له وزر. فرجل ربطها رياء وفخرا ونواء لاهل الاسلام، فهي له وزر، أما التي له ستر، فرجل ربطها في سبيل الله، لم ينس حق الله في ضهورها ولا رقابها، فهي له ستر، وأما التي هي له اجر، فرجل ربطها في سبيل الله لاهل الاسلام في مرج أو روضة، فما أكلت من ذلك المرج أو الروضة من شيء الا كتب له عدد ما اكلت حسنات، وكتب له عدد أرواثها وأبوالها حسنات، ولا تقطع طولها فاستنت شرف أو شرفين الا كتب له عدد أثارها وأرواثها حسنات ولا مربها صاحبها على نهر فشربت منه، ولا يريد أن يسقيها، الا كتب الله له عدد ما شربت حسنات قيل يارسول الله، فالحمر؟ قال: ما أنزل على في الحمر الا هذه الآية الفاذة الجامعة: {مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ} {الزلزلة ٧-٨}. رواه البخاري ومسلم، واللفظ له، والنسائي مختصرا.

واته: نه بوهورهيره وتی: پیغه مبهړ (ﷺ) نه فهرمویت، ههرکه سیټک خاوهنی زیږو
زیوی پله زهکات بی و زدکاته کھی نه دا، روژی زیندوو بونهوه له دوزه خدا
زیږوزیوه کھی له سر پارچهی ناگر سور ده کریته وه ته نیشته و ته ویل و پشته پی
داخ ده کریت، ههرکه ساردیش بوه وه همیسان بوی سور ده کریته وه، نیر بهو
شیویه ده میښته وه له روژیکدا که ماوه کھی په نجا هه زار ساله، هه تا کوتایی
دادگای کردنی نیوان بنده کانی خوا، نینجا یان بهرو به هشت یان بهرو دوزه خ
نه که ویته ری. عمرزی پیغه مبهړی خوا (ﷺ) کرا، نهی له بارهی وشته وه چی
ده فهرمو؟ فهرمو: ههرکه سیټکی خاوهن وشر مافی هه ژارانی لی نه دا، تنانته
لهو شیرهش که له روژی ناوه دانیدا لیتی نه دوشی، نه وه له روژی قیامه تا له دهشتیکی
رووته نه و سافدا تهو خاوه نهی به له په و روودا نه خریت وشته کانی بی که م و کورتی
تنانته به چکه یه کیشیان لی کهم نابیت و هه موو له و په ری به هیزی و قه له ویدا
به سهریا ده روژن و به سمه کانیان پانی ده که نه وه به ده میس گازی لی ده گرن، هه موو
به سهریدا ده روژن و به سهریدا ده گهړینه وه پانی ده که نه وه له روژیکدا که ماوه کھی
په نجا هه زار ساله، هه تا له نیوان بنده کانا دادگایی ته واد ده بی، نهوسا یان بهرو
به هشت یان بهرو دوزه ده یخه نه ری. و ترا: نهی پیغه مبهړی خوا (ﷺ) نهی
له بارهی ره شه ولاخ و مهړوبزنه وه چی؟ فهرمو: نهو که سهی خاوهنی ناژهل (مهړو
بزنو ره شه ولاخ) بیت و مافی هه ژارانی لی نه دا، له روژی قیامه تا له دهشتیکی
رووته ندا له سرده م ده خریت و هه موو ناژله کان بی یه که دانه کهم، هه موو له جوخی
قودت و هیرو قه له ویدا نه شاخ چه میو ټک (عقباء) و نه کو ټک و (جلعاء) نه شاخ
شکاویکیان (عضباء) تیا نابیت هه موو به رده وام به سهریدا ده چن و ده گهړینه وه
پانی ده که نه وه شو قی لی نه دهن به درژای روژیک که ماوه کھی په نجا هه زار سال
ده بیت، هه تا له نیوان بنده کانا به ته وادی دادگری ده کریت، نهوسا یان بو به هشت

یان بۆ دۆزهخ ده کمویته ری. و ترا نهی پیغه مبهری خوا نهی له باره ی رهوه ی و لاخی بهرزه وه چی؟ فهرمووی: بهرزه و لاخ سیّ جوړه، هه یانه ده بیته مایه یی تاوان و خراپه بۆ خاوه نه که ی، یان داپوشه ری خراپه و گونا هیه تی، یان بۆی ده بیته هو ی پاداشتی چاکه، واته: نه گهر کابرا و لاخه بهرزه که ی بۆ روپامای ی و خۆناندن و شانازی پیکردن و دوژمنایه تی (نوا) پیکردنی مسولمانان راگرتی، نه وه باری گونا هه بۆ خاوه نه که ی، نه گهر خاوه نه که ی بۆ ریّی خوا رای گرتی و مافی خوا له پشت و گهر دنیا له بیر خو ی نه باته وه له بهر رهزای خوا یارمه تی خه لکی پیّ بدات، نه وه بۆی ده بیته پۆشینی گونا ه و خراپه کانی، وه نه و که سه ی بهرزه رابگریّت له پیتناوی نیسلام و تیکۆشان له ریّی خواداو به ختوی بکات له میرگ یان باخ و بیستانیکدا، نه وه به قه د نه وه نه دی له و میرگه یان له و باخه بخوات چاکه بۆ خاوه نه که ی ده نوسریّت، ته نانه ت به قه د میزو ته رسه که شی چاکه ی بۆ ده نوسریّت، وه ههرکات مه رپه نه ده که ی، یان په تی به ستنه وه که ی، یان ره شه که ی (طول) پچراندو خیرا ماوه ی میلک یان دوومیل دوور که وته وه به غاردان یاری کرد، نه وه به قه د شوین پیکان، ته رسه کان، چاکه بۆ خاوه نه که ی ده نوسریّت، وه ههرکات خاوه نه که ی رۆیشت و بردی به سه ر رووباریکدا و لاخه که ی ناوی لیّ خوارد وه، بابه نیازی ناودانی شی نه رۆیشتی، نه وه هه رچه ندی ناو بخواته وه نه وه نه ده چاکه بۆ خاوه نه که ی ده نوسری. و ترا نهی له باره ی گو ی درێژه وه چی ده فهرمو ی؟ پیغه مبهری خوا ﴿عَلَيْهِ﴾ فهرمو ی: من له باره ی زه کاتی گو ی درێژه وه هیچ نیگایه کم بۆ نه هاتوه، ته م نایه ته پر مانا و گشتگیره نه بیّت: {فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ} الزلزله ۷-۸. واته: هه رکه سیّ به قه د گهر دیله یه ک کرده ی چاکه بکات پاداشتی خو ی نه بینیته وه، وه هه ر که سیّک به قه د

گهرديله يه ك خراپه بکات سزاكهی ده بینیتته وه. ثم فرموده ديه بوخاری و موسلیم
گيڙاويانه تنوده. تدمه بيته دی موسلیم نه سائيش به کورتی گيڙاويه تيدوه.

عن علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله (ﷺ): ان الله فرض على
أغنياء المسلمين في أموالهم بقدر الذي يسع فقرائهم ولن يجهد الفقراء اذا
جامعوا وعروا الا بما يصنع اغنيائهم، الا وان الله يحاسبهم حسابا شديدا
ويعذبهم عذابا اليما (رواه البطراني في الاوسط والصغير، وقال: تفرد به
ثابت بن محمد الزاهيد، قال الحافظ المنذري: وثابت ثقة صدوق، روى عنه
البخاري وغيره، وبقيّة رواته لا بأس بهم وروى موقوفا على علي رضي الله
عنه وهو أشبه).

واته: عهلی (رهزای خوای لی بیت) وتی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده فره مریت:
خوای گه وره له سه ره مسولمانه خاوه ن مال و سامانه کانی پیویست کردوه نه وهنده ی
که به شی ژیا نی هه ژاره کانیان بکات، وه که هه ژاره مسولمانه کان بی هیژوو ماندوو
نه بن کاتی برسیتی و رووتسه لیان هه ربه هژی کرده وهی خراپ و رژی
ده ولته مهنده کانه وهیه، ده با ده ولته مهنده چروکه کان باش بزائن که خوای گه وره رژی
قیامت به توندی پرسیاریان لی ده کات و سزای زور سهخت و به نازاریان نه دات. ثم
فرموده ديه طمبه رانی له هه ردوو کتیبی (الاوسط) و (الصغير) ی دا گيڙاويه تیه وه
ده فره مریت (ته نها سابتی کوری محمد الزاهد) گيڙاويه تیه وه. (حافظ المنذري)
ده لی: ثابت پیاو نیکی راست و متمانه پیکراوه و بوخاری و خه لکی تریش
فرموده دیان لی گيڙاوه ته وه، گيڙه ره وه کانی تریش رخنه لی گیراو نین، نه م
فرموده ديه به (مهوقوفی) له حه زره تی علیه وه گيڙه راوه ته وه، واش نزیکتره
له قه بول.

وعن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال: أمرنا بأقام الصلاة وإيتاء
الزكاة، ومن لم يترك فلا صلاة له. رواه الطبراني في الكبير موقوف هكذا

بأسانید اchiedma صحيح والاصبهاني وكذلك قال الهيثمي في مجمع الزوائد
(٦٢/٣)^٢

واته: عهبدولای کوری مهعود (رهزای خوی لی بیت) وتی: فمرمانان پیکراوه
کهبه جوانی نویژ بکهین و زهکات بدهین وهتوکهسی زهکات نهدا نویژهکشی بی
سوده. (نهم فمرمودیه) طمبرانی لهکتیبی (الکبیر) دا ناوا بهمهوقوفی بهچهند
رشته گیراویهتیهوه، وهیهکتیکیان (صحيح) ه راستهوه، وهتصبههانش
گیراویهتیهوه.

وعن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي (ﷺ) قال: من اتاه الله مالا فلم
يؤد زكاته، مثل له يوم القيامة شجاعا أقرع له زبيبتان يطوفه يوم القيامة
ثم ياخذ بلهزمتيه، يعني شذقيه، ثم يقول: أنا مالك أنا كنزك. ثم تلا
هذه الآية {وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْغُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ
بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاتِ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ} آل عمران ١٨٠

واته: لهنبوو هورهيرهوه رهزای خوی لی بیت پیغهمبر (ﷺ) دهفهرمویت:
تهوکهسی خوا مالی بداتی و زهکاتهکی نهدا، رژی قیامت مالهکی دهیتته
نیره ماریکی کهچهل تهمن دریتی زور پیرو دهم پر لهزار، کهدوو خالی رهش
بهسر چاوهکانیهودیهو لهکابرا دهتالی و تینجا همدوو لغاوهی دهگری و دهی
کهزی و پیی دهلی: من مالهکهتم، من گنجینهو خهزنهکهتم، پاشان پیغهمبر
(ﷺ)، نهم نایتهی خویندهوه {وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْغُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ
مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ
مِيرَاتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ} آل عمران ١٨٠

^٢ - دهمهپسهپش وای فمرموده لهکتیبی (مجمع الزوائد) ٦٢/٣

واته: خاودن مالزو چروكو و رژدهكان واگومان نه بهن كههتد. ثم
 فرموده به بخاری موسليم و نه سانی گيړاويانه ته وه.

وعن بريدة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسل: (سامع
 قوم الزكاة الا ابتلاهم الله بالسنين) رواه الطبراني. في الاوسط ورواته ثقات
 والحاكم والبيهقي في حديث الا انهما قالا: ولا منع قوم الزكاة الا حبس الله
 عنهم القطر. وقال الحاكم: صحيح على شرط مسلم^٤

واته: بورهيدا رزاي خواي لي بيت وتي: پيغه مېسر (ﷺ) ده فرموي: هر
 كومه ليك زهكات نه دد، بي گومان خواي گه وره توشي ره شه سالو قات و قريان
 دهكات، ثم فرموده به طه براني له كتيبي (الاوسط) ي گيړاويه تيه وه نه وانه ي
 گيړاويانه ته وه بړوا پيكراون، وه حاكم به هه يقيش له فرموده به كدا گيړاويانه ته وه،
 به لام بهم شيويه: (ولا منع قوم الزكاة الا حبس الله عنهم القطر) واتد:
 هر كومه ليك زهكات نه دد خواي گه وره بارانيان لي نه گريته وه، توشي قات و
 قريان دهكات. حاكم ده فرموي: ثم فرموده به راسته، به پتي مه رجي مسلم.

ورواه ابن ماجه^٥ والبراز والبيهقي من حديث ابن عمر^٦، ولفظ البيهقي ان
 رسول الله (ﷺ) قال: يامعشر المهاجرين، حصال خمس ان ابتليتم بهن
 ونزلن بكم اعوذ بالله ان تدركوهن: لم تظهر الفاحشة في قوم قط حتى
 يعلنوا كبها الا فشا فيهم الالوجاع التي لم تكن في اسلافهم، ولم ينقصوا
 الميكال والميزان الا أخذوا بالسنين وشدة المؤنة: وجور السلطان ولم يمنعوا
 زكاة اموالهم الا منعوا القطر من السماء، ولولا البهائم لم يمطروا ولا

٤- ووافقه الذهبي (١٦٢/٢) هميسه ميش واي وتووه.

٥- وهو الحديث ٤٠٩١ من طريق ابن ابي مالك عن ابيه، وفي الزوائد: هذا حديث صالح للعمل به، وقد اختلفوا

في ابن ابي مالك وابيه

٦- رواه ابن حاكم ايضا وصححه اسناده ووافقه الذهبي ٤٠٩١/٤.

نقضوا عهد الله وعهد رسول الا سلاط عليهم عدوا من غيرهم فياخذ بعض ما في ايديهم ما لم تحكم انتمهم بكتاب الله الا جعل باسهم بينهم^٧

واته: ثنين ماجه و بهررازو بهيهه قى له فرموده كه كدا كه لئين عومره وه، و ديژه كهى بهيهه قيش بهم شيويه ده لى كه: پيغه مبر (ﷺ)، ده فرمودت: نهى كومه لى كزچ كه ران بيدار بن، پينچ ره وشتى گه لى به دو خراب هن، پهنا به خوى گوره نه گرم كه نيوه بيانگر نه خذ، نه گهر له كاتى ژيانى نيوه دا رووياندا و نيغه يان پى گرتن، قهت نه بوه كه له هيچ گه لو كومه ليكدا داوين پيسى ده رك و يت، به پاده كه كه خويان ناشكر اى بكه نو راي بگيه نن بى گومان جوړه د درو نازارتيكان تووش هاتوه كه له پيشينه كاندا رووى نه داوه، كه له پيوان و كيشاندا دزيان كرد بيت، نهوا تووشى سالانى سهخت و گراني و زوړو ستمى كار به دست بوون، وه كه له ده رك دنى زه كاتى سامانه كه يان نكوليان كرد بى و نه ياندا بى نهوا تووشى قات و قري و وشكه سالى بون، نه گهر ناژه لى بى زمان نه بوايه بارانيان بو نده دبارى، وه كاتى به لئو په يمانى خوا و پيغه مبرى خويان شكاند بى نه وسا دوژمنيكي بياني به سر ياندا زال بوه نهو شته كه مهي كه له دستيانا بووبى نه و يش لئى زهوت كردوون، وه هركات پيشه و اكانيان به برنامه ي خوى گوره يان پى كارو پياده نه كرد بى نهوا تووشى خو خوړى و براكوړى ناوخوړى بوون.

وعن الاحنف بن قيس رضي الله عنه قال: جلست الى ملا من قريش، فجاء رجل خشن الشعر والثياب والهيئة حتى قام عليهم فسلم، ثم قال: بشر الكافرين برضف يحمي عليه في نار جهنم، ثم يوضع على حمة ثدي احدهم حتى يخرج من نفص كتفه، ويوضع على نفص كتيفيه حتى يخرد من حمة

^٧ - نه فرمودى زماره ٤٠٩١ كه له رنگه ي (ابن ابى مالك) لمباوكيموه گنراويمتيموه، و لمزمونيدا دملئ: نه

فرموده شياوى كار پيكر دنه، به لام راوبوچونى جياوازه له (ابن ابى مالك) و باوكيدا . (٤) حاكميش

گنراويمتيموه. رشته گكشى به لوه راسته، زمه مبيش پسمندى كردمو هاوپايمتى (٤/١٥٤٠:١٥٤١)

الثدية، فيتزلزل، ثم ولى فجلس الى سارية، وتبعته وجلست اليه، وانا لا أدري من هو، فقلت له: لا ارى القوم الا قد كرهوا الذي قلت، قال: انهم لا يعقلون شيئا، قال: خليلي، قلت من خليلك؟ قال: النبي ﷺ قال يا ابا ذر: أتبصر أحدا؟ قال: فنظرت الى الشمس مابقي من النهار. وانا أرى أن رسول الله ﷺ يرسلني في حاجة له قلت: نعم، قل: ما أحب أن لي مثل أحد ذهباً أنفقه كله الا ثلاث دنائير. وان هؤلاء لا يعقلون، انما يجمعون الدنيا. لا والله أسألهم دنيا، ولا أستفتيهم عن دين حتى ألقى الله عزوجل. رواه بخاري ومسلم.

واته: له نه حنه في كورى قهيسه وه (ره زای خواى لى بيت) نه گيرنه وه كه وتى: جاريكيان له گهل كومه ليك له گهل پياو ماقولانى قوردهش دانيشتبوم، پياويكى موو گرژى ديمه نو بهرگ زبر هاتو بهدياريانه وه وه ستاو سهلامى كردو نينجا وتى: موژده له خاوهن غه زنمو دهوله مهنده كان (نهوانى كه مافى شهرعى زهكات نادهن) بهبهردى (نصف) كه له ناگرى دوزه خ گهرم نه كريتو سور نه بيته وه، نينجا نه خريته سهر گوى مده كى ههريه كيكيان واى نه سوتينى ههتا له قرتينهى (نفض) دهفهى شانيه وه ده نه چيت، وه له سهر قرتينهى دهفهى شانى دانه نريت واى نه سوتينى و دانه چى ههتا له گزى مده مكيه وه دهرده چيت. نيتر كابرا ههله ده چوقى و له پهلوپو ده كه ويت، دواى نهو قسهيه پياوه كه رديشت و له بن كوله كه يه كدا — نه ستون — دانيشت، منيش دواى كه وتم دانيشتم، نه شم ده زانى كه كى يهو نه م ده ناسى، نينجا پيم وت: و ابرانم نهو خه لكه وته كه تيان پى ناخوش بوو: ووتى: نهوانه هيچ تى ناگهن، كاكه من خوشه ويسته كه م جاريكيان پيى و وتم: خوشه ويسته كه ت كى يه، ووتى: پيغه مبه ر ﷺ فهرمووى: نه رى نه بوزهر تو كيوى نوحده نه بينى؟ پياوه كه ووتى: منيش ته ماشاى خوړم كرد هيچى وا روژى نه مابوو، وام زانى كه پيغه مبه ر ﷺ بو نيشيكم نه نيريت، وتم: بهلى قوربان فهرموو، حه زهرت

(ﷺ) فرموی : من هز ناکهم نهوندهی چیاى نوحود زیرم هه بیت و ههروشی بکهم بهخیر، بیتجگه له سى دینار (واته ههز له کهله کهى سامان ناکهم، مه بهستى نه مهیه : من نهوهم بیتخوشه نه گهر بهقهه چیاى نوحود زیرم هه بیت هه مروی له پرتى خوا خه رج بکهم، بیتجگه له سى دینار بو خۆم) . بۆیه من ده لیم : نهوانه تى ناگهن، چونکه ههه خه ریکن سامانى دونیا کۆده که نهوه، نه به خوا، من دونیام لیان ناویت وه له باره ی ناینیشهوه داواى روون کردنهوهی هیچیان لى ناکهم ههتا نه مرم و نه چمهوه دیوانى خواى گهوره ^۸ .

نهم فرموده یه بوخارى موسلیم گیراویانه تهوه .

وفي رواية لمسلم: أنه قال: بشر الكاذبين بكى في ظهورهم يخرج من جنوبهم، وبكى من قبل أقبائهم (حتى) يخرج من جباههم، قال : ثم تنحنى فقع، قال : قلت من هذا، قالوا : هذا أبوذر، فقامت اليه فقلت : ماشيء سمعتك تقول قبيل ؟ ما قلت الأشياء قد سمعته من نبيهم (ص) قال : قلت : ما تقول في هذا العطاء ؟ قال خذه، فإن فيه اليوم معونة، فإذا كان ثمنا لدينك فدهه .

واته : له گیرانه وهیه کى موسلیمدا نهم فرموده یه بهم شیویه هاتوه : موژده بیت له ساماندارانى زه کات نه دهه بهوهی که روژى زیندوو بو نهوه به جوړى له پشتیانوه داخ نه کرین که له خوارووی جهسته یانهوه دهه نه چیت، وه له پشتى ملیانهوه ودها داخ نه کرین که له تهوتلیانوه دهه نه چیت، نه حنهف ووتى : دواى نهوه پیاوه که رویشته وه که لا کهوت و دانیشته، منیش پرسم نه ری نهوه کى یه؟ روتیان : نهوه نه بوو زه ره، نه حنهف ووتى : نیتر چووم بۆلای پیم ووت : نه ری نهو شته چى بوو تو که مى له ممو پیش وتت بهو خه لکه ؟ ووتى : من بیتجگه لهوهی

^۸ تێبى / بو واته کردوو وەرگیرانى نهم نهوه دهیه سو له (نشره آلبارى ج ۱۱ ص ۲۷۱) وەرگیراوه .

که له پیتغه مېهر (عليه السلام) بیستووه هیچم نهوتوه. نه خنهف نه لّی : پیم وت : باشه
تو رات چیه له باره ی نمو خه لاتمه که نه ی به خشن به خه لک ؟ ووتی : وهری بگره،
نموه نه مړو یارمه تیه که، به لّام نه گهر بوو به نرخ ی کړینی نایینه که ت نهوسا وهری
مه گره و نه تمو ی .

چهند فهرموده یه که له باره ی خشله وه :

عن عائشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم قالت : دخل رسول الله صلى الله عليه وسلم فرأى في يدي فتحات من ورق فقال : (ما هذا يا عائشة ؟) فقلت : صنعتهن أترين لك . قال : أتؤدين زكاتهن ؟ (قلت : لا ، أو ما شاء الله ، قال : (هي حسبك من النار) . رواه أبو داود والدارقطني ، وفي إسنادهما يحيى بن أيوب الغافقي ، وقد احتج به الشيخان وغيرهما ، ولا اعتبار بما ذكره الدارقطني من أن محمد بن عطاء مجهول ، فإنه محمد بن عمر بن عطاء ، نسب إلى جده ، وهو ثقة ثبت ، روى له أصحاب السنن ، واحتج به الشيخان في صحيحهما

واته : له دایکی پرواداران عانیسه خیزانی پیتغه مېهر وه (عليه السلام) ووتی : جاریکیان
پیتغه مېهر (عليه السلام) هاته ماله کم که وه ختی دی چهند باز نه یه کی زیوم له ده ستایه
فهرموی عانیسه نه وه چی یه ؟ وتم : قوریان دروستم کردوون له بهر خاتری تو
خومی پی نارایشته نه ده م نه ی پیتغه مېهری خوا ، فهرموی نایا زه کاتیان نه ده دیت ،
وتم نه خیر ، فهرموی : تو نه وه نده دت له سزای ناگر بهسه ، نم فهرموده یه نه بوو
داود داره قوتنی گپراویانه ته وه ، یحیی کوری نه یوبی غافقی له پرشته ی
گپرانوه که یاندا ، که شیخان (بوخاری و موسلیم) و کهسانی تریش کردوویانه ته
به لگه و پروا پی کراوه ، وه نه ویش که داره قوتنی نه لّی : گرایه عمد کوری عطاء

ناسراو نی یه، ناته‌واوه چونکه نهو محمدی کورپی عمری کورپی عطانه و لیرددا به
 باپیره‌یه‌وه ناویراوه، وه پیاوئیکی متمانه پیکراوی ناگادارو فهرمووده ردوانه خاوه‌ن
 سونه‌ن‌کان له (أصحاب السنن) لیسان گتیراوه‌ته‌وه، بوخاری و موسلیمیش
 کردویانه‌ته به‌لگه له (ص‌حیح‌ه‌یندا).

**وعن أسماء بنت یزید رضی الله عنه قلت : دخلت أنا وخالتي على النبي ﷺ
 وعلينا أسورة من ذهب، فقال لنا : اتعطينا زكاته؟ قالت: فقلنا لا. فقال:
 أما تخافان أن يسوركما الله أسورة من نار، أدیا زكاته. رواه أحمد بإسناد
 حسن.**

واته: له‌ئه‌سمانی کچی یه‌زیده‌وه (ره‌زای خوای لی بیّت) وتی: جارئیکیان له‌گه‌ل پورم
 چوینه خزمه‌ت پیغه‌مبەر ﷺ چەند بازنیکی زیرمان له ده‌ستابوو، هه‌زهره‌ت
 درودی خوای له‌سه‌ر بیّت فهرمووی: نه‌رئ ئیوه زه‌کاته‌که‌ی نه‌ده‌ن؟ نه‌سما وتی:
 وتمان نه‌خیر، فهرمووی: نه‌ی ناترسن خوای گه‌وره چەند بازنیکی ناگرتان بکاته
 ده‌ست له‌ روژی قیامه‌تدا. زه‌کاته‌که‌ی بده‌ن.

ئه‌م فهرمووده‌یه ئیمام احمد به‌ رشته‌یه‌کی جوان گتیراویه‌تیوه.

مانای زهکات

زهکات له زمانى عدره بيدا، به مانای گه شو پاک کردنه و دو ژۆربړونه، نه مانه شى هموويان له زاراوه و مانا کهيدا مهبسته و ره چاو ده کړئ، چونکه زاراوه ی زهکات بریتیه له مافیکى پتويست له سر همو و سامانى به پتې چنډ مهرچو بنه مايدک (ضوابط) نيمام (أبو الحسن الواحدی) د فهرمويت: زهکات پاک سازى و چاک سازى مال و سامانه و گه شه د هرو پاک و خاوتن که رده و شته، روتريش نه و ديه که له بنه ردتا له ژۆربړونه و هاتبيت، و هه روه ها بۆته زاراوه شى شى شى، نيمامى نه و دوى نه فهرمويت: وه خاوه نى کتیبى (الحاوى) و که سانی تريش دهلين: زهکات له شى ردا ناوه بۆ و هرگرتنى شى شى تايهت له مالیکى تايهت به رتوشوینیکى تايهت، نه دريت به چنډ دهسته و تاقمیکى تايهت. (پروانه - فقه الزکاة ی دکتور يوسف قه رزوى).

(وَأَتُوا الزَّكَاةَ) حیکمه تى زهکات چیه ؟ .

مسولمانان زهکات دده د بۆ نه و دى له لم رتگه يوه له خواى گه و رة نزیک بڼه و و رهامه ندى نه و بده دست بهینن و شایه نى چونه به هشت و بده دست هینانى نيمه ته کانی بن و له سزاکانى دوا روژيش به دورين، مسولمانان له بهرامبه ردا نه و نايه ته خواى گه و رده دهلينه و که د فهرمويت: { وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِنَّكَ الْمَصِيرُ } (٢٨٥) سورة البقرة ، زهکات دان سواسگوزارى نه و سامانه يه که خواى گه و رده پتې به خشيون، له گهل نه مه شدا له زهکاتاندا حیکمه تیکى گه و رده هيه وه خواى گه و رده له نايه ته داسى دهکات ، (خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا) .

نيمامى (کاسانى) له باره يوه دهلين: حیکمه ت له دانانى زهکات ده گه رتېمه و بۆ:

یه‌که‌م: دانی زه‌کات یه‌کی‌که له‌بواره‌کانی هاوکاری کهسانی لاوازو هه‌ژارو بی نوایان و به‌هیز کردنیانه بۆ ته‌وه‌ی بتوانن بدباشی ته‌رکه‌کانیان به‌رامبهر به‌خوا به‌جی به‌ینن له‌یه‌کتاپه‌رستی و عیبادات و نه‌و هۆکارانه‌ی که‌فه‌رزه‌کانی به‌باشی به‌جی ده‌هینن.

دووهم: زه‌کات دان هۆیه‌که به‌ پاك‌کردنه‌وه‌ی ده‌روون له‌پیسیه‌کان و تاوان و خۆزازاندنه‌وه به‌ نه‌خلاقى به‌رزو جوان و به‌خشنده‌یی و وازه‌ینان له‌ ره‌زیلی و چروکی و خۆشه‌ویستی سامان .

به‌شیوه‌یه‌کی سروشتی مروت مالی لاخۆشه‌ویسته‌و پابه‌نده‌ پتوه‌ی، به‌لام زه‌کات رای ده‌هینیت له‌سه‌ر سنگ فراوانی و به‌خشنده‌یی ، هه‌روه‌ها فیتری نه‌وه ده‌بیت نه‌مانه‌ت بگه‌رپنیتته‌وه و مافه‌کانی خه‌لك بداته‌وه به‌خاوه‌نه‌کانیان، نه‌مه‌ش هه‌مروى لهم نایه‌ته‌دا هه‌یه که ده‌فه‌رمویت (**خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا**).

سییه‌م: خوی گه‌وره ریزی له ده‌وله‌مه‌نده‌کان ناوه به‌وه‌ی که مال و سامانیکی پێدان که له پتویستی خۆیان زیاتره، به‌م هۆیه‌شه‌وه به‌ ژيانیکی خۆش ده‌ژین، له‌به‌ر نه‌وه سوپاس گوزاری نه‌م ده‌وله‌مه‌ندانه بۆ خوی گه‌وره فه‌رزه له روی عه‌قل و شه‌عه‌وه .

پێدانی زه‌کات به‌هه‌ژاران له‌بابی سرپاسگوزاریه و فه‌رزیکه‌و ده‌بیت نه‌نجام بدریت، زه‌کات هۆکاریکه بۆ پاك‌کردنه‌وه‌ی خاوه‌نه‌که‌ی له‌ره‌زیلی و چروکی و به‌خیلی و رق و کینه و خۆبه‌رستی و پاك‌کردنه‌وه‌ی ماله، له لایه‌کی تریشه‌وه هۆکاریکه بۆ گه‌شه‌و زۆربوونی سامان، لهم باره‌یه‌وه خوی گه‌وره له وه‌سفی سه‌ده‌قه و خێرو خیراتدا ده‌فه‌رمویت (**يَمْحَقُ اللَّهُ الْرَبَا وَرَبِّي الصَّدَقَاتِ**)

لهه مانكاتدا زهكات هۆكاريكه بۆ پاك كردنهوهی دهروونی ههژارانیش. لهه
 ريگهيهوه بهشيك لهجياوازی چينايهتی چارهسەر دهبيت و رق و قين لهدهروونياندا
 ناهيئت و دهبيت مایه گهشهکردنی خۆشهويستی و هيمنی و نارامی.

ليروهه دهتوانين بليين زهكات پاكکردنهوهی كۆمهلگايه بهههردوولايهني ههژارو
 دهولهمندهوه لهنهخۆشيه دهرونيهكاني وهك رق، چارهسهره بۆ نهخۆشيهكاني دل و
 هۆكاری هينانی خۆشهويستی و يهكپیزی و تهبابی و سۆزه، له ههمانكاتدا
 بهرجهستهکردنی براههتی ئيسلامی و مافهكانيهتی. نهههش بۆ نهويه
 كه مسولمانان وهك جهستهيهك دهريكهون، نهگهر نهنداميكيان ههست به نازار
 بكات نهوا ههموو نهندامهكاني تر ههستی پێ دهكهن، لهلايهکی تريشهوه زهكات
 مافتيکی داراييه كهپتيويسته لهسهر دهولهمندهكان نهغامي بدهن بۆ نهوهی
 تهكافولي كۆمهلايهتی و هاوكاريهکی برايانه له كۆمهلگههه بهرجهسته بيت .

**(وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ) (وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ لِّلسَّائِلِ
 وَالْمَحْرُومِ)**

ههروهها زهكات چارهسهرهريكه بۆ ههژاری، كهئيسلام ههر لهسهردهتاوه دژايهتی
 كردهو پيغهمبهري خواش پهناي گرتووه كهتوشي نهبيت.

كهواته زهكات فهرزو پتيويسته. (بروانه: بدائع الصنائع ۸۱۱/۲).

پایه‌کانی زه‌کات

واته: نهو پایهو بناغانه‌ی ده‌بنه هو‌ی پی‌ویستی زه‌کاتدان، هرکات یه‌کیکیان نه‌بوو

زه‌کات پی‌ویست نابیت، پایه‌کانی زه‌کات سیان:

۱- زه‌کات دهر، خاوه‌ن مال.

۲- نهو مال‌ه‌ی گه‌یشتبیته راده‌ی زه‌کات.

۳- نهو که‌سانه، یان نهو لایه‌نانه‌ی زه‌کاتیان پی‌ نه‌شیت.

وه نه‌مانه‌یش هه‌ریه‌که‌یان چه‌ند مه‌رج و بنه‌مای (ضوابط)ی خوی هه‌یه، که نیتمه
باسیان ده‌که‌ین له‌گه‌ل باسکردنی هه‌ر یه‌کیکیاندا.

زه‌کات‌دهر (خاوه‌ن مال) و مه‌رجه‌کانی

زه‌کات‌دهر نهو که‌سه‌یه که زه‌کاتی له‌سه‌ر پی‌ویسته، زه‌کات له‌سه‌ر نهو موسلمانه
پی‌ویسته که مال‌ه‌که‌ی بگاته راده‌ی دیاری کراوی پی‌ویست (النصاب) بویه له‌م
روانگه‌یه‌وه زه‌کات له‌سه‌ر کافر پی‌ویست نییه هه‌رچه‌ند (ذمی)ی بیت و له ولاتی
نیسلام و موسلماناندا بژی، به‌لام شرع ری له‌وه ناگرئی که سه‌راندو مال‌انه‌ی گونجاو
بسه‌نریت له‌و (ذمیانه‌ی) که له ولاتی موسلماناندا نه‌ژین، هه‌تا هاویه‌شی بکه‌ن
له‌ نه‌رکی دابینکردنی ناسایش و دامه‌زراوی ولاته‌که‌دا، نیتر باب‌ه‌هر ناویکیانه‌وه
بیت. زه‌کات له مالتی مندال و شتیش پی‌ویسته و ده‌بی سه‌ریه‌رشتیاره‌که‌یان نه‌و
زه‌کاته بدات، هه‌روه‌ک ده‌بی مال‌ه‌که‌شیان بخته‌ نیشه‌وه و بازرگانی پی‌وه بکات،
نه‌میش چونکه نه‌و ده‌قه شه‌رعیانه‌ی له‌باره‌ی زه‌کاته‌وه هه‌یه بۆ هه‌موو مال و
سامانی موسلمانه‌کانه به‌گشتی، سه‌ره‌رای هاتنی هه‌ندئ فهرمووده که به

راشکاوی ده بیته به لگه، وهك نهوهی كه (طبرانی) له كتیبی (الأوسط) دا له نه نه سی كوری مالیک (رهزای خوی لیبت) گێراویه تییهوه، نه لێ: پێغه مبه ر ﷺ ده فرموی: (اتجروا في أموال اليتامى لاتأكلها الزكاة). واته : ئیوه بازرگانی به مالی هه تیوانوه بکه، نه كا به هۆی زه كاتهوه هه یچی نه مینیت. هه یسه می ده لێ: مامۆستای گه و رهو پایه به رزم پیتی وتم : رشته می نه م فرموده یه ساغو ته و اهه. مامۆستاه ی (الحافظ زين الدين العراقي) یه (جمع الزوائد ٦٧/٢).

پایه ی دووه

مال و سامانه زهكات لیدراوهكه

لیره دا مه به ست له مال هه موو شتیكه كه نرخ و سودی هه بیته و بشی كه خاوه نه كه ی دهستی بگاتی و بیخاته ژیر رکیفی خۆیه وه. زاناكانی (فقه) هه موو یهك ران له سه ر نه وه ی كه زهكات پتیسته له زۆریه ی نهو مال و سامانه ی له كات و سه ر ده می خۆیاندا هه بوو، وهك حوشترو ره شه و لاخ و مه رو بز و زیرو زیو (كرابن به نه قند و دراو یان هه ر پارچه و دارپژراو بن) وه له هه ندی جوړی به رو بو می كشتوكالی وهك : (گه م و جو و خورما و میوژ)، وه له سامانی بازرگانیدا. به لام رایان جیاوازه له هه ندی جوړی ترا، وهك ههنگوین و به رزه و لاخی كه بو (غهزا) ناماده نه كرابی وه وینه ی نه مانه. نه وه ی كه به روونی دهقه كانی قورسانی پیروژ و سونه ت و ژیری پشتگیری ده كه و لایان په سه نده نه وه یه كه زهكات پتیسته له هه موو نهو مال و سامانه ی كه بگاته پله و راده ی پتیست و هه موو نهو مه رج و كۆگرانه ی كه شه ر بۆ داناهه تیایدا كۆبیته وه. له و دهقانه : خوی گه و ره ده فرموی: { خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ } التوبة/١٠٣. هه روه ها نه فرموی:

{وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ * لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ} المعارج/ ۲۴ . وه
 نهفرمویت: {وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ} الذاریات/ ۱۹ . مانای نهم
 نایه تانه مان له پیشموه روونکردوتهوه. نهو دتا وشه ی (الأموال) ره هایه و نه بنسراوه
 به جوړی مال یا جوړتیکی ترو هیچ تاییه ت نه کراوه، وه نهمه ش دیارده یه
 له سرته وه ی که نهم مافه ناشکرایه (زه کات) ه له هه موو مالیکدا هه یه و
 چه سپاوه. ههروه ها سوننه تی پیروزیش به لگه یه له سر پتویستی زه کات له مالی
 ده وله مه نده کان و وه رگرتن و دابه شکردنی به سر هه ژاره کاند ا — وه ک له پیشموه
 باسمان کرد.

ژیریش نه وه په سهند نه کات که جیاوازی نه کریت له نیوان نهم یا نهو مالدا، هه
 کات پله و راده ی زه کاتیان هه بیت، چونکه هه رکات نامانج بیت ه دی و نرخ و سودی
 مال دیار بی نیتر جیاوازی له بهر چی؟ خو یاساو ریساکانی (هواعده) شه رعیش
 یه ک بریار داوا نه کات بز هه موو شته هاو رووه کانی وه ک یه ک و ده شیه ویت
 یه کسانی بکریت له نیوان که سیکی خاوه ن جوړی مالی پله زه کات و که سیکی تری
 خاوه ن جوړتیکی تری مالی پله زه کاتدا، له لایه کی تریشموه عورفو نه ریت رژی
 خوی هه یه له م بواره دا، واته نه شیت هه ندی شه ک له چه رخ و سرده میکدا خاوه نی
 نرخ و به هایه ک بیت، به لام نهو نرخه ی نه میتیت له کاتیتیکی تردا. خو مال و
 سامانیش به نرخ و سود بایه خی ده بیت، وه ژور شتی وا هه یه که له مه و بهر نه بووه
 یان نه گهر بوو ییتیش وه ک پتویست که لکی لی نه بینراوه. وه به هو ی ده ماو ده م
 که و تنه وه زانراوه که شه ریه تی نیسلام له سر داد گهری و یه کسانی کردن هاتوته
 گزړی و پید ا بووه خو روون و ناشکرایه که داد گهری یه کسانی له نیوان خاوه ن
 سامانه کاند ا بریار نه دا له و کاته دا که یه کسانی له نرخ و به های مال و ساماندا
 هه بیت، وه به م و ته و بچوونه هه ندی له زانایان کاریان کردووه و بریاریان داوه، وه ک:

عومهری کوری عبدالعزیزو مجاهدو حمادو نیمام نه بوو هنیفهو داودو نه خه عی (ره زای خویان لی بیټ) به تاییه تی له باره ی بهرهمی زه وی و کشتوکاله وه. وه نیمه به یارمه تی خوی گه وره له سر نهم بریارو رتبارزه باسی چو نیه تی زه کاتی بهم جوړه سامانانه ده کهین، وهک: سامانی ناژهل، ههنگوین، بهرهمه کانی ناژهل، بهروبوومی کشتوکال، کانزا، گهغینه، زیړو زیو، خشل، قاپو قاچاغی عهنتیکه ی له زیړو زیو دروستکراو، نهو شته ی له ده ریا ده ربهنریت، مالی بازارگانی، ده سته که و ته کانی کارگه و کوشکه گه وره کان، موچه و کرئ، به خشیش، به شو سنده و کومپاله وه له به شیکي سهر به خوشدا زه کاتی (قهرز) هه بیت بیان له سهرت بیت.

وه گواسته وه ی زه کات و نرخ و قیمه تی که له جیاتی زه کات و سهر فیره نه دریت باس نه کهین، هه وره ها باسی زه کاتی مالی هرام و به وه قف کراو و سامان و مالی ده ولت نه کهین، له سهره تاشه وه مدرجه گشتیه کانی نهو مال و سامانه ی زه کاتی لی نه دریت دهس پی ده کهین.

مدرجه گشتیه کانی نهو ماله ی زه کاتی لی نه دریت :

۱- کاتی زه کاتی مال و سامان پنیوست نه بی که نه ممرجانه ی خوارموی تیدابیت :

۱- ده بی ماله که به تهواوی مالی که سی زه کاتدهر بیت، واته ده بی خاوه نی شته که خو ی و سوده کانی شی بیت، یان وهک زاناکان (فقهاء) نه لئین: (ملکیه الرقبه والمنفعه) خاوه نی تی شته که خو ی و سوده کانی به تهواوی بو زه کات ده ربیت، له بهرنه وهیه که سی مالی خوازراو به کاریتیت، یان کرئ گرته ی خانویه ره و زه وی و زار بیت، له سهری نییه زه کاته که یان بدات. به لکو له سر خاوه نه که یان پیویسته، هه وره ها زه کات له مالی هرام و وه قف کراویشدا واجب نییه، وه زه کات له مالی

(الضممار) واته ئه‌وه‌ی خاوه‌نه‌که‌ی نه‌توانی که‌لکی لی وه‌ر‌ب‌گ‌ریت پ‌ت‌ویست نییه، وه‌ک ئه‌و ماله‌ی داگیر ک‌رایت و خاوه‌نه‌که‌ی ب‌وی نه‌سه‌ن‌ریت‌ه‌وه.

۲- ده‌ب‌ی ماله‌که‌ ب‌گاته (نصاب) واته‌ لا‌ ی خوارووی راده‌ی پ‌ت‌ویستی زه‌کات، چونکه‌ ئایینی نیسلا‌می پ‌ی‌ر‌ۆز چا‌وپ‌ۆشی له‌ هه‌ندی نه‌ندازه‌ی هه‌موو مالت‌یک ک‌رد‌وه‌و زه‌کاتی تیا پ‌ت‌ویست نه‌ک‌رد‌وه‌و، ئینجا چونکه‌ راده‌ (نصاب‌)‌ی زه‌کاتی مه‌رو ب‌زن چ‌ل سه‌ره‌و هی ره‌شه‌ و‌لا‌خ سی سه‌ره‌و هی حوشت‌ر پ‌نج سه‌ره‌. وه‌ راده‌ی زه‌کاتی ز‌یر بیست مس‌قاله‌، وه‌ هه‌روه‌ها..، وه‌ک له‌مه‌ودا نه‌مانه‌ باس‌و راشه‌ ده‌که‌ین، له‌م روان‌گه‌یه‌وه‌ زه‌کات له‌ مالت‌ی که‌م‌تر له‌ نیصاب‌دا نییه‌.

۳- ده‌ب‌ی ماله‌که‌ شیاوی گه‌شه‌و ز‌ۆری‌وون بیت‌، وه‌ک نا‌ژده‌ل‌و مالت‌ی با‌زرگانی و شتی ت‌ریش، یان له‌توانایدا که‌ گه‌شه‌و نه‌شه‌ ب‌کات، وه‌ک دراو، که‌ ت‌یی‌نی ز‌ۆری‌وونی لی ده‌ک‌ریت با نه‌ش‌خ‌راب‌یت‌ه‌ ک‌ر‌ین و فرۆشتنه‌وه‌، چونکه‌ له‌خ‌زیدا نه‌ک‌ریت خاوه‌نه‌که‌ی یان که‌سیکی تر با‌زرگانی پ‌ت‌وه‌ ب‌کات و ز‌ۆر بیت‌. ئینجا نه‌گه‌ر به‌کارنه‌ه‌یت‌را به‌ه‌وی که‌مه‌ترخه‌می خاوه‌نه‌که‌یه‌وه‌ ده‌ب‌ی هه‌ر ه‌وی ئاکامه‌که‌ی هه‌ل‌گ‌ریت، ب‌ۆ ئه‌وه‌نه‌ نه‌گه‌ر که‌سی چ‌ل هه‌زار ریالت‌ی له‌قاسه‌ی ماله‌وه‌یدا هه‌ب‌یت، یان لا‌ی که‌سیکی تر داینا‌ب‌یت، ئیتر به‌مه‌به‌ستی به‌کاره‌یت‌انی نه‌و که‌سه‌ ب‌ۆخ‌وی یان ب‌ۆ ژن پ‌ی ه‌یت‌ان، یان خ‌و‌پ‌ندن و و‌ینه‌ی نه‌مانه‌، نه‌وه‌ پ‌ت‌ویسته‌ خاوه‌ن پ‌اره‌که‌ له‌ ۲,۵% زه‌کاتی لی بد‌ت هه‌رکات سالت‌ی به‌سه‌را هاته‌وه‌.

کاسانی له‌م باره‌یه‌وه‌ ده‌ل‌یت: "مه‌به‌ستمان له‌گه‌شه‌و نه‌شه‌ی مال‌ ئه‌وه‌ نییه‌ که‌له‌بار‌ی راسته‌قینه‌ی گه‌شه‌ک‌رد‌ندا بیت‌، چونکه‌ ئه‌وه‌ پ‌ت‌ویست نییه‌، به‌ل‌کو مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه‌ که‌ نه‌و ماله‌ ئاماده‌ی گه‌شه‌و ز‌ۆری‌وون بیت‌، به‌ه‌وی با‌زرگانییه‌وه‌، یان به‌ه‌وی له‌وه‌پ‌اندنه‌وه‌، چونکه‌ له‌وه‌پ‌اندنی نا‌ژده‌ل‌ ده‌ب‌یت‌ه‌ ه‌وی په‌یدا‌بوونی به‌روبوومی وه‌ک زا‌و‌زی و شیرو ر‌ۆن، وه‌ با‌زرگانی‌ش ده‌ب‌یت‌ه‌ ه‌وی قازانج ک‌رد‌ن،

کەواتە ھۆکاری شت لەشوتنی شتە کەدا دانەنریت و بریاری تیا بەرجەستە نەکریت،
 وەك رێبۆری (السفر) لەگەڵ ناخۆشی و ماندوو بوونا (المشقه) " (بدائع الصنائع
 ۸۲۸/۲).

۴- دەبێ ئەو ماله له پێویستیه بنهڕهتیه سه‌ره‌کییه‌کانی خاوه‌ن مال زیاتر بێت،
 چونکه به‌وه ده‌وله‌مه‌ندی و مانای نازو نیه‌مه‌ت په‌یدا نه‌بێت و به‌دڵ پاک و
 خۆشحالی‌هه‌وه‌ زه‌کات نه‌دریت، چونکه نه‌گه‌ر که‌سی هه‌ر نه‌وه‌نده‌ی مال هه‌بێت که
 پێویستیه سه‌ره‌کی و بنه‌ڕه‌تیه‌کانی ژبانی خۆی و منداله‌کانی ده‌ریتیته‌ نه‌وه
 ده‌وله‌مه‌ند و خاوه‌نی نازو نیه‌مه‌ت نییه‌، چونکه نه‌وه‌ی که هه‌یه‌تی هه‌یه‌شی
 پێویستی مان و زینده‌گی و له‌ش ساغی ته‌کات، بۆیه وەك نیه‌مه‌تی له‌ش ساغی
 سوپاسی خوای گه‌وره‌ی له‌سه‌ر نه‌کریت، وه به‌ دلێکی پاک و خۆشه‌وه‌ زه‌کاتی لی
 نادریت، وه‌له‌به‌ر نه‌وه‌ی راسته‌قینه‌ی پێویستی بنه‌ڕه‌تی و سه‌ره‌کی بۆ ژبان شتیکی
 نادیار و شاروه‌یه‌ بۆیه به‌لکه‌ی زیاتری له‌ پێویست له‌ شوتنه‌که‌یدا دانراوه‌، که
 نه‌ویش به‌ریتییه‌ له‌ ئاماده‌کردنی ئاژۆل بۆ له‌وه‌رو بازو رگانی کردن به‌ شه‌ك، نه‌مه‌ش
 فه‌رمایه‌شی زۆربه‌ی زانا کانه‌، به‌لام پێشه‌وا مالیک (ره‌زای خوای لی بێت)
 ده‌فه‌رمووت : ئەم زیاتر بوونه‌ مه‌رجی پێویست بوونی زه‌کات نییه‌. (پروانه‌ بدائع
 الصنائع ۲/۲۲۸، ۲۹۹) و (فقه الزکاة ۱/۱۶۲). نینجا سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که
 زه‌کات پێویست نییه‌ له‌ خانوی نیشته‌جێ و وڵاخێ سواری، یان به‌گۆڕه‌ی
 سه‌رده‌می ئێمه‌ ئوتومبیلی سواری و به‌رگ پۆشین و چه‌کی به‌رگری له‌خۆکردن و له
 کتێبی زانست و نامیره‌کانی پێشه‌و کاریتکردن و وێنه‌ی نه‌مانه‌. به‌لام ده‌بێ زه‌کات
 بدرێ له‌ و دراوه‌ی که خاوه‌نه‌که‌ی پێویستی خۆی پێیه‌تی که‌چی خه‌رجی ناکات
 هه‌تا سالی به‌سه‌را دیته‌وه‌ چونکه بایه‌خ به‌ هه‌بوونه‌که‌یه‌.

۵- به سه راهاتنه وهی سال، زانایان هه موو یهك راو ته بان لهه مه رجه دا بۆ سامانی نازهل و بازرگانی و دراوو شتی تری وهك ته مانه، وه یهك ران له وه شدا كه له بهر هه مه كشتوكالییه كاندا به سه راهاتنه وهی سال مه رج نییه، به لام راو بۆچوونیان جیاوازه له ده سكه وتی مووچه و كریدا (المال المستفاد) وهك له مه وودا باسی دیت.

زهكاتی سامانی نازهل

زانایانی شهرع (الفقهاء) كۆپا و ته بان له سه ر پتویستی زهكات له حوشترو ره شه و لاخ و مه رویزن (الأنعام) به لام له گیانله به رانی تری بیتجگه له مانه راو بۆچوونیان جیاوازه، وه مه رجه كانی پتویست بوونی زهكاتی نازهل نه وهیه كه ده بی سالی به سه را بیتته وه له وه پ خۆری ده شت بیت، واته ده بیت زۆریه ی ماوه ی سال به له وه پری له ده شتا بۆی و به سی بیت، به لام نه گهر زۆرینه ی ماوه ی سال پتویستی به ئالقی ماله وه بو نه وه زهكاتی تیا پتویست نییه، نه مه و هه ندی له زانایانی شهرع (الفقهاء) كه نیمامی مالیک (رهزای خوی لی بیت) یه كیتكه له وان، ده لئین: نازهل هه ر چۆن بۆی پتویسته زهكاتی لی بدریت، واته مه رج نییه كه به له وه پری ده شت بۆی.

هه روه ها مه رجه كه نابی نازهل به كاربیت له كیلان و ناوکی شان و بارکی شاندا. واته: نازهل ی کارگوزار زهكاتی لی نادریت به لای جه ماوه ری زانایانی شهرعه وه، به لام نیمامی مالیک نه مه مه رجه ی ره چاو نه کردوو وه به لایمه وه زهكاتی نازهل با کارگوزاریش بیت هه ر پتویسته بدریت له (القوانين الفقهية) دا ۱۰۷ هاتوو: زهكات له نازهلدا پتویسته هه رچۆن بۆی، با کارگوزاریش بیت، نه مه یش

پنجهوانه‌ی رای جه‌ماودری زانایانی شهرعه، پروانه (المغنی لابن قدامة ۵۷۷/۲ و الروضة ۱۹۰/۲ و بداية المجتهد ۲۵۲/۱ وفتح القدير ۱۷۱/۲).

۱. زهکاتی ره‌شه و لاخ:

زهکات له ره‌شه و لاخدا به سوننه‌ت و نیجماع پیویست کراوه، هه‌رکات گه‌یشته (نیصاب) واته: که ژماره‌یان بگاته سی سهر، ده‌بی یه‌کساله‌یه‌کی نیر (تبیع) ئی بدریت به زهکات، وه که گه‌یشته چل سهر دوو ساله‌یه‌کی می (مسنة) نه‌دریت. پاشتر له شه‌ست سهر دوو یه‌ک ساله‌ی نیر (تبیعان) و له هه‌فتا سهر دوو ساله‌یه‌کی می و یه‌کساله‌یه‌کی نیر (مسنة و تبیع) و له هه‌شتا سهر دوو ساله‌ی می (مستن‌تان) زه‌کاتیان لی نه‌دریت. نیر به‌و شیوه‌یه، له هه‌موو سی سهری یه‌کساله‌یه‌کی نیر (تبیع) و له هه‌موو چل سهرتک دوو ساله‌یه‌کی می (مسنة) نه‌دری.

به لام زاناکان رایان جیوازه لهزهکاتی خوشترگه لی دواي (١٢٠) سه دو بیست
 سه رو، زوربه یان رایان وک لهم نه خشی خواربودیه :

له	بژ	زهکاته که (القدر الواجب فيه)
١٢١	١٢٩	سئ خوشتری پی له سئ سالی مئ (بنتا لبون)
١٣٠	١٣٩	یهک خوشتری پی له چوار سالی مئ له گهل دوانی پی له سئ سالی مئ
١٤٠	١٤٩	دوو خوشتری پی له چوار سالی مئ له گهل یه کیکی پی له سئ سالی مئ
١٥٠	١٥٩	سئ خوشتری پی له چوار سالی مئ
١٦٠	١٦٩	چوار خوشتری پی له سئ سالی مئ
١٧٠	١٧٩	سئ خوشتری پی له سئ سالی مئ و یه کیکی پی له چوار سالی مئ
١٨٠	١٨٩	دوو خوشتری پی له سئ سالی مئ و یه کیکی پی له چوار سالی مئ
١٩٠	١٩٩	سئ خوشتری پی له چوار سالی مئ له گهل یه کیکی پی له سئ سالی مئ
٢٠٠	٢٠٩	چوار خوشتری پی له چوار سالی مئ، یان پینج خوشتری پی له سئ سالی مئ.

۲. زهکاتی مه‌پرو بزن :

قورتانی پیرۆز به‌شیوه‌یه‌کی هه‌مه‌گیر (عموم الکتاب) و سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌شیوه‌ی تایبه‌ت و ئیجماعی زانایان زه‌کاتی گو‌تالیان چه‌سپاندووه‌و پێریستیان کردووه‌. وه‌ هه‌یچ جیاوازییه‌ک نییه‌ له‌ نێوان فه‌قیهه‌کاندا (الفقههاء) که‌ راده‌ی (نصاب)ی زه‌کاتی گو‌تال (مه‌پرو بزن) چل سه‌ره‌وه‌ ده‌بێ مه‌ریک یان بزنیك بدرێ به‌زه‌کات هه‌تا ژماره‌یان نه‌گاته (۱۲۰) سه‌دو بیست سه‌ر، وه‌ له‌ (۱۲۱) سه‌دو بیست و یه‌ک سه‌ر هه‌تا (۲۰۰) دووسه‌د سه‌ر نه‌دریت، پاشتر له‌ دووسه‌دو بیست و یه‌ک سه‌ر هه‌تا نه‌گاته سێ سه‌دو نه‌وه‌دونۆ سه‌ر ده‌بێ سێ سه‌ر زه‌کات بدریت، دواتر له‌ هه‌موو سه‌د سه‌ریك ده‌بێ یه‌ک سه‌ر بدریت به‌زه‌کات.

بێچووی ناژه‌ل (حوشتر و ره‌شه‌ولاخ و مه‌پرو بزن) واته‌ (الفصلان، العجاجیل، الحملان) نه‌مانه‌ نه‌خرینه‌ پال دایکیان له‌ کو‌تایی سالد، نه‌گهر نه‌و دایکانه‌یان زه‌کاتیان لی بکه‌ویت، واته‌ به‌سه‌راها ته‌وه‌ی سالیان تیا پێویست نییه‌. نه‌مه‌ش سه‌نگینه‌ترین فه‌رمایشی زاناکانی شه‌رعه‌، ئیمامی نه‌بو حه‌نیفه‌و ئیمامی شافعی (ره‌زای خویان لی بیت) رایان وایه‌..

نه‌وه‌ی پێویسته‌ ره‌چاو بکریت له‌ زه‌کاتی ناژه‌لدا :

۱- ده‌بێ حه‌یوانی زه‌کات عه‌یبی نه‌بیت، واته‌: نابێ نه‌خۆش یان پیر بیت، به‌لکه‌و ده‌بێ حه‌یوانیکی مام ناوه‌ندی بیت.

۲- حه‌یوانی زه‌کاتی و حوشتر ده‌بێ مێینه‌ بیت، بێجگه‌ له‌وه‌ی فه‌رمووده‌ په‌سه‌ندی کردووه‌ که‌ نه‌شی دوو ساله‌ی نیتر له‌ جیاتی یه‌ک ساله‌ی مێ بدریت، چونکه‌ جیاوازی سال له‌ جیاتی مێنگینه‌ دانه‌ریت، به‌لام ره‌شه‌ولاخ و گو‌تال نه‌وه‌ نه‌شی نێزیه‌یان لی بدریت به‌زه‌کات به‌رای سه‌نگینی زانایان.

۳- دهبی نمو تهمهن و سالانمی که دهقی فەرموودە پیرۆز دیاری کردوون رهچاو بکرتین، وهک یهک سالهی می (بنت المخاص).

کاریگه‌ری تیکه‌لی له‌زه‌کاتی ناژه‌لدا :

هه‌رکات زیاتر له کهسی به‌جۆری ناژه‌لیان تیکه‌ل کرد، که‌یه‌ک په‌چه‌و یه‌ک له‌وه‌رگه‌و یه‌ک ئاودانییان هه‌بوو، نه‌وسا یه‌ک زه‌کاتیشیان نه‌بیّت، واته‌ یه‌ک سه‌رژمیریان بۆ نه‌کریت، پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌فهرمویت (لا یجمع بین متفرق، ولا یفرق بین مجتمع خشية الصدقة، وماکان من خلیطین فابنهما یتراجعان بینهما بالسوية) واته : هه‌یوانی جیا یه‌ک ناخریت و هه‌یوانی تیکه‌لاویش جیا ناکریته‌وه له ترسی زه‌کات لیدان، نمو زه‌کاته‌ش که له تیکه‌لاوه‌که شه‌دریت دوا‌ی نه‌وه هه‌ردوولا وهک یه‌ک له نیوان خۆیاندا پیاده‌گه‌رینه‌وه و نرخه‌که‌ی به‌ش نه‌که‌ن. (نهم فەرموودە هیه نیمامی بوخاری و خه‌لکی تریش گیتراویانه‌ته‌وه) بروانه‌ بوخاری له‌گه‌ل (فتح القدیر ۲/۲۱۵).

زه‌کاتی به‌رزه‌ و لاخ و وینه‌کانی :

نه‌گه‌ر به‌رزه‌ و لاخ بۆ جه‌هاد و تیکۆشان له‌پرتی خوادا یان بۆ سواری یان بۆ بارکێشان راگیرابوو، نه‌وه به‌ ئیجماع زه‌کاتی لی نادریت، وه‌لی نه‌گه‌ر مالی بازرگانی بوو، نه‌وه پتویسته‌ زه‌کاتی لی بدریت و هه‌روه‌ک شه‌مکی تری بازرگانی نرخ‌ی بۆ دانه‌نریت، وه هه‌روه‌ها به‌رزه‌ و لاخی نالیک خۆری زۆرینه‌ی سال زه‌کاتی تیا نییه‌ نه‌گه‌ر مالی بازرگانی نه‌بوو. به‌لام رای فقهیه‌کان (الفقه‌اء) له زه‌کاتی به‌رزه‌ی له‌وه‌ر خۆری ده‌شتا، که بۆ زاوژی راگیراییت جیاوازه‌، وه به‌بۆچوونی جه‌ماوه‌ریان زه‌کاتی لی ناکه‌ویت، له‌کاتیکدا نیمام نه‌بو هه‌نیفه‌ وای بۆ ده‌چی که

زه کاتيان تيا پټويسته، به لگه به هندی فهرمودی راست و درست وه به ناسه واری چه سپاری هاوړيکاني نهم رایهش سهنگین تره.

وه له باره ی راده ی (نیصاب) زه کات و چهندو چوڼیه تیه وه بهرزه و لاخ وه کوشتر ره چاو نه کړیت، که واته بۆ پینج بهرزه و لاخ ده بی مهریک یا بزنيک بدری به زه کات، وه هره وه ها.. یان ده بی وه کله لوبه لی بازرگانی بینرخیتن، یان بۆ هره بهرزه یه ک ده بی دیناریک بدریت بهرزه کات. واته: بۆ هره سره ریک ده بی (چوار غرام و چاره که غرامیک زړی) بدریت یان نرخي نه ونه نده زړی به دوا ی سرده وم و ژر بدریت به زه کات.

هره وه ها له باره ی گیانداره کانی تری وه ک فیلش هره وه ها به ویننه ی ره شه و لاخ بریاری تیا نه دریت و زه کاتی لی نه دریت، به لām گیانله بهری جهسته بچوکی وه ک ناسک و شتی تر، نه وه بۆ زه کاته که ی به مهر و بز ن ره چاو نه کړیت.

زه کاتی هه نگوین و بهر و بوومی گیانله بهر ان:

زه کات له هه نگویندا پټويسته به لای گړی نیام نه بو حنیفه و گړی حنبه لی و یه کن له دوو فرمایشی نیامی شافیعیدا، نه ویش له حزره تی عومده و هندی هاوړی و شوینکه و توانی پیغه مبه روه ﷺ گيردراوه ته وه، کاریان پیکردوه، وه نه ویش رای قورس و سهنگین تره. وه راده ی (نیصاب) ی هه نگوین (پینج ویسقه) که ده کاته نزیکه ی (۶۴۷) شهس سده و چلو حوت کیلو غرام، نه و سا ده بی ده یه کی (۱۰٪) ی زه کاتی لی بدریت، دوا ی لی داشکاني پاره ی تيا خه رج کراو، نه گهر خه رج هه بوو.

وه له بهر و بوومی گیانله بهرانی وه ک: ناوړی شمی (کرمی ناوړی شم و هیلکه و شیر) لی دروستکراوه کانی نه وه پټويسته زه کاتی لی بدریت بهر پټوه ی ۱۰٪، واته: ده یه کی

پوختهی ددسکەوت دواى لى شکاندنى پارەى تيا خەرج کراو، نەمەيش لەسەر نەبو
 یاسا فيقهيه (القاعدة الفقهية)ى که بریار ئەدا بەوہى ھەرشتى خۆى لەخۆیدا
 زەکاتى تیانەبیت، ئەوہ لە بەروبووم و دەسکەوتەکەیدا زەکات پتویستە، وەك:
 کشتوکال لەگەڵ زەویدا، وە ھەنگوین لەگەڵ ھەنگو شێرو لى دروستکراوہکانى
 شێرى مەرومالآتى ئالىک خۆر. وە ھێلکەى مەرىشک و ناوریشمى کرمى ناوریشم.

زەکاتى سامانى کشتوکال

لە ھەموو بەروبوومیکی زەویدا زەکات پتویستە بەمەرجى سود بەخش بى، و،
 بگاتە پینج وەسق، وەسقى شەست مەنە، مەن واتە: صاع، صاعى گەنم بە کیشان
 دەکاتە: ۲، ۱۵۶ کیلو گەنم، بەلام نەگەر شتەکە پتوانەى نەبوو، وەك لۆکەو
 سەوزەوات و تەرە، ئەوہ رای دامەزراو، بەلای دکتۆر یوسف قەرزایوہ، کە
 مامۆستای نێمەییە، لەم کاتەدا ئەوہیە: کە بايەخ بەبەھا بدرى، چونکە مالى
 زەکات لەخۆگرە، بەلام یاسادانەر (کە خواى گەورەییە) رادە (نیصاب)ەکەى، بەدەق
 جیاری نەکردوو، لەبارى وایشدا بايەخ بە نرخى ئەو شتە دەکرى کە بە وەسق
 دەپتورى، جا لەناو ئەو شتانەیشدا کە پتوانەیان ھەبە، کامیان گونجاوتر بى، بايەخ
 بەبەھای پینج وەسق لەو شتە دەکرى. بەپتێ وڵاتیش پەسپۆران بریاری دیاریکردنى
 چى مەیان تر دەدەن (مەیانەتر: اوسط) بۆ وێنە: نەگەر نرخى پینج وەسق گەنم
 (۵۰۰) پینج سەد دینار بوو، نرخى پینج وەسق جۆ (۴۰۰) چوار سەد دینار بوو،
 نرخى پینج وەسق برنج (۶۰۰) شەش سەد دینار بوو، بايەخ بەبەھای گەنمە. واتە:
 نەگەر جوتیارى ییستانى شووتى ھەبوو، بايى (۵۰۰) پینج سەد دینارى لى
 فرۆشت، یان پتر، ئەوہ دەبى زەکاتى لى بدا، دەنا نا، وە ھەروەھا.

لهبارەى ئەندازەى زەكاتى بەروبوومی زەوییەو: تیبسو قودامە دەفەرموی :
 (بەشیوہیەکی گشتی، ھەرشتی بەراو بی، ئاودانی نەرك و مەسەرەفی ھەبی، بە
 دۆلاب ناو بدری یا بە جۆگە یا بە دۆلچە ، یا بە چەرخ یا بە ھەرشتیکی تر، کە
 پارەى تی بجی، ئەو نەوہی دەیک (نصف العشر) زەکاتى لی دەکەوی، واتە:
 بیست یەك، و ھەرشتی ئاودانی بەخۆپایی بی دەیکە لی دەکەوی، بەپیتی ئەو
 فەرموودەیی پێغەمبەر ﷺ کە لەم بارەییەو گێرامانەو، وەكو تریش نەرك و
 خەرجی و پارە تیچوون، بەشیوہیەکی گشتی بۆ لەكۆل خستنی زەكات کاریگەرن،
 بەبەلگەى ئەو کە زەكات لە ئازەلی ئالیک خۆری ناکەوی، دەى بۆ کەم کردنەوہی
 ئەندازەى زەكات، ھەق وایە کاریگەرتر بن، لەبەرئەوہیش کە زەكات لەمالتی
 دەکەوی، کە نەشو نما بکا، دەى مەسەرەف و پارە تیچوون کاریگەری ھەیە لە
 لاوازی نەشوفادا، لەبەر ئەو تیا خەرج کردن کاریگەری ھەیە لە کەمکردنەوہی
 ئەندازەى پتییست لەزەكاتدا (المغنی ۶/۶۹۹).

لەمەیشدا بایەخ بەلای زۆرینەى ئەو وەرزیە، بۆ نمونە : ئەگەر لە دەمانگ،
 شەش مانگی بەپارە ناو دەدراو چواری بەخۆپایی، بایەخ بە شەش مانگەکیە،
 بەلام ئەگەر نیوہی وەرزەکە بەبەھابوو، وە ئەو نیوہەکەى تری بە خۆپایی بوو، ئەو
 سنی چواریەکی دەیکە لی دەکەوی، واتە : سنی لە چل.

زەکاتى زەوی بەگرنیدراو، جا بە مولکانە بی، یا بە پارە بی

(زكاة الأرض المستأجرة)

کاتى کەسى زەوی کشتوکال بە مولکانە یا بە کرئ دەدا بەکەسیکی تر، زەكات
 چۆن دەدا؟ زانایانی شەرع را جیاپیان ھەیە، لەم بابەتە پرسیارانەدا، جەماوەری
 زانایان دەفەرموون : (زەكات لەکاتى وادا، ئایا دەیکە بی یا نیوہی دەیکە بی،

لهسەر به کرێگره، چونکه زهکات مافیکه وا له بهر و بوومی زهوییه که دا
دانهوتله که به، مافی وانیه که له خودی زهوییه که دا بێ).

به لام پێشهوا نهبو هه نیه ده فەر موئ : (دهیه که لهسەر خاوهن مولکه). ههردوو
مامۆستا نهبو زههره و قهزازی نهوه پهسهند دهکهن که زهکات لهسەر خاوهن
زهوی و به کرێگر بێ، لهسەر نه م شتویه:

۱- خاوهن مولک له کۆی مولکانه که، یا له کۆی کرێکه، دهیه کی دها به زهکاتدا،
یانیهی دهیه کی دها به زهکات به پیتی کات.

۲- به کرێگریش لهسەر چه می دهستکهوتی خۆی، دهیه کی یا نیوهی دهیه کی دها
به زهکات به پیتی بارودۆخه که، واته : له بهر چه می کشتوکاله کهی، کرێی زهوییه کهی
لی دهرده کا چی مایه وه دهستکهوته، لهوه دهیه کی زهکاتی لی دهرده کا.

زهکاتی زیرو زیو

هه رکاتی نه ندازه ی زیو گه یشته بیست مسقال زیو ساغی بێ خهوش، که به
کێشانه ی باوی نه م سه رده مه، ده کات (۸۵) گرام بهر پێژه ی ۲,۵% له سه ددا دوو
نیو، زهکاتی لی ده کهوئ، که ده کاته: چل یه ک.

زیویش هه رکاتی گه یشته دووسه د دره مه می سه رده مه ی پێغه مبه ر ﷺ که ده کاته
(۵۹۵ گرام) چاره کی دهیه کی لی ده کهوئ، که ده کاته: ۲,۵% دوو نیو له سه ددا،
واته: یه ک له چل.

پاره ی کاغه زیش - وه ک دینار و دۆلاری نه م سه رده مه ی ئیمه - هه ر به زیو
ده قه بلێنرێ، هه ر کاتی به ها که ی گه یشته بابی (۸۵ گرام زیو) بهر پێژه ی ۲,۵%
زهکاتی لی ده کهوئ، به مه رجی سائی به سه ردا بیته وه.

زه کاتی خشل

خشل زیر کەمتر بڼ له (۸۵ گرام) زه کاتی لی ناکهوی، به لām نه گهر گه یشته نهم نه دازه یه یا پتر، له ناو زانایاندا راجیایی هیه، رای دامه زراو له لای من نهویه: که خشلی ناسایی و خشلی که زۆریه ی سال به کار دههینری، زه کاتی لی ناکهوی، به لām خشلنک که همر له بۆنه و مونسه باته کاندایه کار دههینری، چونکه به پیتی بۆچوونی من بایه خ به زۆرینه ی ساله، به پتوهر و پتک گرتن (قیاس) ی ناژه لی نالیک خۆر.

به لām چاکتر وایه و نهویه دوورین تره : که زه کاته که ی بدری، نه خوازه لām رۆژگاری نیمه دا، که قات و قری و گرانی و برسیتی، بالی کیشاوه به سهر گه لی له ولاتاندا، جا چاری نهویه که به نرخ ی بازاری نهو شوینه نرخ ی بکری به پاره، وه به پیتی ریژه ی پاره چل یه کی لی بدری به زه کاتدا، بۆ رونکردنه و نه نمونه دههینیه دههینیه وه: نه گهر خشلی له بازاری دهوچه ی ولاتی قهتر بایی (۱۰۰ ۰۰۰) سه د هزار ریالی قهتر بۆ. زه کاته که ی ده کاته: ۲۵۰۰ دووهزار و پینج سه د ریال له سالتیکدا. نه مه کاتی وایه و به دوورینی (نه حوت) داده نری که خشله که له سنووری خشلی ناسایی دابی، به پیتی باوی ناسایی ناو کۆمه لگای نهو شاره بی، وه به کار بهینری و له بهر بکری، ده نا نه گهر سنووری ناسایی به زانده یا به ده گهن نه بی به کار نه دهینرا، نهو به بی چهندو چوون پتویسته زه کاتی لی بدری.

مایه وه سهر خشلی نادرستی پیاو، وه کاتژمیرو قاپو قاچاغ و یادگار (تحف) ه زیرینه کان، یا زیوینه کان، نهو به یه که دهنگ زاناکان ده فهرموون : له م جوړه خشله دا زه کات پتویسته.

زەكاتى سامانى بازىرگانى

هەنگاوه كرده يیه كان بۆ بازىرگانى مسولمانان :

۱- لەپاش تىپەربوونى سالتىك بەسەر ماله كەدا، بازىرگان سەرجه مى بازىرگانيه كەى دەقەبلىتى بەپارە، بەپىتى نرخى بازىرى شارى خۆى، بەنرخى كۆ واتە: جومله نەك تاك (مفرد). ديارە ئەوشتانەى كە لە پىتويستىيە دامەزراوەكانى بازىرگانييە، كە پىشيان دەگوتى (كەرەستە نەگۆرەكان: ئىصولى ثابىتە) لەكۆى سامانە كە دەردەكرى، ئەو كەرەستە نەگۆرەنەيش وەك : كۆگا و دوكان و گشت جىگەى كە تىر بازىرگانيه كەى، وەك عەمارو خۆشپۆى كە جۆ بەرژە وەندى بازىرگانيه كە بەكاربەيتىر، هەروەها وەك نووسىنگە و كۆمپيوتەرى تايبەت، ئەم جۆرە پىتويستىيانە چونكە بۆ بەكارهێنانى كارەكەن - زەكاتيان تيا پىتويست نىيە.

۲- ئەوجا چەندە قەرزى واى هەيە لەسەر خەلك كە بەتەمەى ماوە، ئەویش دەخاتە سەر خەرمانى زەكات (وعاء الزكاة) وە چەندەيش قەرزى خەلكى لەسەرە، لەكۆى خەرمانى زەكاتە كە دەرى زەكات، ئەوجا لە پالقتە كەى بەپژەى ۲,۵% زەكات دەردەكا، بەمەرجى بگاتە رادەى زەكات، كە برىتييە لە ۸۵ گرام زىرپان زياتر.

بۆ نمونە: مەحمود بازىرگانه، سامانى بازىرگانيه كەى جۆرئى يا چەند جۆرئى كە، لەپاش تىپەربوونى سالتى، سەرجه مى سامانى بازىرگانييە كەى، دەور دەكاتە وە، جگە لە كەرەستە نەگۆرەكان (ئىصولى ثابىتە) بەپىتى نرخى ئەو رۆژەى بازار بە نرخى كۆ دەقەبلىتىر، دەردەكەوئ كە بايى سەد هەزار رىالە يان زياتر، لەگەڵ قەرزى كەنومىدى بەدانەوئى هەيە (۵۰ ۰۰۰) پەنجا هەزار رىالە، ئەویش دەخاتە سەرى (۳۰ ۰۰۰) سى هەزارىش قەرزارە، لىي دەردەكا ناوا:

$$۱۰۰ ۰۰۰ + ۵۰ ۰۰۰ = ۱۵۰ ۰۰۰, ۱۵۰ ۰۰۰ - ۱۵۰ ۰۰۰ = ۳۰ ۰۰۰ = ۱۲۰ ۰۰۰.$$

زه کاته که ی ده کاته (۳۰۰۰) سی هزار ریال.

نه ندازه ی پیوستی زه کات له سامانی بازرگانیدا

دووشت راده و نه ندازه ی زه کاتی پیوستیان یه که:

دراو سامانی بازرگانی، یه کگرتنی زانا ماقوله کان لسمر نهم پریاره دامه زراوه.

تایا دروسته زه کات له خودی کالای بازرگانی ده ریکری؟

بنه پرت (نه صل) نه وه یه: زه کات به پاره یی له سامانی بازرگانی قه بلینراو ده رده کریت به پیتی نه و نه ندازه یی که پیوست ده بیت تیدا، چونکه وا له بارتره بۆ هه ژار، چونکه هه ژار ده توانیت به دراو زۆربه ی پیوستیه جوړاو جوړه کانی خو ی فراهه م بهیتن، به لام له گه ل نه مه شدا شرع زانه کان ریگه ده دن که له خودی سامانی بازرگانی زه کاته که ی بدری، به مه رجی شتی وا به که لک تربی بۆ هه ژار، یا له کاتی بی بازاری و که م بوونی به دهسته و بوونی پاره و پولدا بی به هۆی بارسو وکی بۆ زه کاته ده ر، له راستی دا جاری واش هیه قازانجی هه ژار له وه دایه که زه کاته که به مال و ده ریکری نه که به پاره (نه مه هاتوو له فه توای کۆری دوو دم سه باره ت به بابه ته هاوچه رخه کانی زه کات) پروانه (المغنی) ی نبین و قودامه (۳/۳۱) که باسی نه وه ی کردوو که ریبازی (مه زه هب) ی جه ماوه ری زانایان نه وه یه که پیوسته زه کاته که به پاره بدری.

زەكاتی زهوی و زاری ئاماده كراو بۇ كرىن و فروشتن (بازرگانی پيوه كردن) (زكاة الاراضي المعدة للبيع والشراء - التجارة)

زهوی و زاری لهم جوړهش هەر له سامانی بازرگانیه له بهرتهوه له کوتایی سالدو دهقه بلتیری به پاره، به نرخی بازاری نمو شوتنه، نهوسا له کوی به هاکی به پرتوی ۲،۵٪ زه کاتی لی دهری، واته چل یه. به لام نه گهر له بهر بی بازاری زهویه که نه ده فروشرا و هچند سالی مایه وه، له کاتی وادا جه ماوهری زانیانی شرع ده فهرمون: (همو سالی دهقه بلتیری به دراو، به نرخی بازاری رۆژ، وه به پرتوی خوی له نرخه قبلو دکهی زه کاته کهی دده). به لام مالکیه کان ده فهرمون: (همو سالی زه کاتی لی ناکهوی، به لکو کاتی زه کاته کهی دده که دهی فروشی). چونکه لای نه مان بازرگانی رۆژانه فروش (التاجر المذیر) جیوازی هییه له بازرگانی قورخ کمر (التاجر المحتکر) که شت هه لده گری بۇ کاتی قازانجی رۆژ. نیبن و جهوزی ده فهرموی: "له راستیدا بازرگانی ده بی به سی جوړه وه: (رۆژانه فروشی، قورخ کردن، قازانج به هاویه ش)..

۱- رۆژانه فروش نهویه: شت ده کپی و ده فروشی و چاوه پروانی کاتی تاییه ت ناکاو سالتوی ریک و پیکی نییه، وه زوری خه لکی بازار، جا نه م جوړه کهسه مانگی له سال بخوی دیاری ده کات، لهو مانگه دا چی پارهی نه ختی هییه سه رزمیری ده کاو، هه رچیش سامانی بازرگانی هییه به نرخی رۆژ به پاره دهیقه بلتیری و له گه ل نه ختینه کهیدا کویان ده کاته وه له سه رجه مه کهیان زه کات ده رده کات، نه گهر گه شته رادهی زه کات، نه وهنده هییه نه گهر قهرزی له سه ر بوو، قهرزه که له سه رجه می پاره کهی ده رده کات، چی مایه وه لهو زه کات ده رده کات."

۲- قورخ کهریش نمو کهسهیه: کوتالو کالو شمک ده کپی و هه لی ده گری بۇ کاتی گرانبون، نه مه زه کاتی له سه ر نییه، هه تا دهی فروشی، جا نه گهر له پاش سالی یا

له پاش چهند سالتی فروشتی، زه کاتی یهک سالتی لی ددرده کاو بهس. (بروانه
القوانین الفقهية ص ۱۰۳).

تېبینی:

سال تیپه بوون بهسهر قازانج دا مهرج نییه، بایهخ بهوویه که سال بهسهر
سهرمایه که دا وهرچه رخی (مه بهست نمو ده سهایه که بگاته راده ی زه کات)
که واته: له کوتایی سالتا چنده ی قازانج دهست که وتوو ده یخاته سهر خهرمانی
زه کاته که (وعاء الزكاة : ده فری زه کات) و له کوی سهرمایه و قازانج زه کات ده دا،
به پړژه ی ۲,۵٪ دوونیو لهسه د.

زه کاتی مالی قازانج به هاویه شی

ههرکاتی سامانی قازانج به هاویه شی فروشراو هه مووی ساخ بووه پوخته بوو، وه
قازانجه که ی ده رکوت، وه کوتایی به مامه له که هینرا، نهوکاته زه کات له کوی
سهرمایه و قازانج ده که وئ، بهم شیویه:

- ۱- خاوهن سامان زه کاتی سهرمایه کهو به شه قازانجی خوی ده دات.
- ۲- کارکر (العامل) که نمو که سیه پاره که ده گپړئ و بازرگانی پتوه ده کات،
نهویش لهسهر نم شیویه زه کات له به شه قازانجه که ی خوی ددرده کا: له لای هندی
له زانایانی شهرع، به شه قازانجه که ی ههرچه ندئ بی، ده بی زه کاتی لی بدا، چ
بگاته راده ی زه کات، وه چ نه گاته راده ی زه کات چونکه نم زاتانه ده فرمون: نم
جوړه مامه له یه له بابته سامانی تیکه له (الخلطة) زه کاته که ی وه نمو ددرئ،
سامانی هاویه شیش کوی به شه کان ره چاو ده کرئ نهک ههر به شه ی به جیا به لام
لهسهر رای زانایانی تر: کارکر به شه قازانجی خوی ده خاته پال سامانه کانی تری،
جا نه گهر سرجه میان گه شته راده ی زه کات که (۸۵ گرام زیره) به پړژه ی یهک له

چل ۲,۵% (چاره کی دهيك) زه كاته كه يان ددها (سهرنجي الوسيط غه زالي - ۱۰۹/۲ و فتح القدير ۸۵/۶) بدری.

زه کاتی کارگه کان و پروژه پیشه سازه کان

هه رکه سی کارگه یه کی پیشه سازی هه بی، که به ره می هه بی، له سهریه تی که زه کاته کی بدا، به لام چون چونی؟ له م بابته دا دوو را یا دوو ریگه هه یه: رتبازی یه که م: نه ویه که یا له پوخته ی ده سکوت (له پاش لی دهرکردنی خهرجی و مه سرف) به ریژهی یه که له ده زه کاتی لی دهریکری، به پیژهری (قیاس) ی بهروبومی زهوی، یاخود مه سرفی لی دهرناکاو، به ریژهی ۵% پینج له سه د زه کاتی لی بدا به پیژهری بهروبومی زهوی.

رتبازی دووهم: نه ویه که کارگه کی دابنی به مالی بازرگانی و ریک وه نه و ده یقه بلینی به پاره، نه وسا به ریژهی له سه دا دوو نیو زه کاتی لی بدا، به لام رتبازی یه که م دوورین تره، یا بلینی له بارتره.

له فه تراکانی کۆری یه که م، سه باره ت به بابته هاوچه رخانه کانی زه کات، که له (۱۲ - ۱۶) ی ره بیعی یه که م سالی ۱۴۰۹ اک دا، به سرا، ها تووه ده تی:

پروژه پیشه سازه کان

له پاش ره چاوکردنی پرگه ی شه شم، له فه تراکانی کۆری یه که م، سه باره ت به بابته هاوچه رخانه کانی زه کات ده رکوت: که پروژه پیشه سازه کان هه ل ده گرن که: ۱- به پیژهری زهوی و زار زه کاتیان لی بدری، وا ره چاو بکری که هه ردوولایان ده سمایه کی نه گۆرن و به هۆی نیش تیاکردن و مه سرف بۆ کردنه وه ده سته که وتیان ده بی، له به رنه وه به ریژهی ۵% پینج له سه د له به ره مه که یان زه کات ده که وی.

۲- ههروهك دهگنجی سهرمایهك كهله پروژهی پیشه‌سازیدا بگینردری و خرابیتته گهر، وهك سامانی بازرگانی مامه‌لهی له‌گه‌لدا بکری و به‌ریژدهی ۲,۵% زه‌کات له‌سهرجه‌می سهرمایه و به‌رهم دهرده‌کری، نه‌وه‌نده ههیه ههرچی به‌که‌ره‌ستهی نه‌گۆر دابنری، بۆ هه‌لسورپاوانی نه‌و کاره وهك گه‌زو دووکان و میژو ده‌فته‌رو قه‌لم زه‌کاتیان لی‌ناکه‌ویتت، دیاره که نه‌م بابه‌ته پتویستی به‌لیکۆلینه‌وهی زۆر تر ههیه، خوا یاربئی، با نه‌مه بمینئی بۆ کۆری نایینه‌.

له‌فه‌توای ده‌سته‌ی شه‌ری (الهیئة الشریعة) یشدا. سه‌باره‌ت به‌ خه‌رمانی زه‌کات (مه‌حزری گۆبونه‌وه ۸۸/۵۴) هاتوو ده‌لی:

(بنه‌ماکانی زه‌کاتی سامانی پیشه‌سازی بریتین له‌ هه‌مان بنه‌ماکانی زه‌کاتی سامانی بازرگانی، له‌ هه‌ردوو‌لایاندا به‌م ده‌ستوووه زه‌کات ده‌دری: (نه‌و کالایه‌ی به‌نیازی فرۆشتنه‌وه کړپاوه، به‌نرخ‌ی رۆژی بازار به‌پاره ده‌قه‌بلینری، وه زه‌کاتده‌ر چه‌نده پاره‌ی تری هه‌بوو ده‌یخاته سهر نه‌و قه‌بلاوه، هه‌روا نه‌و قه‌رزه‌یشی که‌مانه‌وه‌ی ده‌سته‌به‌ره، نه‌وجا چه‌نده قه‌رز‌ی له‌سهره نه‌وه‌ی لی‌ دهرده‌کا، وه‌چی مایه‌وه له‌وه زه‌کات دهرده‌کا) به‌وینه ده‌لین: به‌های سامانه قه‌بلاوه‌که ده‌کاته ۳۰۰۰۰ دینار، زه‌کاتده‌ر ۲۰۰۰۰ دینار قه‌رز‌ی ده‌سته‌به‌ری ههیه، ۱۵۰۰۰ دیناریش قه‌رزازه، که‌واته: $۳۰۰۰۰ + ۲۰۰۰۰ = ۵۰۰۰۰ - ۱۵۰۰۰ = ۳۵۰۰۰$.

به‌لام له‌کاتی جیبه‌جیکردنی نه‌م یاسایه‌دا نه‌م خاله ره‌چاو ده‌کری که داد‌ه‌نری به‌ته‌نیا جیاوازیه‌ك که ههیه له‌ نیتوانی نه‌م دوو بابه‌ته‌دا: که بریتییه له‌مه: له‌ سامانی بازرگانیدا زه‌کات له‌سهرمایه و قازانج ده‌که‌وی، به‌لام له‌ سامانی پیشه‌سازیدا زه‌کات ته‌نیا له‌ قازانج ده‌که‌وی، له‌ سهرمایه ناکه‌وی، چونکه زۆریه‌ی

کات سەرمایە کە بەرەبەرە دەبێ بە کەردستەى نەگۆر، کەردستەى نەگۆریش بەشیوەیهکی گشتی زەکاتی لى ناکەوئ، وەك نامیرو کەرەستەو تەو ساخمانەى کە کارگەکەى تیا دایە، ئەمانە گشتیان بە نامیرو بەرەمەهیتان دەژمێردرئ، نامیرو بەرەمەهیتانیش زەکاتی لى ناکەوئ.

هەروا ئەم خالەى تریش رەچاو دەکری: ئەو کەرەستە خامانەى کە شتیان لى دروست دەکری لەو کارخانەدا، نەگەر بە خامی لە عەمبارى کارخانەدا مابوونەو، هەتا سالیان بەسەردا هاتەو، یا بەکارهێنران لە دروستکردنى بەرەمەکانى کارخانەدا، بەلام ئەو بەرەمانە نەفرۆشران، هەتا کاتی زەکاتدان هاتە پێشەو، ئەو لەسەر ئەم شیوەیه زەکات لەو ماددە خامانە دەکەوئ:

یا دەخرینە پال پارەو پولی تری زەکاتدەرو بەو پێیه زەکاتیان لى دەدرئ، یا دەخرینە سەر مالى بازارگانی ترو بەپێى سامانى بازارگانی زەکاتیان لى دەدرئ، بەلام لەو زەکات ناکەوئ کە نرخى ئەو ماددە خامانە زیاد کردبێ، بەهۆى کردنیان بە نامیرو شتی واو، مادام نەفرۆشراون.

زەکاتی کانزاو زیرو شاراوێ کۆنى دۆزراو

هەموو کانزایەك چ رەق بێ وەك ئاسن چ شل بێ وەك نەوت و غاز، ئەگەر هێ دەولەت نەبێ، بەرپێزەى ۲,۵% زەکاتی لى دەکەوئ، بەلام لەسەر رێبازى پێشەوا ئەبو حەنیفەو لایەنگرانی (رەحمەتى خویان لى بێت) بەرپێزەى پێنج یەك (۲۰%) زەکاتی لى دەکەوئ.

هەندێك لە زانایانى شەرعیش دەفەرموون:

هەر کانزایەك مەرۆ بە ماندوویی و ئەرك بە دەستى بهینى، زەکاتەکەى چواریهکی دەیهکە، هەر کانزایەکی بەبێ ماندووبوونى و کە شایانى باس بێ بە دەست

بهيتري، پيچنج يهك زهكاتي لي دهكهوي، نه مهش رايه كي په سنده، پيشهوا
 رافعي كه له گهوره زاناکاني رتيازی شافيعيه دايمه زران دوه. (بروانه: الشرح الكبير
 على الوجيز للرافعي بهامش المجموع ۸۹/۶).

مه بهست له زيرو زيوي شاراوهي کونيش، که به عمره بي پني دهگوتري (رکاز)
 زيرو زيوي دروستکراوه، که له دتيرين زه مانه وه بووه به ژير خاکه وه، نه وه هرکه سي
 بيدوزيتمه وه ده بي به خاوه ني، به لام ده بي پيچنج يه كي بدا به زه کاتدا (فقه الزکاة
 ۴۳۴/۲). به لام زه کاتي نهو شتانه ي که له ده ریا دهرده هيتري و ه مرواري و
 مهرجانو عه نبر، نه وه رای دامه زراو به لای نيتمه وه نهويه که ريك و ه کاتزا
 وایه، ده بي به دوو به شمه وه: هر کاتي به نه رکو پارو ماندوبون دهره تيران،
 چواړه كي ده په کيان لي ده كهوي، ده نا پيچنج يه کيان لي ده كهوي، ماسيش که
 مه بهست ليتي هم مو گيانله به رتيكي ناويه که گوشتي بخوري، نه گهر بؤ خوارون
 بوو، زه کاتي لي ناکه وي، به لام نه گهر بؤ فروشتن بوو، پرياره که ي ريك و ه برياري
 ساماني بازرگاني وایه.

زهکاتي کومپانياو قونته راته کان

بؤ کومپانياکان سرنج ده دهين: نه گهر کومپانياکه هي چند که سيكي ديار بوو،
 که خزيان ده يانبرد به رتوه، نه وه له کاتي وادا پتويسته له سريان که هرکه سي
 زه کاتي پشكي خوي بدا، بهم شيويه: له کوتايي سالتا سرجه مي ساماني
 کومپانياکه دهرده که نه وه، هرچی تيادايه به پتي نرخی کوؤ روژ ده يقه بلينن
 به دراوي هره باو له ولاتدا، وه که رهسته نه گزړه کانو قهرزي خلکي لي دهرده کړي،
 نه گهر قهرزيان له سر خه لک بووه به ته ماي مابون، ده يخه نه سر خرمانی

زه کاتی پشکه کانیان ددهن، به پیتی نهو یاسایه ی که له بابته ی زه کاتی پشکه کاندای روونی ده کهینه وه.

مه بهست لهو که رهسته نه گۆرانه که له هه بهوه زه کات له خۆگره کان (مه وجوداتی زه کهوی) دهرده کرین نه م شتانه ی دواوه یه، وه که له فه تواکانی کۆری پینجه م، سه باره ت به بابته هاوچه رخه کانی زه کاتدا هاتوه، که له ۱۸ - ۲۰ مانگی ناو جه ژنانی ۱۵، ۱۶، له لوانان گیراوه.

که رهسته نه گۆرانه کان

که رهسته نه گۆرانه کان بریتین لهو مه وجوداته ماددی و مه عننه ویانه ی که هی پرۆژه نابوریه کانن، که به نیازی نه وه راده گیرین که به هره یان لی وه ریگری له گشت چالاکیه کانی نهو پرۆژانه دا، بۆ فره بهوونی به رهه م، وه به نیازی فره شتنه وه رانه گیراون، به مه وجوداته مادیه به رهه مداره کانیان ده گوتری (المستغلات: به رهه مه پتیراوه کان) که نه مانه ی به رده کهون:

۱- نهو هه بهوانه ی که راده گیرین بۆ به رهه لیوه رگرتن له پرۆژه به رهه مه کاندای، به وینه ی نامیره کانی گواستنه وه ده ستگا کانی کۆمپیوتهر، نه م جوړه که رهسته نه گۆرانه زه کاتیان لی ناکه وئ.

۲- نهو هه بهوه مادیانه ی که سه رچاوه ی به رهه می پرۆژه کانن، وه که: مه کینه ی دروستکه ری به رهه مه کهو خانوه به کریگی راوه کان، که جیگه ی پرۆژه کهن، نه م جوړه یش زه کات له خودی شته کان ناکه وئ، به لکو پوخته ی به رهه مه که میان ده خریشه سه ر سامانه کانی تری زه کاتده رو له کۆی هه ردوولا له پاش سالتۆژ، به ریژه ی ۲،۵٪ زه کاتیان لی ده دا.

۳- ھەر مافىتىكى بىريارى (ھەقى مەعنەوى) كە ھى پرۆژە كە بى، نەگەر بەرھەمى لى پەيدا بوو، لەبەرھەمەكەى زەكات دەكەوئ، رىك وەك جۆرى دووھەم، كەلە برگە دووى نەم بابەتەدا باسى لىكرا. نەمەيش بەپىتى بىريارەكانى كۆپرە فېقھىيەكان، كە لەم بابەتە كۆلىونەتەو، وەك: كۆپى لىكۆلىنەو نىسلامىيەكان، كە لەمىسر گىراو، كە لە كۆنگرەى دووھەمىدا لە سالى ۱۳۸۵ك. بەرامبەر بە ۱۹۶۵ز. دا گىراو، نەم بىريارەى داو، ھەروا كۆپى فېقھى نىسلامى كە سەرىە رىكخراوى كۆنگرەى نىسلامىيە، لە خولى دووھەمىدا كە لە (جىدە) بەسترا، سالى ۱۴۰۶ك، ۱۹۸۵ز. و كۆنگرەى يەكەمى زەكات كەلە كۆھىت لە سالى ۱۴۰۴ك، ۱۹۸۴ز. دا گىرا، بەزۆرىنەى دەنگى تەندامەكانى.

۴- نەو برە پارەيەى تەرخان دەكۆئ بۆ خەرجى كەرەستە نەگۆرەكان، لە ھەبوو زەكات لەخۆگرەكانى پرۆژەكە دەركۆئ، چۆنكە تەنيا نەو خەرجىانە لەو مەوجوداتانە دەردەكۆئ كە بۆ خودى نەم مەوجوداتانە بىكرىن، دەى نەم كەرەستانە زەكات لەخۆگر نىن.

چۆن چۆنى نەم ياسايە جىبەجى دەكۆئ؟

نىمە گوتمان: كۆمپانىيەى فرەپشك (كۆمپانىيەى ھاوېشك: شەرىكەى موساھىمە) دووبارى ھەيە: بارى يەكەم، كۆمپانىيەكە خۆى زەكات دەردەكا، بارى دووھەم، خاوەن پشكەكان خۆيان زەكات دەردەكەن، جا زانىنى نەم بارى دووھەمە ئاوا دەبى: (لە پىشدا تىكراى كۆى مافەكانى ھاوېشكەكان دەدۆزىنەو، نەوجا نەوھى تاييەتەندىبى بە كەرەستە نەگۆرەكانەو لىتى دەردەكەين، رىك وەك لە پىشەو رابورد، نەوجا پوختەكەى دابەش دەكۆئ بەسەر ژمارەى پشكەكاندا، سەرەنجام گشت خاوەن پشكى، لەسەرمايەو قازانچ چەندى بەردەكەوئ ئاشكرا دەبى، نەوجا

به پیتی نهو سهره نجامه همرکه سدی بهر پژهی ۲,۵٪ له پوختهی بهشی خوی زه کات ده رده کات).

به وینه: کۆمپانیای سهرکوتن، سهرمایه کدی یهک ملیۆن ریالنه، هی ده هزار پشکه، واته $1000000 \div 1000 = 100$ ریال، که بریتیه له نه اندازهی یهک پشک مه محمود هزار پشکی هیه له هه موو سهرمایه که که ده کاته: $1000 \times 100 = 100000$ ریال. نو هزار پشکه کدی تریشی هی چند هاوبه شیکی ترن، ده رکوت نرخي ناوبرای ههر پشکي ده کاته سهد ریال له کاتی تهراروو کردنی (میزانیه) سهری سالدا ده رکوت که کۆمپانیا که قازانجی کردوه، نرخي پشکی ده فتهری واته: سه می ده فتهری، که بریتیه له پشکی ناوبراو قازانجی له سالیکا - گهیشته وته (۱۵۰) ریال، واته: تیکرای کۆی مافه کانی هاو پشکه کان ده کاته: $150 \times 10000 = 1500000$ یهک ملیۆن و پینج سهد هزار ریال. نه و جا قه بلینراوی نرخي که رهسته نه گۆره کانی لی ده رده کهین، با بلین ده کاته (۳۰۰۰۰۰) سی سهد هزار ریال، که واته ده مینیتته و (۱۲۰۰۰۰۰) یهک ملیۆن و دوو سهد هزار ریال دابهشی ده کهین به سهر (۱۰۰۰۰) ده هزار پشکدا، ههر پشکي ده کاته (۱۲۰) ریال. که واته له سهر مه محمود زه کاتی (120×1000) بدات سهر جهم ده کاته (۱۲۰۰۰۰) سهد و بیست هزار ریال، بهر پژهی ۲,۵٪ وهکی تریش ده بینن: تهراروو کردنی کۆمپانیا که به پیتی سالی رۆژی حساب ده کړئ، زه کاتی سامانیش به پیتی سالی هه یقی ده درئ، سالی رۆژی ده وری ده رۆژی زیاتره له سالی هه یقی، که واته: له سالی که بیسه دا ریزه کدی ده بی به $(2,577\%)$ له سالی به سیته یشدا ده بی به $(2,577\%)$ جا بهم پیه زه کاتی مه محمود لهم ساله دا نه گهر که بیسه بی ده کاته: $120000 \div 100 \times 2,577 = 3092,4$ سی هزارو نه و ده دوو ریال و چل دره م.

هه‌ییدا ره‌چاو بکری له‌کاتی وادا رتۆه‌که زیاتر ده‌کری له (۲,۵) ده‌کری به (۲,۵۷۷).

۲- ده‌شگونجی چاره‌سهری که‌رتە‌کانی بکری به‌م شیوه‌یه، بخریتە سەر حسابی سالی دوابی، به‌وتنه: گریمان کۆمپانیاکه له‌ ناوه‌راستی سالدای ده‌ست پێ ده‌کا، له‌به‌رنه‌وه له‌ سالی یه‌که‌مدا حساب‌به‌که‌ی بۆ ته‌رازوو ناکری نیتر له‌ سالی دووه‌مدا شه‌ش مانگی سالی یه‌که‌میش ته‌رازووگه‌ری ده‌کات، ته‌رازووی (۱۸) مانگ رێک ده‌خا، له‌گه‌ڵ ره‌چاوکردنی زیاتیری سالی رۆژی به‌سەر سالی هه‌یقی دا، له‌به‌رنه‌وه ژماره‌ی رۆژه‌کان ده‌کاته: (۵۴۸) وه‌ به‌پێی نه‌وه زه‌کاته‌که‌ی ده‌دۆزیته‌وه.

۳- نه‌وه هه‌موو که‌ره‌سته نه‌گۆڕانه‌ی که‌ ناودارن به‌ (عروضی قونیه: سامانی راگیراو: شه‌کی ناوماڵ) وه‌ک: زه‌وی و خانوبه‌ره‌و نامیرو که‌لوپه‌لی ناوماڵ، نه‌مانه زه‌کاتیان لی ناکه‌ویت.

۴- هه‌ر که‌ره‌سته‌یه‌کی نه‌گۆڕ خرایه‌ نیشه‌وه‌و ده‌ستکه‌وتی هه‌بوو، له‌ خودی که‌ره‌سته‌کان زه‌کات ناکه‌وی، هه‌روه‌ها له‌ به‌هاکه‌یشیان زه‌کات ناکه‌وی، به‌لام له‌ ده‌ستکه‌وته‌که‌یان زه‌کات ده‌که‌وی، کری و قازانچو به‌ره‌مه‌یان ده‌خریتە سەر شه‌ زه‌کات له‌خۆ گره‌کانی زه‌کاتده‌ر، نه‌وه‌نده هه‌یه هه‌رکاتی نه‌م که‌ره‌سته نه‌گۆڕانه‌ فرۆشان، له‌ نرخه‌که‌یان زه‌کات ده‌که‌وی.

۵- که‌ره‌سته نه‌گۆڕه‌کان، نه‌وانه‌یان که‌ ده‌ست ده‌ده‌ن بۆ نه‌وه که‌ بازرگانی درێخایه‌نیان پتیه‌ بکری، وه‌ک خانوبه‌ره‌و زه‌وی و زار، که‌ زۆرکات کۆمپانیا به‌ره‌مه‌ینه‌کان به‌نیازی بازرگانی پتیه‌ کردن ده‌یان کړن، نه‌م جوړه له‌کاتی وادا که به‌م نیازه بکېدری، ده‌بی به‌نرخ‌ی رۆژ، به‌پێی بازار بقه‌بلیتری به‌دراو، وه نرخه‌که‌یان بخریتە سەر خه‌رمانی زه‌کات و زه‌کاتی لی ده‌ریکری.

۶- خانوو به رهو به ره مهیتراوه درتوخایه نه کان، که له به نندی جیبه جیکردن دابن، وهك نهو پرژوانه ی خانوو سازی، که له پاش تهواو کردنیان دهست ده کریئ به فروشتنیان، نیت چ خانوی ناسایی بن، چ ساختمانی گه وره بن، نه مانه پیویسته به نرخي روژی بازار، له کوژتایی سالدو بقه بلتیرین به پاره، نرخي زهویه کهو نرخي خانوو کهو نرخي نهو به شعی که له خانوو که تهواو بووه، له گهل نرخي نهو که رسته نهو که بو تهواو کردنی ناماده کراون، له کوژتایی سالدو له سه رجه می نهو نرخه قه بلتیراوه نهو ده کات ده رده کریئ.

۷- نهو بره پاره تهرخان کراوه به ناوی نیستی هلاک بوونی که رسته نه گۆره کانه وه، که بریتییه له نه ندازه ی نهو دابه زینه که له نرخي که رسته کانا، به هوئی کاریکردنه وه پهیدا بووه، له گهل خهرجی دیاریکراو بو پاراستن و میرازو نویکردنه وه، نهو بره پارانه هه موویان زه کاتیان لی ده کهوئ و ده خریتنه سه ر خهرمانی زه کاتی کو مپانیا که.

۸- گشت قازانجه کان ده خریتنه سه ر خهرمانی زه کات، به لام زیانه کان هه ر له بنچینه وه لیئ ده رکراوه له به رنه وه له کاتی نه رخانده ناخریتنه وه سه ری!

۹- قازانجه سوود له خوگره کان: نه گهر کو مپانیا که به سوود پاره ی وه رگرت، یا پاره ی به سوود دا به که سی، نهو به رپر سیاره لهم جو ره مامه له یه له لای خودای گه وره تاوانباره، به لام ده بی ده سته که وته مسوگره کانی کو مپانیا که لهم جو ره سووده به دوور بن، پیویسته کو مپانیا که خو ی لهم سوودانه رزگار بکاو نه یاغاته سه ر خهرمانی زه کات.

۱۰- قایه کاری (احتیاطی) به هه مرو جو ره کانیه وه، چ به ره می بی، چ یاسایی بی، چ ناچاری بی، چ به ناره زوو بی چ له به شعی قایه کاری قازانج بی، وه چ له

بهشی قایمه‌کاری سهرمایه بی، له ریزی هه‌بووه زه‌کات له‌خۆگره‌کان (الموجودات الزکویه) حساب ده‌کرتین و زه‌کاتیان لی ده‌دری.

۱۱- بریاردراری بازار شکانی ره‌چاو‌کراو (مخصص هبوط المحتمل) چ بۆ نرخه‌کان بی، چ بۆ به‌ره‌مه‌پێنراوه درێژ خایه‌نه‌کان (الاستثمارات الطریلة الأجل) بی له هه‌بووه زه‌کات له‌خۆگره‌کان ده‌رناکری.

۱۲- هه‌موو کرداره‌ خا‌نووسازیه‌کان (الأعمال الإنشائية) که پێوستیان به‌ خسته‌سه‌ری که‌ره‌سته‌ی خامی تر هه‌یه، ده‌خرینه پال خه‌رمان و به‌پێی نرخ‌ی بازار زه‌کاتیان لی ده‌رده‌کری، ته‌ماشای نرخ‌ی تێچوون (سعرى کولفه) ناکری، به‌لام هه‌موو کاریکی خا‌نو و سازی که پێوستی به‌ که‌ره‌سته‌ی خام نه‌بی، وه‌ک بناغه هه‌لکه‌ندن و کرداره‌کانی ره‌ماندن و لا‌بردن، نه‌م جۆره کارانه شتی ماددی وایان تیا‌دا نییه، که قه‌بو‌لی قه‌بلاندن بکات، له‌به‌رنه‌وه بایه‌خ به‌وه‌یه که به‌رامبه‌ر به‌ نه‌ج‌امدانی نه‌و کاره وه‌رده‌گیری، نه‌و به‌رامبه‌ره ده‌خریته سه‌ره‌خه‌رمانی زه‌کات، نه‌و زه‌ویه‌ش که پرۆژه‌ی خا‌نوویه‌ره‌ی له‌سه‌ر دروست ده‌کری، به‌نیازی فرۆشتنیان له‌پاش ته‌واو بوونیان، نه‌م زه‌ویه زه‌کاتی لی ده‌که‌وی.

۱۳- نه‌و که‌ره‌سته خا‌وانه‌ی که له زات (عهین)ه که‌یان له‌ناو دروستکراوه‌کاندا ده‌مینیته‌وه، به‌نرخ‌ی بازاری رۆژ، زه‌کاتیان لی ده‌دری. به‌لام نه‌و که‌ره‌سته‌یه‌ی که له‌کاتی دروستکردندا رۆتی ده‌بینن، به‌لام له‌پاش به‌کارهێنانیان له‌ناو ده‌چن و نامێنن، وه‌ک: که‌ره‌سته‌ی پاک‌سازی و مه‌وادێ ته‌عقی‌م و پاک‌زیکردن و سووته‌مه‌نی، نه‌مانه به‌ر قه‌بلاندن نا‌که‌ون، چونکه به‌نیازی بازرگانی پێوه‌کردنه‌وه نه‌کرا‌ون و له‌کاتی فرۆشتنی کالاکه‌یشه‌دا مو‌لکایه‌تیان نه‌قل نابێ بۆ ک‌ریار.

۱۴- پارچەى يەدەك (قطعى غەيار) بۆ نامىرو دەسگاكان، كەبۆ بەرھەم ھىنان بەكار دەھىترىن، كە ناودار بە سامانى راگىراو (عروضى قونىيە) پارچەى يەدەك بۆ نەمانە، چونكە بەنيازى بازارگانى پىتوہ كەردن نەكرارون، زەكاتيان تىدا نىيە.

۱۵- كالايى لەپى بى: مەبەست لەو جۆرە كالايەيە، كە كۆمپانايەك يا بازارگانى داواى كەدووەو كەپويەتى، بەلام ھىشتا كالاكە بەپىتوہيمو وەرنەگىراود، نەوہى كە نىمە بەراى دامەزرەوى دادەننەن نەمەيە: نەگەر بەھاكەى درابوو دەقەبلىترى بەو نەندازە پارەيەى كە پىتى كەرداوە، بەلام نەگەر بەھاكەى نەدراوو، نەوہ پىويستە زەكات لەو بپە پارەيە بدرى كە نامادەكراوہ بۆى كراوہ بە نىعتىمادو بارمتەى نەوہك لە نرخی بازارى كالاكە.

۱۶- قەرزە فەوتاوہكانى كۆمپانايەكان، كەلەجى نەبوون، بەرشتە زەكات لەخۆگرەكان ناكەون، بەلام نەگەر وارىكەوت كە لەپاش سالى، يا زياتر، دەست كۆمپانيا كەوتەوہ، نەوہ زەكاتى يەك سالى لى دەدرى.

۱۷- نەو دراوہ بارمتانەى كە بەناوى تەنمىناتەوہ بۆ دلىايى لەلاى كەپيارى كۆمپانايەكە دادەنرىن، بۆ داينەكەردنى جىبەجىكەردنى بەلەن و دەستەبەربوونى كۆمپانايەكە، ھەتا گرەيدراوہكان بەپىتى مەرجە بىياردراوہكان نەنجام بدرىن، زەكات لەم بپە پارەيە پىويست نىيە، ھەتا لەلاى كەپيارەكان بى، بەلام لەپاش سالى، يا زياتر، نەگەر كۆمپانايەكە وەرى گرەتەوہ لەكەپيارەكان، زەكاتى يەك سالى لى دەدا، چونكە خاوەننىتى كۆمپانايەكە بۆ نەو پارەيە لەو ماوہيەدا خاوەننىتيەكى ناتەواوہ.

۱۸- گشت دەرامەتەكى بەمافبوونى كۆمپانايەكە، كە تايبەت بى بە سالى دارايى ھەنووكەوہ، دەخرىتە سەر خەرمانى شتە زەكات لەخۆگرەكان، با لەپيش سەرى سالىشدا وەرنەگىرابن.

۱۹- سپارده (وه دانيع) و حسابيه ناسانگه ره كان (الحسابات الجارية) بهر زهكات له خوگره كان ده كهون و زهكاتيان لى ده كهوى، به لام دهرامه تى سرود له خوگر (الفوائد الربوية) نابى نه بوخوى بيخوا، نه زهكاتى لى بدا، به لكو ده بى خوى لى رزگار بكات.

۲۰- گشت داخوازيه كانى سهر كۆمپانياكه، وهك قهرزه كانى سهرى، له خهرمانى زهكات دهرده كرى، مه گهر بهو قهرزو داخوازيانه شت وهر گيرابى و له لاي كۆمپانياكه بى؟

۲۱- هه موو خهرجيه كى مسوگر بهو له خهرمانى زهكات داده شكيترى (مسوگر بهو: المستحقة).

۲۲- دهرامه ته پيشه كيه وهر گيراوه كان ده خرينه سهر خهرمانى زهكات.

۲۳- باجو گومرگى پتيوست بوو (الضرائب المستحقة : باجه پتيوست بهو كان) له خهرمانى زهكات داده شكيترى، چونكه وهك قهرزى وايه كه له سهر كۆمپانياكه بى.

۲۴- قازانجى ناماده بى بو دابه شكردن، له خهرمانى زهكات دانا شكى، به لكو زهكاتى لى دهردى، هه تا بريارى دابه شكردن شى ده رچووبى، چونكه له كوتايى سالى زهكاتدا مولكى كۆمپانياكه يه، هه تا سهرى سالى دارايى نوئى، خاوهن پشه كان نابن به خاوهنى.

۲۵- بارمه پيشه كيه كانى كپياره كان، كه له لاي كۆمپانياكه دانراون، بو ته نمينات، له خهرمانى زهكات دهرده كرى، چونكه نه وانه قهرزى راسته قينه نو وان له سهر كۆمپانياكه (بارمه پيشه كى : التامينات المقدمة).

۲۶- خه لاتى پشوى كارمه ندان (مخصص الاجازات) كه به پتي ياسا چه سپاون، له خهرمانى زهكات دانه شكى.

۲۷- پاداشت و خەلاتی کۆتایی خزمەتی کارمەندانی کۆمپانیاکەیش بە تەواوی لە خەرمانی زەکات دەردەکری.

۲۸- قازانجە دەست بەسەرەکان، کە لە بەرهۆی دابەش نەکران، لە گەڵ قازانجە هەلگیراوەکان (المحتفظ بها) لە خەرمانی زەکات دەرناکرێن و زەکاتیان لێ دەدرێ.

۲۹- هەموو مەسەرەفێکی راستی (فعلي) لە خەرمانی زەکات دەردەکری.

زەکاتی پشکەکان (زكاة الأسهم)

لە زمانی عەرەبیدا (الأسهم) کۆی (سهم)ە بریتییە لە بەشێک لە سەرمایە کۆمپانیا، ئەو بەشەیە کە دابەش دەکری بەسەر تەواوی بەهای کۆمپانیاکەدا، ئەوێ تۆمار دەکری بەهایەکی دیاری کراوی هەیە بە دراو، بە هەموو پشکەکانی سەرمایە گشتی کۆمپانیاکە پێک دەهێنن، کە هەموویان یەک نرخیان هەیە، هیچ کەسێک رای جیاوازی نی یە لەسەر ئەوێ کە پێویستە زەکاتی پشکەکانیش بدرێت، بەلام جیاوازی هەیە لەسەر شتوازو بری زەکاتەکە، لەم بارەیەوە .

فتاویەک دەرچوو لە کۆنگرە یەکەمی زەکات کە لە دەوڵەتی کویت لە سالی ۱۴۰۴ دابەسترا دەربارە چۆنیەتی دیاری کردنی زەکاتی کۆمپانیاو پشکەکان:

۱- نەگەر کۆمپانیاکە بەسەر یەکەوێ زەکاتەکی دەدا، ئەوا ئەوێ وەک کەسێک وایە کە بەشێوەیەکی سەرشتی بەپیتی جوۆی مالهەکی و سەرشتی مالهەکی زەکات دەدات بەو پێژەیی کە شەرع دیاری کردووە، بەلام نەگەر کۆمپانیاکە بەیەکەوێ زەکاتەکی دەرنەکرد ئەوا خاوەن پشکەکە پێویستە زەکاتەکی دەریکات بەم دوو شتوازی خوارەو .

حالتی یه کم : زه کاته که ی به پیتی کرین و فروشتنی پشکه که حساب بکات نهویش به ده رکردنی ریژه ی ۲,۵٪ شکاندنه ویه تی به پیتی به های بازاری نهو ریژه، نه مەش وه هه موو که رهسته یه کی بازرگانی وایه .

حالتی دووهم : له کاتی کدا که نهو که سه سوودی له قازانجی سالانه ی نهو پشکه نه وەرگرتوو، له حالتی کدا که به م شتویه ده بیت :

أ- ده توانیت له ریگهی کۆمپانیا که وه زه کاتی گشتی پشکه کان بزانیته و نهویش چەندی به رکوت ده توانیت به ریژه ی ۲,۵٪ له پشکه که بدات .

ب- نه گەر نه یزانی ریژه ی زه کاتی سالانه ی کۆمپانیا که چەنده نهوا :

۱- خاوهن پشکه که ده توانیت له گەل هه موو سامانه که ی تریدا که سالتیکی به سه رداتی به ده بیت .

نهویش به ریژه ی ۲,۵٪ زه کاتی لیتدات .

۲- له هه مان کاتدا زانایانیکی دیکه رایان وایه ده توانین ریژه ی ۱۰٪ له قازانجی که ی بدات به زه کات له کاتی وەرگرتنی قازانجدا نهویش به پیوه ری له سه رداهاتی زه ی کشتوکالتی .

چۆنیه تی ئەندازە دانانی زه کاتی کۆمپانیاکان و پشکه کان

أ- نه گەر کۆمپانیا خۆی زه کاتی ده رده کرد، نهوه که سیکی ناسایی چۆن زه کاتی سامانه که ی ده دا، نه میش ناوا دهیدا، به پیتی سروشتی سامانه کانی و به پیتی جۆره کانیان نه اندازه ی یاسایی (شهرعی) خۆیانان لی ده رده کا.

ب- به لām نه گەر کۆمپانیا که زه کاتی ده رنه ده کرد نهوه له سه ر خاوهن پشکه کانه هه رکه سه یان زه کاتی پشکه کانی خۆی بدا، به پیتی یه کتی له م دوو شتویه خواره وه :

شتویه یه کم : نهوه یه که نال و وێل به پشکه کانی خۆیه وه بکا و پشکه کانی بۆ نهوه کرپیی که بیانفروشتیه وه به قازانج، نهوه داده نری به سامانی بازرگانی، له

کۆتایی سالآ له سهرمایهو قازانج بهرپژهی ۲,۵% له نرخى بازاری، بهنرخى رۆزى پیتویستبوونی زهکات تیتیدا، زهکاتى لیّ دهدا.

شێوهى دووهم: نهوهیه که پشکهکانى بۆ نهوه وهگرتهیى که قازانج له داهاى سالانهیان بکا، زهکاتى نهم جۆرهیان بهم شێوهیهیه کهوا دیت:

۱- ههرکاتى دهیتوانى، که له رینگهى کۆمپانیاکهوه، یا له رینگهیهکی ترهوه، نهندازهى نهو زهکاته بزانی، که لهیهک پشکى زهکات لهخۆگر دهکهوێ، نهوه زهکاتى پشکهکانى بهرپژهى ۲,۵% دهدا، که دهکاته چواریهکی دهیهک، واته چل یهک.

۲- بهلام نهگهر نهیدهتوانى که نهمه بزانی، نهوه چهند رایهک لهم بارهوه ههیه:

أ- زۆرینهى زانایان دهفرموون: خاوهنى پشک داهاى سالاندنى دهخاته سهر سامانهکانى تری، بهپیتی سالپۆزى رادهى سامانهکانى تری سالپۆزو رادهى پشکهکانیش دیارى دهکا، نهوسا لهگشت سامانهکهى بهرپژهى ۲,۵% چواریهکی دهیهک زهکات دهردهکا، نیتر نهستۆى خاوێن دهیتتهوهو پاک دهردهچى.

ب- ههندیکى تر دهفرموون: دهستهجهى ههر لهگهڵ چهردهیهى قازانجى وهگرته، بهبێ چاوهڕوانى کردنى سالپۆزى دهیهکی نهو قازانجه (۱۰%) دهدا به زهکاتدا، بهپتوهر (قیاس) لهسهر زهکاتى دانهوێله.

ج- نهم رایهیان دوورینهى پترى تیادايه، چونکه بايسى قیاس کردنى له دانهوێله روون و ناشکرایه.

زهکاتى کومپيالهى کاغذى و چټک و سهرمايهى بهرهمهتير او

مهربهست له کومپياله، له مې سوتنه دا، سهنداته، که وشهيه کى عهرهيهو کوى سهنده، که له زمانى عهرېدا به واتا: پشټ پټ بهستو دل پټ نياز بوونه. له زاراوهى باوى نابوورى نويدا، بریتيه له بهلگه نامهيه، نرخکى ديارى تايهتې هيه، سهرچاوهى دهرکردنى نهو بهلگه نامهيه، دهسته بهر ده پټو بهلتن ددها، که له ميژويه کى ديارى دا، وک سالتى يا که متر يا زياتر، قازانچکى ديارى کراوى سالانه يا مانگانه يا خوله کى (دهورى) بدا به خاونه کى، به بيژه يى تر: بریتيه له چه کى، قدرزى خاوهن قهرزه کى پټ ساغ ده بېته وه، نرخکى نابرواى هيه، قازانچى سالانه ناميژى هيه، گهلې جوړى هيه. که واته: کومپياله يا چهک بهم واتي، قهرزىکى قازانچداره، همرو قهرزىکيش قازانچ ناميژ بى سووده و نادروسته، سهارهت بهم بابته چندين فهتواو بريارى شهرى له لايهن کوړه فيقهيه کانه وه دهرچووه، به لام پټويسته له سهر مايه قهرزه که، واتا: نه صلى سهرمايه که، بهرپژهى ۲,۵% زهکات بدرى، چونکه لهو جوړه قهرزانه يه که نوميدى دانه وهى هيه، له ههمان کاتدا پټويسته له سهرشى که خوى لهو زيا ده يه که بهناوى قازانچى نهو قهرزه وه وهرى ده گرى رزگار بکات، چونکه نه وه سووده، بو قازانچى لايهنه گشتيه کان خهرج ده کرىن له کوڼگره ي يه که مى زه کاته وه، که له ۱۴۰۴ ک دا له کوهيت گىرا، فهتوايه که له لايهنه وه دهرچوو.

به لام نه گىر کومپياله و چه که کان له جوړى دروست بوون، وک نه وه له بهشى بهرهمهتير او رهوابن، وک چه که کانى قازانچ به هاوبه شو چه که کانى هاوبه شايه تى، که چن که مى به هاوبه شى برژه يه که ده که نه وه، همرکه سهيان به چن. پشکى هاوبه شى تيا ده کا، چن ده سينکيش نيشى تيا دا ده کهن، نه وه له جوړه مې سوله يدا لهو بره پارويه، له سهرمايه و ده سکوت که بووه به ماف، زهکات

ده‌كهوئ، چونكه نهوه له‌بابه‌تى قازانج به‌هاوبه‌شه، كه حه‌لاآه چونكه زيان و قازانج به‌هاوبه‌شه.

زه‌كاته‌ى سپارده‌ى به‌ره‌مه‌ينراو، سندوقى پاشه‌كهوت و سه‌وداى ناسنگهر

(زكاة الودائع الإستثمارية والتوفير وصناديق الإستثمارات والحساب الجاري)

له كۆتاى سالتا به‌ريژه‌ى ۲,۵% له‌سه‌رمایه‌و قازانج زه‌كات ده‌درئ: له سپارده‌ى خاوه‌ن به‌ره‌مه‌و له حیسابى پاشه‌كهوت و له سندوقى به‌ره‌مه‌ينان و گشت جوړه مالى كه به قازانج و هاوبه‌شى بازگانی پتوه بكرئ، نه‌وه‌نده هه‌یه له مامه‌له‌ى قازانج به‌هاوبه‌شدا خاوه‌ن مال له سه‌رمایه‌و قازانج، نه‌گهر قازانج هه‌بوو له نارادا، زه‌كات ده‌رده‌كا، به‌لام كاركه‌ر (عامل) به‌شه قازانجه‌كه‌ى خوئ ده‌خاته پال سامانه‌كانى تری، جا نه‌گهر سه‌ره‌مه‌يان گه‌يشته راده‌ى زه‌كات و سالت هاته‌وه به‌سه‌ريدا، نه‌وا به‌پتئ خوئ زه‌كاتى لئ ده‌دا، ده‌نا نا.

بۆیه ده‌لتین: حسابى ناسنگهر - حیسابى جارى - یش زه‌كاتى لئ ده‌كهوئ، چونكه قهرزێكى هیواداره.

زه‌كاتى شته به‌كړيگه‌راوه‌كان و كارگه‌و وینه‌يان

(زكاة المستأجرات والمصانع ونحوها)

مامۆستای نێمه دكتور يوسف قهرزوى زاراوه‌ى (المستغلات : خاوه‌ن داهاته‌كان) ى به‌كاره‌يتاوه‌ بۆ نه‌و جوړه شتانه كه زه‌كات له‌خوڤان ناكه‌وئ، نيت له‌به‌ر هه‌ر هۆيه‌كه زه‌كاتيان لئ ناكه‌وئ نه‌وه گرنگ نيه‌، به‌لام بۆ نه‌وه راگيراون كه له‌ريگه‌ى به‌كړيدان و فروشتنى به‌ره‌مه‌يانمه‌وه نه‌شوفاو گه‌شه بكه‌ن. (فقه الزكاة -

(...٤٥٨/١)

نەمانەيش وەك بەكرى گىراوەكان، لەجۆرى كۆشك و ساختمان و خانوو و ناپارتمان و پاپۆرو كەمى و فرۆكەو و لاخى كرى و خشلى كرى و قات و پۆشاكى كرى و شتى واى تر، ھەروەھا وەك ئەو كارگانەى كە شت دروست دەكەن، وەك ئەو ناژەلە نالىك خۆرانەيش كە شىرو ماست و خورى و موودەكەيان دەفرۆشرى، وەك لەمانە گرنگترىش كە كىلگەى بەختوكردى ناژەل و پەلەوەر، كە بۆ فرۆشتەنە گۆشت و ھىلكەكەيان پەروەردە دەكرىن.. ھەروەھا

جا لەم بارەيەو لەكۆن و نویدا، زانايانى شەرع را جايان ھەيە، ھەيانە دەفەرموون: (نەم جۆرە كارگەو خانە بەكرىگىراوانە، لە كۆتايى گشت سالىكدا دەقبەلترىن، وەبە ویتەى سامانى بازرگانى زەكاتيان لى دەدرى)، ئەمە بۆچوونى ھەندى لە ھەنبەلىيەكانە، وەفەرمايشتيكە لە فەرمايشتەكانى مالىك و چەند زانايەكى ترىش.

ھەيشيانە دەفەرموئ: داھاتەكەيان لەكاتى وەرگنیدا زەكاتى دەدرى، وەك زەكاتى دراو، چاوەروانى سالتۆژ ناكري، ئەمەيەكيكە لە گىردراوەكان لە پيشەوا ئەھمەدەو، وە فەرمايشى ھەندى لە مالىكييەكانەو ھەروا گىردراویشەتەو لە كۆمەلنى لە ھاوپيتيان، لەوانە نىبنو عەبباس و نىبنو مەسعود و موعاويە، لە كەسانى ترىشەو گىراويانەتەو، وەك عومەرى كورى عەبدولەھەزىز و ھەسەنى بەصرى و زوھرى و مەكحول و ئەوزاعى.

ھەيشيانە دەفەرموئ: نەم داھاتانە زەكاتيان تيادا نىيە، بەلكو دەخرىنە سەر سامانەكانى ترى زەكاتدەر.. جا ئەگەر گەيشتە رادەو سالتۆژى ھاتەو بەسەردا ئەوا زەكاتەكەى دەدا. ئەمەيش راى زۆرىنەى پەيرەوانى رىبازەكەيە كە ناسراون بە (المذاهب الأربعة). ئەوھى راى پەسەندە لەلای من ئەمەيە: (زەكات لەكۆى دەستكەوتەكەيان دەكەوى ھەركاتى كرىكەيان بوو بەمال، ھەروەھا لەو پارەيەش

که له فروشتنی بهرهمه کهیان دهست دهکوهی، بهرپژدهی ۲,۵٪ چواریه کی دهیهک واته: چل یهک) به لّام له پاش لی داشکاندنی مهسره فی فیعلی و مهسره فی صیانه واته: له پوختهی دهسکهوت بهرپژدهی ۲,۵٪ زهکات دهری، به مهرجی نهو پوختهیه بگاته راده، که بریتییه له ۸۵گرام زیر له سالیکدا.

هندیکی تر له زانایانی هاوچه رخی شرع، وه ماموستایان نهو زوهره و عهبدول وهاب خهلاف و عهبدولر همان هسهن، نه م زاتانه رایان وایه: (نهوی پتویسته له خاوهن داهاته کاند دهیه که، یا نیوهی دهیه که، به قیاس له سر زهوی کشتوکال، دهیه که له پوختهی قازانج، نیوهی دهیه که له پیش داشکانی مهسره فا) ماموستا قهرزایش زای نهوانی بهلاوه پهسهنده، به لّام به مهرجی ریژهی زیانی سالانه، که له کهرسته و کارگه کان دهکوهی، نهو ریژه یهش له پوختهی دهسکهوت دهریکری.

فته وایه کیش له کونگره ی زهکاتی یه که مهوه دهرچوه، به دهق دهلی: مه بهست له خاوهن داهاته کان (المستغلات) کارگهی بهرهمه هیتان و نهو خانویه رهو زهوی زارو نوتومیل و نامیرو شتی تر له م بابه تهیه، که نامادهن بز کریدان، به لّام به خودی خویانه وه نالو ویتلو بازارگانی ناکری، جا نه م خاوهن داهاتانه، لیژنه که بهیه که دهنگ دهلیتن: زهکات له خود (عین) ه کهیان ناکوهی، به لکو زهکات له دهسکهوته کهیان دهکوهی، چه ند رایه که هیه له باره ی چوئیه تی زهکاتی نه م دهرامه ته وه، رای زوړینه دهلی: (دهسکهوت دهرخسته سر سامانه کانی تری خاوهنه کهی، وه پارو سامانی بازارگانی، وهراده و سال روژی نهوانی بز داده نری، نه و جا بهرپژدهی چواریه کی دهیه که (۲,۵٪) زهکاتیان لی دهری، نیتر نهستوی خاوهن یان له مافی زهکات خاوین دهبی).

هندیکیش رایان وایه: (زهکات پتویست دهبی له پوختهی دهسکهوتیان، به مهرجی زیاد بی له پتویستییه بنچینه ییه کانی خاوهنه کهی، له پاش لیده رکردنی مهسره فو

نەو رێژەییەکی بەرامبەر زیانی سالانەیی خاوەن دەستکەوتەکان دانراوە وە لەپاش وەرگرێتی، دەسبەجێ زەکاتەکی بەرێژەیی ۱۰٪ دەدرێ، بەپێوەری زەکاتی دانەوتێلەو بەرووبومی زەوی).

تێبینی:

بەپێی نەو رایەیی که دەفەرموێ: زەکات لە پوختەیی دەستکەوتی خاوەن دەستکەوتەکان دەکەوێ، بەشی که مەترین گوزەرەن چەندە، نەوئەندەیی لێ لادەدرێ، نەگەر خاوەنەکی دەستکەوتی تری وای نەبوو که سەرۆبەر بەشی بکات.

پڕۆژەکانی قوتابخانەو باخچەیی منالان و شتی تری و

نەمانەیش لەپوختەیی دەستکەوتی سالانەییان بەرێژەیی چوار یەکی دەیهە ۲,۵٪ زەکاتیان لێ دەکەوێت.

زەکاتی مۆچەو کرێ دەست (سامانە دەستکەوت)

بێگومان مۆچەو کرێ دەست، نەگەر سەرۆبەر بەشی پێویستەکانی خاوەنەکانیان نەکەن زەکاتیان لێ ناکەوێ، مەگەر خەرج نەکرێن و پاشەکەوت بکریێن و پاش سالتێژی رادە بەرێژەیی ۲,۵٪ زەکاتیان لێ دەدرێ.

بەلام خاوەنی مۆچەو کارو پێشەیی سەرەست، که نەوئەندە زۆربەن، لە

پێویستەکان زیاتر بن، نەو لەسەر نەم دوو جۆرەن:

جۆری یەکەم: سامانی خۆی چاودێری دەکا، دەستبەلۆ نییە مال بەفەرۆ نادا، لەبەرئەو لە مۆچەو کرێ دەستکەوتەکی، رێژەیهە پاشەکەوت دەکات، که بگاتە رادە، که (۸۵ گرام) زێرە نەم جۆرە کەسە پێویستە زەکاتەکی لەگەڵ سامانەکانی تریدا بدات.

جۆرى دووم: مووچەو بەراتىكى باشى ھىيە، كرىيەكى مەشى دەست دەكەوئ، بەلام دەست بلاۋە، بەراستو بە چەيدا مال داغان دەكات، ھەر ئەودەندە دەزانى كەرەستەى ناو مالەكەى دەگۆرئ، خۆشروكەى كۆزۈ نۆدەكا، سەر دەكاتە دەعوەتو دەعوەتكارىو زىادە مەسەرەف.

نەم جۆرە كەسانە زاناو ھاوچەرخەكان راي جىايان ھىيە لەبارەيەو، ھىيانە دەفەرموون (زەكات پىتويست دەبئ لە زىاد لە پىتويستى خۆى).

بۆنمۇنە: گرمان زىد مووچەى مانگانەى دەھەزار رىالە، خۆىو خىزانەكەى پىنج ھەزار رىال بەشيان دەكات بە رىكەپىكى، كەچى زىد ھەموو مانگى مانگانەكەى داغان دەكات، ھىچى لى پاشەكەوت ناكات، ئەو ھەموو مانگى پىنج ھەزار رىالى لەسەر كەلەكە دەبئ، جا ھەركاتى سالىيان بەسەردا ھاتەو دەبئ زەكاتى ھەمووى بدا، واتە: دەستكەوتى سالانەى دەكاتە $5000 \times 12 = 60,000$ شەست ھەزار رىال، ئەوسا زەكاتى نەم پرە پارەيە بەرپۆەى ۲,۵% دەدا، كەدەكاتە ۱۵۰۰ ھەزارو پىنج سەد رىال لە سالىكدا، جا يا لەكۆتايى سالىدا نەم چەردە پارەيە دەدا، يا ھەموو مانگى سەدو بىستو پىنج رىال زەكات دەدا.

ھەندئ لە زانا ھاوچەرخەكان دەفەرموون: نەم جۆرە كەسە كاتى ھىچ پاشەكەوت نەكا زەكاتى لەسەر نىيە، بەلام راي يەكەم دوور بىنترەو ميانەترە.

لە كۆنگرەى يەكەمى زەكاتەو ھەتوايەك دەرچوو بەدوق دەلى:

۱- نەم جۆرە سامانە دادەنرئ بە دەسكەوتى ھەول و رەغبى مرۆڤ، كە تواناي خۆى لە كارتىكى بەسوددا دەخاتە گەر، كە برىتييە لەم جۆرە شتانە: وەك كرىنى كرىكارو مووچەى فەرمانبەر و دەرەمەتى پزىشك و ئەندازيارو ئەمانە، ھەروەھا دەستكەوتى ھەموو جۆرە كاسبىەكى ترو خەلات و پاداشت و شتى تر لەم بابەتە، كە ئەمانە ھەموويان لەشتى خاوەن دەستكەوتى ديارى پەيدا نابن، نەم جۆرە دەستكەوتە

زۆرییهی نهندامه‌کانی لیژنه‌که بۆ ئەوە چوون: که له‌کاتی وه‌رگرتنیدا زه‌کاتی تیا‌دا نییه‌ به‌لام ئەو که‌سه‌ی که به‌ده‌ستی هێناوه‌ ده‌یخاته‌ سەر سامانه‌ زه‌کات نامیزه‌کانی تری، له‌را‌ده‌و سال‌ روژدا، هه‌رکاتی گه‌یشه‌ راده‌ی زه‌کات و سال‌پوژی هاته‌وه‌ زه‌کاتی هه‌مووی ده‌دا، به‌لام هه‌ر ده‌سکه‌وتی له‌مانه‌ له‌ناو ئەو سال‌ده‌دا ده‌ستی بکه‌وی، له‌ کۆتایی سال‌دا زه‌کاتی نه‌ویش ده‌دا، با سالی ته‌واویش به‌سه‌ر ئەم ده‌سکه‌وته‌ تازه‌یه‌دا نه‌هات‌یت‌ه‌وه‌، که له‌پاش په‌یدا‌بوونی راده‌ ده‌ستی که‌وت‌وه‌، نه‌گه‌ر دنیا‌بوو خاوه‌نی ئەم جوژه‌ ده‌سکه‌وته‌ سامانی تری نه‌بوو، ئەو سه‌ره‌تای سال‌پوژی له‌و کاته‌وه‌ ده‌ست پێ ده‌کا که ده‌سکه‌وته‌که‌ی خۆی بگاته‌ راده‌، نیت‌ر له‌و روژه‌وه‌ له‌پاش هاتنی سال‌پوژ به‌ریژه‌ی ۲,۵% زه‌کاتی تیا‌ پێیست ده‌بی، به‌مه‌رجی پوخته‌ی وه‌رگه‌راوی بگاته‌ راده‌و له‌ پێویستی خۆی پتر بێ و مافی قه‌رز‌ی پێته‌ نه‌بی. جا هه‌رکاتی ئەم نهندازه‌یه‌ی دا به‌زه‌کات، نیت‌ر پێیست نییه‌ له‌سه‌ری که‌ دووباره‌ زه‌کاتی لی‌ بداته‌وه‌، له‌وکاته‌دا که سال‌پوژی سامانه‌کانی تری ته‌واو ده‌بی و زه‌کاتیان ده‌دا.

له‌هه‌مان کاتدا دروسته‌ بۆ زه‌کاته‌ده‌ر که حیسابی سه‌ری له‌م باره‌یه‌وه‌ را‌بگرێ و له‌وه‌دا له‌گه‌ڵ سامانه‌ سال‌ نامیزه‌کانی تری‌دا زه‌کاتی بدا. ئەم رایه‌ له‌بارت‌ره‌، به‌لام له‌ موغنی ئیبنوقودامه‌دا ده‌فه‌رموی: له‌ ئیبنو مه‌سعودو ئیبنو عه‌باس و مو‌عاویه ده‌گێرنه‌وه‌: که زه‌کات له‌و ده‌مه‌دا له‌م جوژه‌ سامانه‌دا پێیست ده‌بی که ده‌بی به‌ مالی خاوه‌نی، پێشه‌وا نه‌حه‌دیش له‌ چهند که‌سیکه‌وه‌ را‌گوێز ده‌کات: ئەو ده‌مه‌یه‌ زه‌کاتی ده‌دا که وه‌ری ده‌گرێ و ده‌بی به‌ مالی.

زەكاتی دهسەنەو بەخششی دراوی

(زكاة العطاءات والهبات النقدية)

هەر کاتی کەسێ سامانیکی لە دەوڵەت، یا لە شتێ تر دەکەوت لە رێگەی دەسەنەو خەڵات و بەخشیش و پاداشت و بەخشینەو نەو هەندێ لە هاوڕێیان و پەڕەوان و شۆنکەوتوان دەفەرموون: (پێویستە دەسبەجێ زەکاتی بدا) جاری لە ئێبنو عەبباس پرسیار کرا: نەگەر کەسێ لەلاو سامانیکی دەست بکەوێ چۆن زەکاتەکی بدا؟ فەرمووی: (نەو رۆژی کە دەستی دەکەوێ زەکاتەکی دەدا). شتی وا لە ئێبنو مەسعود و موعاویەشەو دەگێڕنەو، ئەبو عوبەیدە باس دەکا: عومەری کۆری عەبدولعەزیز جێنشینی راشدی پێنجەم، کاتی موحەو بەراتی بە پیاوی لەسەر کارەکانی خۆی دەدا، زەکاتەکی لێ وەرگرت، وەهەرکاتی مالی زەوتکراوی بۆ خاوەنی وەرده‌گرتەو زەکاتەکی لێ وەرده‌گرت، هەروەها زەکاتی لەدەسەنەو خەڵات و بەخشیش وەرده‌گرت، لەوکاتەدا کەدەدرانە دەست خاوەنیان، لەزوهری و حەسەنی بەصری و مەکوول و ئەوزاعی ئەم فەرمايشته دەگێڕنەو، ئەم رایە ظاهریەکان سەرپەرشتی دەکەن، وە ئێبنو حەزمی ظاهری بەرگریەکی گەرمی لێ دەکا، لەهەمان کاتدا چەند گێڕانەویەکی لە ئەحمەدەو هەبە، ئەم رایە یەکیکیانە.

جەماوەری شەرع زانەکان لەسەر ئەوەن: کە دەستبەجێ زەکاتی تێدا نییە، بەلام زەکاتدەر دەبێتە پال سامانە زەکات نامیزەکانی تری، هەرکاتی گەنیشتنە رادە لە سالتۆژیدا زەکاتەکی دەدا، رای پێشین لەبارترو دوورینتەر.

زهکاتی پاداشتی کۆتایی خزمهت به ههردوو جۆره که یهوه

زهکاتی مووچهی خانه نشینی

سهبارهت بهم بابهتیش فهتوایهك دهرجووه، له كۆری پینجه مهوه سهبارهت به
بابهته هاوچهرخهکانی زهکات، دهلی:

۱- پاداشتی کۆتایی خزمهت بریتیه له بری پارهی بریار دراو، که بۆ کرێکار
مسۆگەر دهبی، لهسر خاوهن کارهکهی، له کۆتایی خزمهت کهیدا، به پیتی خوازه
(مقتضی) ی یاساو سیستمه یاساییهکان، که له ههلمهرجی وادا رهچاو دهکرین،
ههركاتی مهرجه دیاریکراوهکانی هاتنه دی.

۲- پاداشتی کۆتایی خزمهتی فهرمانبهرو کرێکارو نهمانه، که بریتیه له بری
سامانی بریار دراو، دهولت یا دامهزراوه تایبهتییهکان دهیدهن بهو کارمهندو
کرێکارانه که بهر یاسای دهسته بهری کۆمه لایهتی دهکهون، بهلام مهرجی پتویست
بۆ مسۆگه رکردنی مووچهی خانه نشینیان تیدا نهبی.

۳- مووچهی خانه نشینی بری سامانی مانگانهیه که فهرمانبهر یا کارکهرو
کارمهند مسۆگه ری دهکاو دهبی بهمال لهسر دهولت، یا لهسر دامهزراوه
تایبهتییهکان، لهپاش تهواو بوونی خزمهت کهی به پیتی یاساو نه ریته ریکخه رهکان
(القوانین والأنظمة) ههركاتی مهرجه پتویستیهکان هاتنه دی.

۴- زهکات لهسر کارمهندو کرێکارو فهرمانبهر نییه لهم مافه سامانییه مسۆگه
کراوه یاندا، بهدریژایی کاتی خزمهت کهیان، چونکه مولکایهتی تهواو که مهرجه بۆ
پتویست بوونی زهکات لهم جۆره مافانه دا، نه هاتۆته دی.

۵- نه مافه مسۆگه رانه ههركاتی بریار دهرجوو بۆ سنوردانان بۆ نه ندازه یان و بۆ
دانیان به فهرمانبهر یا کرێکار، بهیه کجار، یانابه ناو لهسر شتیه یهکی خولهکی
نموه مولکایهتییه کهیان تهواوه، له بهرنموه دهبی زهکاتی نمو نه ندازه یه بدا که

وهری ده‌گری، دوق وەك سامانی موسته‌فاد (سامانی ده‌ستكه‌وت) كه له‌پیشه‌وه باسی نه‌وه كرا كه كۆنگره‌ی یه‌كه‌می زه‌كاته‌ بریارى داوه كه زه‌كاته‌ سامانی ده‌ستكه‌وت ناوا ده‌درئ: (مالی موسته‌فاد ده‌خریته‌ سەر سامانه‌كانی تری زه‌كاته‌ر، له‌لایه‌نی راده‌و سالو روژه‌وه).

٦- به‌لام راهاتنی شه‌رعی له‌گه‌ڵ سامانی پاداشتی كۆتایی خزمه‌تداو له‌گه‌ڵ مووچه‌ی خانه‌نشینیدا كه له‌ بودجه‌ی كۆمپانیاكاندان، پێش نه‌وه كه بریارى سەرف كردنیان بۆ خاوه‌نیان ده‌ریچێ، ئایا نه‌وانه‌ قه‌رز له‌سەر كۆمپانیاكه‌ یان نا؟ وه‌ نهم بارودۆخه‌ چی کاریگه‌ریه‌کی له‌ زه‌كاته‌ سامانی كۆمپانیاكه‌دا هه‌یه‌؟ بۆ راهاتن له‌گه‌ڵ نهم بابه‌تانه‌دا بریارى كۆتایی دواخرا بۆ دواتر، به‌نیازی لێكۆڵینه‌وه‌ی زیاتر، به‌ هاریكاری له‌گه‌ڵ ده‌سته‌ی ژمی‌ریاری بۆ پرسو راکردن به‌ بانك‌و رێكخراوه‌ داراییه‌ نی‌سلامیه‌كان، به‌هۆی لیژنه‌ شه‌رعیه‌كه‌یانه‌وه.

زه‌كاته‌ی به‌خشیشی مال دامه‌زراندن

(زكاة منحة التأسيس)

واباوه‌ كه‌ ده‌وله‌ت یا كۆمپانیاكان برێ پاره‌ ده‌ده‌ن به‌ فهرمانبه‌ری تازه‌، بۆ ناو مال رێكخستن و بناغه‌ دانانی كه‌ره‌ستو كه‌لوپه‌لی ناو‌مال، نه‌گه‌ر فهرمانبه‌ره‌كه‌ یان كارمه‌نده‌كه‌ هه‌تا چوار سال له‌ كارده‌كه‌یدا مایه‌وه‌ نه‌وا گشت سالی چواریه‌کی نه‌و بره‌ پاره‌یه‌ی له‌كۆڵ ده‌كه‌وێ به‌رپژه‌ی ٢٥٪ جا ئایا نهم جۆره‌ ده‌ستكه‌وته‌ زه‌كاته‌ لێ ده‌كه‌وێ یان نا؟ له‌ وه‌لامدا ده‌لێین (نهم بره‌ پاره‌یه‌ نه‌گه‌ر خه‌رج كرا بۆ دامه‌زراندنی مال زه‌كاته‌ لێ ناكه‌وێ، به‌لام نه‌گه‌ر بۆنه‌وه‌ خه‌رج نه‌كراو پاشه‌كه‌وته‌ی كرد، نه‌وه‌ له‌ سالی یه‌كه‌مدا له‌ چاره‌كه‌یكی زه‌كاته‌ ده‌كه‌وێ، له‌ سالی دووه‌مدا له‌ نیوه‌، له‌ سییه‌مدا له‌ سێ به‌ش له‌ چواریه‌شی، له‌ سالی چواره‌مدا له‌ هه‌مووی...).

زهکاتی مال و سامانی قازانچ به شهریکی

نه گهر مال و سامانی قازانچ به شهریکی بفرۆشریت و قازانچ دیار و ناشکرا بیت، نه وه زهکات له قازانچ و سهرمایه که ده درت پیکه وه، به لام خاوه ن پاره که ته نه زهکاتی سهرمایه و به شه قازانچی خۆی ده دات، نه که سه ش کاسبی به پاره که وه ده کات له به شی قازانچی خۆی زهکات ده دات بره پاره که ی هر چه ند بیت واته نه گهر نه گه یشتبته زهکاتیش له سهر فتوای نه و زانایانه ی باسی کاریگهری تیکه لکردنی مال ده که ن، له سهر بۆچونی زانایانی دیکه نه و بره پاره یه ده خاته سهر پاره و سامانی تر نه گهر هه یبوو، به هه موویه وه گه یشته بری (۲۰) مسقان نالتون به ریژه ی ۲,۵٪ زهکاتی ده دات، به لام نه گهر کاری قازانچ به شهریکه که یان به رده وام بوو نه وه له کۆتایی نه م سال و زهکات داندان نه و کال و شه که انه ی هه یانه ده یخه ملتین به پاره، پاشان هه رچیان هه بوو زهکاتی ده دهن .

- زهکاتی کارگه کان (پروژه پشه سازه کان) : نه گهر که سیك کارگه یه کی به ره مه ی نه ی هه بوو ده بیت زهکاتی بدات، به لام نایا چۆن زهکاتی بدات ؟ بو نه مه دوو بۆچوون هه یه، یان دوو ریگا هه یه :

ریگای یه که م : دوا ی جیا کردنه وه ی کریتی تیچوون و هه ره مه سه ره فیکی دیکه ی له قازانچی سافی به ریژه ی له ۱۰٪ زهکاتی لیبدات نه مه به قیاس له سهر به ره مه مه کشتوکالیه کان، نه مه وه ک و وتمان نه گهر تیکرای خهرجی و مه سروفاتی لیده رکرد، به لام نه گهر خهرجی و مه سروفاتی جیا نه کرده وه نه و کاته به ریژه ی ۵٪ زهکات بدات له کۆی داها ت و قازانچ .

ریگای دووهم : کارگه که ی وه ک مال و سامانی بازرگانی سه یر بکات و بیخه ملتینیت به پاره یه ک پاشان له و پاره یه له ۲,۵٪ زهکاتی بدات، به لام بۆچونی یه که م

پهسندتره له فتهوای نه دوهی یه که مدا له ۱۶ رهیعی یه که م باسی بابه تی زه کاتی سرده م : له قاهره له سالی ۱۴۰۹ ک به م شتویه هاتوه .

پرژه پیشه سازه کان: دواى ناگاداریوون له سر نه وهی له م باره یوه هاتوه له (فتهوای کونگره ی زه کاتی یه که م) برکه ی شه شم بزمان ده رکوت کارگو و پرژه پیشه سازه کان ده توانین قیاسی بکهینه سر زه ی کشتوکالی به و حوکه ی هردووکیان شتیکی جیگیرنو به کارتیندا کردن و خه رج کردن له پیناویاندا دینه بهرهم به م هویه شه وه ریژدی زه کات تیپاندا له ۵٪ ههروه ده کریت شته نالوگوریتیکراوه کانی (الأصول المتداوله) وه ک سرمایه ی بازرگانی سمیر بکریت و له سرمایه و قازانج به ریژی له ۲,۵٪ زه کاتی بدریت به مهرجیک شته جیگیره کان (الأصول الثابتة) نه که ویتته بهرمالی زه کات، ثم بابه ته پیویستی به وردبونه وهو لیکولینه وهی زیاتر هیه له نه دوهی داهاتودا ان شاء الله .

له فتهوای ده سته ی بالای شرعی هه بۆ مالی زه کاتدا هاتوه (دانیشتنی ۸۸) به م شتویه: (بنه مای زه کات له سامانی پیشه سازه کان هه مان بنه مای زه کاته له سامانی بازرگانیدا، له هردووکیاندا کالو شمکی کړاو به نیازی فروشتنه وه ده خه ملتیریت به نرخى بازارو، باقی پاره و سامانی دیکه ی که سی زه کات ده ی له گهل کۆده کریتنه وه، له گهل هه ر قهرزیک که نومیدی دانه وهی هیه که له لای خه لکه، پاشان نه گهر قهرزی له سهریوو لیتی ده ده کریت، دواتر زه کاته که ی ده دات)، ته نها جیاوازیه که له وه دایه له جیه به جیکردنی نه م یاسایه دا کؤگا بازرگانیه کان زه کاتیان ده دریت له سر بنه مای خه ملاندن بۆ کالو شمکه کانیا ن به نرخى فروشتن به مایه و قازانجه وه، به لام پیشه ساز زه کاته که ی ته نها له قازانجدا ده بیت نه ک له سرمایه دا، چونکه سرمایه ده بیتته نامیرو که ره سه ی جیگیر (الأصول الثابتة) نه وانه ش زه کاتیان لی نادریت، به غمونه : نامیره کان، سه یاره و

که ره سه کان، خانوو باله خانه تایه ته کان به کاری کارگه، نه مانه به هۆکارو که ره سه ی به ره مهینان هه ژمار ده کرین، به مانایه کی دیکه نه مانه له بهر نه وهی شتی به ره مهینن زه کاتیان لینا درین . به لام که ره سه ی خاو که به کار بهیتریت له کارگه دا سالی به سهردا بیتوهه، ده بیت بدریت پال پارهو سامانی کارگه که وه کالو شه کی بازرگانی ده بیت زه کاتی بدریت، نایا له مه خزنه دا بیت، یان به کارهینارایت بو دروستکردنی شت به لام نه فروشر او بیت تاکاتی دانی زه کاته که ی به نرخی که ره سه ی خاو حساب ده کریت و زه کاتی ده دریت، نهو بره له نرخی زیاده حساب ناکریت که به هۆی دروستکردنه وه چوده ته سهری .

زه کاتی سامانی به خشراو

نه گهر که سیک سامانیکی ده ست کهوت له ریگای به خشین بیت یان هاوکاری له لایه نه ده سه لاتوهه یان هه که سیک تر، نه وه هه ندیک له هاوه لان و شوین کهوتوان، ده فهرموون : واجبه یه که سه زه کاتی نهو بره سامانه بدریت، پرسیار له (عبدالله ی کوری عباس) کرا، که نه گهر که سیک سودمهند بوو له سامانیک، چۆن زه کاته که بدات، فهرمووی لهو رۆژه ی سودمهند بوو زه کاته که ی ده دات. ههروه ها له (عبدالله ی کوری مسعود) و (معاویه) وه هه مان بۆچوون گیراوه ته وه، (أبو عبید) باس ده کات که خه لیفه ی پینجه م (عمر کوری عبدالعزیز) کاتیک کریتی که سیک ده دا له سهر کاره که ی زه کاته که ی لی ودرده گرت، وه مافی هه ر سته م لیکراویتیکی بگیریاوه که سامانی هه بوايه زه کاته که ی لیوه رده گرت، ههروه ها زه کاتی له به خششی که سیک ودرده گرت که پینی بدرایه .

نهم قسه‌یه‌ش له (الزهري) و (المس) و (مكحول) و (نموزاعی) ریوایدت كراوه،
هاوكات (ظاهریه) كان کاریان پئیکردوو، وه (أبن حزم) زۆر به‌رگری لیّ ده‌کات و
هاوكات نهم بۆچوونه له (أمام أحمد) یش ریوایدت كراوه .

- به‌لام کۆی زانایان له‌سەر نه‌وه‌ن پئویست نیه یه‌کسه‌رو کتوپر زه‌کاتی لیّ بدریت،
به‌لکو نه‌و پاره‌ش له‌گه‌ڵ باقی سامانه‌که‌ی یه‌ک ده‌خات و کاتێک گه‌یشه‌ نه‌ندازه‌ی
به‌لام رای یه‌که‌م زیاتر جینگای متمانه‌یه .

سه‌باره‌ت به‌ بابته‌ هه‌نوکه‌یه‌کان و هاوچه‌رخه‌کان کۆربه‌ندی پئنجهم فه‌توای داوه،
که‌:

۱- پاره‌یه‌ک که ده‌دریت به‌ خاوه‌ن کار دوا‌ی ته‌واوکردنی نه‌رکی خۆی پئی ده‌دریت
به‌ پئی یاسا و رێکخراوێک که‌ چه‌ند مه‌رجێکی سنورداری تێدا یه .

۲- خه‌لاتی خانه‌نشینی که‌ ده‌وه‌لته‌ یان ده‌زگا‌کان تاییه‌تی ده‌که‌ن به‌کارمه‌ند و
کرێکاره‌کانیان و نه‌ندازه‌که‌ی پراوه‌یه‌ به‌یاسای بیمه‌ی کۆمه‌لایه‌تی نه‌گه‌ر هه‌مه‌رو
مه‌رجه‌کانی داواکراوی تێدا نه‌بوو بۆ (معاشی) خانه‌نشینی .

۳- (معاشی) خانه‌نشینی نه‌ندازه‌یه‌ک پاره‌یه‌ مانگانه‌ ده‌دریت، به‌کارمه‌ند یان
کرێکار که‌ ده‌وه‌لته‌ یان ده‌زگای تاییه‌تمه‌ند ده‌یدات دوا‌ی ته‌واوبونی ماوه‌ی خزمه‌ت
کردنی به‌پئی یاسا و رێکخراوه‌یه‌ک، نه‌گه‌ر مه‌رجه‌ دیاری کراوه‌کانی تێدا هاته‌دی .

۴- کرێکار یان کارمه‌ند له‌م مافانه‌ی خۆی که‌پئی ده‌دریت به‌ درێژای ماوه‌ی
خزمه‌ته‌که‌ی زه‌کاتی له‌سەر نیه‌ چونکه‌ نه‌و بو‌ته‌ خاوه‌نی سامانی‌ک که‌مه‌رجه‌کانی
واجب بوونی زه‌کاتی تێدا یه‌ت .

۵- نه‌گه‌ر نه‌و پارانه‌ی باسما‌ن کرد به‌بریار نه‌ندازه‌که‌ی و پێدانی به‌کارمه‌ند یان
کرێکاره‌که‌ی نه‌نجام درا، به‌یه‌ک جار یان به‌چه‌ند ماوه‌یه‌ک، نه‌وا نه‌و که‌سه‌ ده‌بیته‌
خاوه‌نی وه‌ زه‌کاتیشی ده‌دات له‌وه‌ی ده‌ستی ده‌که‌ویت، نه‌مه‌ش له‌ (کۆنگره‌ی

یه که می زه کات) باسی لی کراوه که خاوه نه که ی زه کاته که ی ده دات به پیی مهرجی نه ندازه و سال به سهره سوران .

۶- به لام چۆنیه تی لایه نی شهرعی بۆ سامانیك که به خشیشه له کۆتایی خزمهت وه (معاش) خانه نشینی له میزانی شهریکات (کۆمپانیا - کارگه) پیش ده رچوونی بریاری خه رجکردنی، نایا قهرزه که له نه ستۆی (شهریکه) یان نا ؟ وه نایا کاریگه ری له سهر زه کاتی سامانی شهریکه هیه، نه مه ده گه ریته وه بۆ زیاتر به دوا داپوون به هاوکاری له گه ل ده زگای ژمیاری و خه رجی ده زگا داراییه کان له ریتگای لیژنه شهرعییه کانیه وه .

زه کاتی مائه که ت .. بنه ماکانی ژمیاری

به شی یه که م

کۆمه لیک یاساو بابته ی ژمیاری هیه به کورتی هه ندیکیان باس ده که ین به ده ستکارییه وه له ریتنمایو به لگه ی ژمیاری زه کاتی کارگه کان، نه مهش ناماده کراوه له لایه ن لیژنه یه که وه له شاره زایانی شهرع و ژمیاریانه وه، به م شیوه یه:

نه سل له هاته وه ی سال به سهر مان و ساماندا ره چاوکردنی سالی کۆچی مانگی یه، به لام هیه ریتگرییه کی شهرعی نییه که سالی زاینی رۆژ حساب بکریت به مه رجیک که نه و چند رۆژه زیاده یه ی هیه تی به سهر سالی کۆچیدا له به رچاو بگریت، نه و کاته له بری ریتیه له ۲،۵٪ ده بیته ریتیه ۰.۲،۵۷۷٪

ده گونجیت چاره سه ری که می ساله که له ریتگه ی حسابکردنی سالی دووه مه وه بیت، به غونه نه گه ر کارگه که له ناوه راستی سالدا ده ست به کارکردن بکات و نه توانریت له سالی یه که مدا میزانییه ی بۆ ریک بخریت، له سالی دووه مدا ره چاوی نه و شهش مانگه بکریت له میزانییه دا بۆ (۱۸) مانگه که له گه ل له به رچاوگرتنی زیاده ی

روژه‌گانی سالی زاینی به‌سەر سالی کۆچیدا ژماره‌ی روژه‌کان ده‌بیته (۵۴۸) روژو له‌سەر نه‌و بنه‌مایه زه‌کات ده‌دریت.

بوونی که‌ره‌سته‌و ئامیتری جیگیر (شتی به‌کاره‌یتراو) وه‌ک: زه‌وی کشتوکالی، خانوو، باله‌خانه، نامیر، سه‌یاره، نه‌ساس و پتویستی به‌رده‌ست، نه‌مانه زه‌کاتیان تیدا نییه.

نه‌و شتانه‌ی به‌کارده‌هێترین بۆنه‌وه‌ی پاره په‌یدا بکه‌ن، وه‌ک: هه‌رشتیک ده‌دریته کری، له‌باله‌خانه‌و شوقه‌و خانوو، یان سه‌یاره‌و هه‌رشتیکی دیکه مه‌به‌ست لییان به‌کری دانه، یان ده‌فرۆشترین له‌کاتی گونجاو پتویستدا، نه‌م شتانه زه‌کاتیان تیدا نییه له‌خودی خۆیاندا واته‌ نرخه‌کیان نابیته‌ سالی زه‌کات، به‌لام کری و داهاته‌کیان ده‌بیته‌ سالی زه‌کات و له‌گه‌ڵ مالی تردا زه‌کاتیان ده‌دریت، نه‌گه‌ریش فرۆشان نه‌وه نرخه‌کیان ده‌بیته‌ سالی زه‌کات.

نه‌و شتانه‌ی جیگیر و له‌بوا‌ری و به‌ره‌یتانی درێژخایه‌ندا کراون یان دروستکراون به‌مه‌به‌ستی بازرگانی وه‌ک: خانوو یان شوقه به‌نیسه‌ت کۆمپانیا و به‌ره‌یتنه‌گانه‌وه، نه‌مانه ده‌بیته به‌نرخ‌ی بازا‌ر بجه‌ملێترین و به‌مالی زه‌کات دا‌بن‌ترین و زه‌کاتیان بدریت.

پروژه‌ی و به‌ره‌یتانی درێژخایه‌ن له‌بوا‌ری جیبه‌جی‌کردندا وه‌ک: پروژه‌ی بیناسازی و خانوو باله‌خانه به‌مه‌به‌ستی فرۆشتنی به‌خه‌لك له‌دوا‌ی ته‌وا‌بوونی، پتویسته به‌نرخ‌ی روژ و بازا‌ر بجه‌ملێترین له‌کۆتایی سالدا، به‌پیتی نرخی زه‌وی و بیناکه‌ی، یان به‌پیتی نرخی که‌ره‌سه‌ی به‌کاره‌یتراو بۆ نه‌و خانوانه‌ی ته‌وا‌و نه‌کراون، پاشان زه‌کاته‌کیان بدریت.

دانانی پاره به‌بری دیاریکراو به‌مه‌به‌ستی چاک‌کردنه‌وه و نۆژه‌نکردنه‌وه‌ی نامیر و که‌ره‌سه جیگیره جو‌را‌وجۆره‌کان، نه‌م ب‌ره‌ پاره‌یه زۆرجار ب‌رێکه به‌ناستی دابه‌زینی

نرخى نمو ناميرانه بههۆى بهكاربردهوه كه روو لهكهه مى نرخ دهكهن. نمو بره پارهيه دهبيت زهكاتى لى بدرت و بدرتته پال مال و سامانى زهكات، بههمان شيوه نمو برهش كهبو رهچاوكردنى دابهزىنى نرخ دادهرت. بههمان شيوه قازاغيش دهخرتتهوه سهر مالهكه و پيكهوه زهكاتيان دهرت، زهرهريش لهبنهرتدا ناچتته ناو خهملاندن.

سوودى ريباو وهگرتنى يان دانى بهرپرسانى كۆمپانيا پي گوناھبار دهبن، نهگر زيادهيهكى ريبا ههبوو دهبيت خويانى لى رزگار بكه و تيكه نهكرت بهمالى زهكات.

ههموو جوړه نيحتياتهكان لهقازاغى نيحتيات، يان ناچارى بهپي ياسا، يان تارهزوومهندى، يان نيحتياتى سهرمايه نهمانه ههموويان دهبيت لهگهل مالى زهكاتدا كۆيكريتهوه و زهكاتيان بدرت. برى دياريكراو بو نهگرى دابهزىنى نرخ يان پرژهى دريخوايهن بهمالى زهكات دانانرت و زهكاتى لى نادررت.

ههر پرژهيهكى دروستکردن نهوه بخوازيت كه رهسهى خاوى بو زياد بكرت نهوه زهكاتى لى دهرت بهپي نرخى بازار بهبى گويدانه نرخى تيجوون. بهلام نمو پرژهانى كه رهسهى خاويان تيناچت وه ههلهكهنندى چال، يان روخاندن و لاهردن نهمانه شانتيك نين بجهملينرين، بهلكو سهبرى نمو بره پايه دهكهين كهوهردهگيرت لهبهرامبهريدا، بهلام نمو زهويهى نامادهكراوه بو فروشتن زهكاتى لى دهرت نهگر بو فروشتن كر درايت پاش نهوهى خانوى لهسهر كرا.

نمو كه رهسهو شتانهى لهبهكارهيتاندا دهمينتهوه لهدروستکردندا بهنرخى بازار زهكاتيان دهرت، نمو كه رهسهانى رۆلتيك دهبينن و لهبهكارهيتاندا نامينن وه نمو شتانهى بو پاكکردنهوه بهكاردين يان سوتهمهنى نهمانه لهمالى زهكات

حساب ناکریت، چونکه بۆکاری بازرگانی و فروشتن نه کردراون به لکو هوکارن بۆ
تەواوکاری پرۆژەکان.

ویژدان دەزگای چاودێری مرۆفە، ئەگەر باش و چاک بوو، ئەوا ئەو مرۆفە رەفتار و
سلوکی باش دەبێت و، ژيانیش روو لەباشی و چاکی دەبێت، ئەگەریش خراب و
ناپاک بوو، ئەو رەفتار و سلوکیش خراب دەکات، ئەوکاتە ژيانیش خراب دەبێت
شیرازە ی دەپچریت.

ئیدی کێشەکە لێرەدا یە خەڵکانێک دەیانەوێت شتە جیاواز و دژ بە یەکەکان
کۆیکەنەو، دەبینن لەگەڵ نوێزخوێنەکاندا نوێز دەکەن، لەگەڵ رۆژووگراندا رۆژوو
دەگرن، حەج دەکەن و زەکات دەدەن، بەلام لەلایەکی دیکەو هەر هەلیکی خراپیان
بۆ دەست بەدات بەسەریدا ناچن و خۆیان لەحەرام و سنور شکێنی خودا ناپارێزن،
ئەمانە ویژدانیان مردوو، ئەخلاقیان تێکچوو و سلوکیان خراب بوو، بۆیە
ئەمانە خراپترینی خەلقى خودان، چونکه خەڵک چاوەڕێی خێروچاکە یە لێیان، بەلام
ئەوان لە تاواندا رۆچوون.

زه کاتي ماله کت بڼه ماکانی ژمیریاری

بهمشی دووهم

پارچهي زيادهي ناميره کاني بهرهمه مهيتنان شتي به کارهيټنان، بو مه به ستي بازرگاني کردن نييه بويه زه کاتيان لي نادریت. کالاور شه کيک که له ريگادا بيت، کومپانيا يان بازرگان پاره کهي داوه به لام هيشتا نه گه يشتووه ته ده ستي، نه وهي به لامانه وه په سه نده به نرخي کرپنه که ده خه ملټنريت نه گهر پاره درابوو، نه گهر پاره که نه درابوو نه وه له پاره که زه کات ده دريت.

قهرزي کومپانيا يان که سي بازرگان له ليتواري فوتاندا بيت و وهرگرته وهي جيگهي گومان بيت له مالي زه کات حساب ناکريت، به لکو هرکات گه پرايه وه تنها زه کاتي يه ک سال ده دات نه گهر چندين ساليشي پي بجيت.

ته ميناتي پاره که گلده دريتووه بو پيداني به ليننامه ي جيبه جي کردن يان به هر ريگايه کي دیکه ي ياساي ده کريته بارمته له پيناوي کاروباري کومپانيا که دا به مالي زه کات حساب ناکريت، به لکو هرکات گه پرترايه وه تنها زه کاتي يه ک سالي لیده دات نه گهر چندين ساليشي پي بجيت، چونکه خاوه ندرارتيه کهي ناته و او ده بيت له سهر نه و بړه پاره يه.

نه و داهاته ي تايبه تي نه و ساليه که کاتي زه کات دانيه تي با وه ريش نه گيراييت، ده بيته مالي زه کات و ده بيت زه کاته کهي بدریت.

نه وهي به نه مانه ت دانراوه نه وهش له حسابي جاري بانکدايه به مالي زه کات داده نريت و ده بيت زه کاته کهي بدریت.

نه و داخوازيانه ي له سهر کومپانيايه بو داني پاره يان بووه ته قهرز له سهر ي له مالي زه کات جيا ده کريته وه و بړه کهي بهر زه کات ناکه ویت.

خه‌رجی و سه‌رفیاتی کۆمپانیا له‌مالی زه‌کات جیا‌ده‌کرێته‌وه‌و به‌ر زه‌کات دان
ناکه‌وێت، به‌وه‌مرجه‌ی کاتی خه‌رج‌کردن‌یان هات‌بێت.

داهات و قازانجی وه‌رگه‌راو به‌شی‌وه‌ی پێشه‌کی یان پێش وه‌خت به‌مالی زه‌کات
داده‌نرێت و ده‌بێت زه‌کات‌یان بدرێت.

ئه‌و باجانه‌ی که‌وتوو‌ه‌ته‌ سه‌ر کۆمپانیاو کاتی دان‌یان هاتوو‌ه‌ له‌مالی زه‌کات
جیا‌ده‌کرێته‌وه‌، ئه‌و بڕه‌ قازانجی پێش‌یار که‌راوه‌ بۆ دابه‌ش‌کردن جیا ناکرێته‌وه‌
له‌مالی زه‌کات (به‌لکه‌ ده‌بێت زه‌کاته‌کی بدات) با بڕیاری دابه‌ش‌کردنی درابێت،
چونکه‌ که‌وتوو‌ه‌ته‌ کۆتایی سالی زه‌کاته‌وه‌، خاوه‌ن پشکه‌کان له‌سالی نوێدا
وه‌ریده‌گرن. ئه‌و ته‌ئمیناته‌ی هاو‌ل‌اتیان ده‌یده‌نه‌ کۆمپانیاکان له‌مالی زه‌کات
جیا‌ده‌کرێته‌وه‌، چونکه‌ ده‌بێته‌ قه‌رز له‌سه‌ر کۆمپانیاکان.

بڕی دیاری‌که‌راو له‌بڕی مۆ‌ل‌ه‌ت به‌پێی یاسا له‌مالی زه‌کات جیا‌ده‌کرێته‌وه‌ نه‌وه‌ی
له‌کاتی خانه‌نشین‌کردندا ده‌درێته‌ فه‌رمانبه‌ران له‌مالی زه‌کات جیا‌ده‌کرێته‌وه‌، ئه‌و
قازانجی راگه‌راوه‌و دابه‌ش ناکرێت و، ئه‌و قازانج‌ه‌ش پارێزراوه‌ له‌مالی زه‌کات جیا
ناکرێته‌وه‌و ده‌بێت زه‌کاته‌کی بدرێت.

هه‌موو خه‌رجیه‌ حه‌قیقه‌کان له‌مالی زه‌کات جیا ده‌کرێته‌وه‌.

چه‌ند باب‌ه‌تیکی گ‌رنگ سه‌بار‌ه‌ت به‌زه‌کات

۱- مائی ده‌ولت و مقف‌و ری‌ک‌خ‌راوه خیر‌خواه‌گان زه‌کاتیان لی‌ ناکه‌وئ، چونکه نهم مالانه تهرخان کراون بۆ دلنه‌وایی گهل بۆ به‌رژده‌ندی نه‌تموه، وه‌کی تریش له‌ راستیدا نهم جۆره سامانه مائی که‌سیکی تایبته نین.

۲- زانایانی شرع سامانی زه‌کات له‌خۆگر دابه‌ش ده‌کن به‌دوو به‌شموه: دارایی دیارو دارایی نادیار. له‌ فه‌تواکانی کۆری پینجه‌مدا، سه‌بار‌ه‌ت به‌ باب‌ه‌ته هاوچه‌رخه‌کانی زه‌کات نهمی دواوه هاتوه:

أ- زانایانی شرع به‌یه‌ک ده‌نگ، به‌بی را جیایی ده‌لین: سامانی زه‌کات نامیز، دابه‌ش ده‌کری به‌دوو به‌شموه: دارایی دیارو دارایی نادیار، وه‌ له‌سه‌ر نهم دابه‌ش کرده چه‌ندین بریاری شرعی جیاجیا دروست ده‌بیته.

ب- دارایی دیار (أموال الظاهرة) کاربه‌ده‌ستی ولات بۆی هیه به‌زۆر زه‌کاته‌کی بستینی، به‌مه‌رجی له‌خاوه‌ن مائی وه‌ریگری و له‌سه‌ر شیوه‌یه‌کی ره‌وا دابه‌شی بکا به‌سه‌ر شایسته‌کاندا، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر خاوه‌ن سامان لافی بی به‌لگه‌ لی‌ بدا که خۆی زه‌کاتی لی‌ ده‌رکردوه‌و داویه‌تی به‌ شایسته‌کانی زه‌کات، نه‌و قسه‌ رووته‌ی لی‌ وه‌رناگیری.

ج- دارایی نادیار (الأموال الباطنة) خاوه‌نی ده‌توانی خۆی راستموخۆ زه‌کاته‌کی بدا به‌ پی‌ شیاوان، له‌م رووه‌وه خۆی نه‌مینداری شرعه، خۆی و شیري خۆی و خوی خۆی، هه‌روه‌ها خاوه‌نی ده‌توانی به‌ ئاره‌زووی خۆی ته‌سلیمی بکا به‌و لایه‌نه تایبته‌نه که هه‌له‌ده‌ستن به‌ دابه‌شکردنی زه‌کات به‌سه‌ر شایسته‌ شرعیه‌کانی دا. کاربه‌ده‌ست بۆی نییه که ده‌ست بکا به‌ پشکنین و گه‌ران بۆ دۆزینه‌وه‌ی دارایی که

شافعییه کان له گشت شتی کدا کاری پتده کمن جگه له گیانله بهران. وه زۆریه ی کۆنگره و کۆره فقهیه کان کاری (عهمل) ی پێ ده کمن.

٤- زهکاتی قهرز (زکاة الدیون):

قهرز یا واله سهر کهسێ، یاوا له سهر کۆمپانیایێ، نهویش یا هی کهسیکه یا هی کۆمپانیایه که. کهواته:

أ- کهسێ قهرزار بێ، چهنده ی قهرز له سهر بێ له خهرمانی زهکاته که ی ده ی ده کا، کۆمپانیای قهرزاریش ههروا، مه گهر قهرزی خاوهن بهرهم، که بهرامبهری ههیه، که پێی ده گوترێ (الديون الإستثمارية) وهك نهوه کهسێ یا کۆمپانیایه ک قهرزی کردبێ بۆ کپینی خانویهک یا بۆ کپینی ئوتومبیلی، لهکاتی وادا لهکۆی مالی زهکات لهخۆگر ده رناکری، بهلام ههر قیستی لهم جوړه قهرزه بهرهمدارهیش درایهوه، نیتر نهو ساله نهو قیسته زهکات نادرێ.

ب- وهکی تریش قهرز چی هی کهسێ بێ وهچی هی کۆمپانیاکه بێ، نه گهر تهما پێماو بوو، واته ئومیدی قهوی بوو که قهرزاره که توانای دانوهی ههیه و سهرچهوت ده رناچی، نهوه ده خریته پال خهرمانی زهکات و له گهڵ سامانه که ی تریدا زهکاتی لی دها. بهلام نه گهر قهرزار تهما ی به قهرزه که ی نه ما بوو، لی ئاتومید بوو و نهوه ناخریته سهر خهرمانی زهکات و زهکاتی لی نادرێ، بهلام نه گهر دنیا بوو له پاش سالت، یا چند سالت، دهستی کهوته وه نهوه زهکاتی یه ک سالتی لی ددرێ و بهس، به پێژه ی ٢,٥% سه بارهت بهم بابته فهتوایه ک ده رچوو، لهکۆی دووه می بابته هاوچه رخانه کانی زهکاته وه ده فرمویت:

یه کهم: له شته زهکات لهخۆگره کان هه موو نهو قهرزانه ده رده کرین، که کاریکی بازرگانیان پێ نه بام ده درێ، به مه رجی له لای قهرزار، له شوینی نهو قهرزانه،

سامانی راگیراوی وا نه‌بئ، که‌زیادبن له پئویتییه سه‌ره‌کییه‌کانی خاوه‌نه‌که‌یان، سامانی راگیرا واته: (عروض قنیه : أصول ثابتة).

دووهم: له شته زه‌کات له‌خۆ‌گره‌کان نه‌و قدرزه به‌ره‌م دارانه، ده‌رده‌کری‌ن که پرۆ‌هی پیشه‌سازییان پی نه‌نجام ده‌درئ، به‌مه‌رجی له‌لای قه‌رزار به‌رام‌به‌ر به‌و قه‌رزانه سامانی راگیراوی وانه‌بئ که زیاد بن له پئویتییه سه‌ره‌کییه‌کانی خاوه‌نیان.

سییم: قه‌رزى خانووسازی درێژ خایه‌ن، که‌واباوه به‌چهند واره — قسط یکی درێژ ماوه ده‌دریتموه، ده‌بئ قه‌رزار چهنده‌ی له‌و ماله له‌لا مابئ زه‌کاتی بدا، به‌لام واره سالانه دراوه‌کان و واره‌کات هاتووه‌کانی لی ده‌رده‌کا، به‌مه‌رجی باقیمه‌نده‌که‌ی بگاته راده‌ی زه‌کات.

١- گواستنه‌وه‌ی زه‌کات (نقل الزکاة):

بنه‌په‌ت - نه‌صل - له زه‌کاتدا نه‌وه‌یه که له ده‌وله‌مه‌ندانی شوئینی وه‌رده‌گیرئ و ده‌دریتموه به‌هه‌ژارانی نه‌و شوئنه، به‌لام له‌گه‌ل نه‌مه‌یشدا گواستنه‌وه‌ی زه‌کات له شوئینیکه‌وه بۆ شوئینیکى تر، له زۆرکاتدا دروسته، که فه‌تواکانی کۆ‌پى دووهم، سه‌باره‌ت به‌بابه‌ته هاوچه‌رخه‌کانی زه‌کات، باسیان ده‌کات که بریتین له‌مانه:

یه‌که‌م: بنه‌په‌ت له دانی زه‌کاتدا نه‌وه‌یه که له‌و شوئنه‌دا دابه‌ش بکری که ماله زه‌کات لی دراوه‌که‌ی لییه، نه‌ک له‌و شوئنه‌دا که زه‌کاته‌ری لییه، به‌لام هه‌رکاتى به‌رژه‌وه‌ندیه‌کی ناشکرا هه‌بوو، دروسته له‌شوئینی ماله‌که‌وه راگوێز بکری بۆ شوئینیکى تر. له بابته‌کانی به‌رژه‌وه‌ندی گواستنه‌وه‌یه نه‌م خالانه‌ی خوا‌ره‌وه:

أ- گواستنه‌وه‌ی بۆ به‌ره‌ی غه‌زا له ریگه‌ی خودادا.

ب- گواستنه‌وه‌ی بۆلای ریک‌خراوه بانگه‌وازییه نیسلا مییه‌کانو ریک‌خراوه
فیرکاریه‌کانو ریک‌خراوه تهن‌دروستیه‌کان، به‌مه‌رجی شایانی پیدانی زه‌کات بن،
چونکه یه‌کیکن ل‌و هه‌شت خه‌رج‌گایانه‌ی که زه‌کات دابه‌ش ده‌کری به‌س‌ریاندا.

ج- گواستنه‌وه‌ی بۆ نه‌و ناوچانه‌ی که تووشی گرانی و قات و قری و برسیتی ده‌بن،
که‌ناویه‌ناو، له‌ملاولای جیهان موسلمانان تووشی کاره‌سات ده‌بن.

د- گواستنه‌وه‌ی بۆ خزمانی زه‌کاته‌ره‌که، که‌شایسته‌ی زه‌کات و ده‌رگرتن بن،
دووهم: گواستنه‌وه‌ی زه‌کات له‌ شوینی سامانه‌که‌وه بۆ شوینیکی تر، بیج‌گه‌ له‌م
خالانه‌ی پیشوو، گه‌رجی بریتی زه‌کات ده‌که‌وی و زه‌کاته‌که‌ی له‌کۆل ده‌خا به‌لام
کاریکی باشه، به‌هه‌رحال زه‌کات له‌هه‌رکوی بدری ده‌بی بدری به‌ پیشیاو، ده‌نا بری
زه‌کات ناکه‌وی.

سییه‌م: مه‌به‌ست له‌ شوینی زه‌کات نه‌و شاره‌یه که خه‌رمانی زه‌کاته‌که‌ی لییه،
له‌گه‌ل نه‌و دیهات و ناوچانه‌ی تر که سه‌ر به‌و شاره‌ن، به‌مه‌رجی به‌قده‌ ماوه‌ی نوێژ
کورته‌کرده‌وه‌ لیی دوور نه‌بن، که نزیکه‌ی (۸۲کم)ه، چونکه نه‌وه هه‌مووی وه‌ک
یه‌ک جینگه‌ وایه.

چواره‌م: جینگه‌ی سه‌رفتره‌ نه‌و شوینه‌یه که سه‌رفتره‌ ده‌ره‌که له‌وییه، چونکه
نه‌مه‌یان زه‌کاتی سه‌ره، زه‌کاتی سامان نییه.

پینجه‌م: نه‌مه‌ چهنده‌ کارو مامه‌له‌یه‌ک که له‌کاتی گواستنه‌وه‌دا مه‌ودایان پی
ده‌دری:

أ- ده‌ست‌برد کردن له‌ ده‌رکردنی زه‌کاتی سامان له‌پیش کۆتایی سالدا، هه‌تا له‌گه‌ل
ته‌واو‌برونی سالدا، بگاته‌ ده‌ست پیشیاوانی، به‌مه‌رجی هه‌موو مه‌رجه‌کانی تری
زه‌کات هه‌بن، به‌لام زه‌کاتی سه‌رفتره‌ پیش ناخری له‌یه‌کی ره‌مه‌زان.

ریك بکهونو نهو هیان به مهرج گرتبی، نهو به زه کات داده مهری و بری زه کات ده کهوی، نه مهش رای ژورینهی زانایانی شرعه.

ب- نه گهر قهرزدهر زه کاتی دا به قهرزداري خوئی، به مهرجی نهو که له باتی قهرزه کهی سهری بیداتهو به خوئی، یا په ککهوتن له سهر نهو وهری بگری و بیداتهو به هوئی له باتی قهرزه کهی، نهو نه زه کات دانه که داده مهری و، نه بری زه کات ده کهوی، نه مهش رای ژورینهی زانایانی شرعه.

ج- نه گهر قهرزار به قهرزدهری گوت: زه کاتم بدهری، هتا قهرزه کهت بده مهو، نهویش وایکرد، نهو بری زه کات ده کهوی، به لام مهرج نییه که قهرزار هه مان مال له باتی قهرزه کهی سهری بداتهو به خاوهن قهرزه کهی.

د- نه گهر خاوهن مال به قهرزاري گوت: نهی فیساره کهس، نهو قهرزه ی من کهوا له سهر تو بیده ره و په یم، مهرج بی له جیاتی زه کات بیده مهو به خوئی، نهویش به گوتی کردو قهرزه کهی دایه و، قهرز دانه و که داده مهری و، به لام مهرج نییه که له باتی زه کات بیداتهو پتی.

۷- پیشخستن و دواختنی زه کات

دروسته زه کات پیش وخت و بو ماوهی سالتیک و زیاتر، یان که متر بدری بهم مهرجانهی خواره و:

۱- زه کاتده ره که رادهی زه کات کهوتن (نصاب الزکاة) هی هیشتا هبی.

۲- نهو هی زه کاتده کهی دراوه تی هیشتا شایسته ی زه کات پیدان بی.

۳- زه کاتده ره که هیشتا زه کاتدانی له سهری.

شایانی وتنه، نه گهر ده ولته خوئی زه کاتده کهی وهرده گرت نهو نهو به دریشایی وخت شایسته ی زه کات پی دانه.

نه تډاى كڅړى يه كه م (النسوة الأولى) يش كه بڅاوتو ټيكر د نيكي هاوچه رځانه ي
زه كات گيړاوه ده لى:

ره چاوكردنى نمو ماله ي كه به نه گهرى (واجب) بوون دراوه له زه كاتدا، به زه كاتى
پيش وهخت.

هه رماليك به نه گهرى (واجب بوون) پيش وهخت له زه كاتدا درابى

به زه كاتدانى پيش وهخت داده نرى به مهرجى:

۱- زه كاتده ره كه ناستى زه كات كه وتن (نصاب الزكاة) ي له ده ستدا مابى.

۲- زه كات پيډراوه كه به شايسته ي زه كات پيډان مابى.

۳- زه كاتده ره كه هيشتا زه كاتدانى له سهرين.

نه مه يش بڅوونى زانا يانى (فقه) ه، جگه له مالكيه كان.

خونه گهر هه ركام له م مهرجانه نه ما نمو ماله دراوه كه ده چيته بابيه تى (خيرو
صدقه) كه نه گهر كه سه پيشياوه كه له زه كات دهره كى وه رگرتبوو نابى لى
بستينيه وه، به لام نه گهر وه رگرتنه كه له لايهن ده زگاي زه كات يان فرمانره واي
ولا ته وه بوو، نمو بوى هيه لى بستينيه وه كه زانرا ماله دراوه كه له واجبى
زه كات زياده، به مهرجه ي هيشتا دابهش نه كرابى به سهر پى شياوانيدا.

دواخستنى زه كات

زه كات جگه له حالتانه ي خواړه وه نابى له كاتى خڅى دواخڅرى:

۱. چاوه روا نكردنى هه ژار يكي زياتر هه ژار يان شياوتر.

۲. بڅ لايه نيكي كه لك دارتر.

۳. زه كاتده ره كه مالى به پاره بووى وه پيويست نه هاتبيته ده ست.

۴. ده توانى بيكات به پاره، به لام تووشى زيان يكي مالى ده بى.

۵. ویتنه‌ی ئهم حاله‌تانه، وهك نه‌وه تووشی شكستیه‌کی بازرگانی بووه، پیتویستی به مالی زیاتر هه‌یه له ده‌ستیدا بێ، له‌م حاله‌ته‌شدا ده‌توانی زه‌كاته‌كه دوا‌بخات بۆ نه‌وه‌ی كه‌لك له‌ماله زه‌كات نامیژه‌كه وهریگریت.

۸- پارمەدان له‌باتی زه‌كاته‌كه:

هه‌نه‌فیه‌كان و هه‌ندی تر له زانایانی (فیقه) زه‌كات و سه‌رفیتره و هه‌موو جووره كه‌فاره‌تیکیان لادروسته كه له باتی خۆیان پاره‌که‌یان بدری به پشت به‌ستن به چهند فهرمووده و ئاساریك كه له‌م باره‌یه‌وه هه‌م هاو‌كات له‌گه‌ل نه‌وه‌دا زۆرینه‌ی زانایانی فقه نه‌مه‌یان ره‌وا نه‌بینیوه (شیخ الإسلام ابن تیمیة) ده‌فه‌رموی: واچا‌که له‌م باره‌یه‌وه به‌رژه‌وه‌ندی بالۆ پیتویستی پیشیاوان له‌به‌رچاو بگیری‌ت، واته: بزانی‌ی له‌م دوانه (پاره، یاخودی زه‌كاته‌كه) بۆ نه‌وان کامیان باشترو له‌به‌رژه‌وه‌ندی زیاتری نه‌واندا‌یه نه‌ویان بدری، نه‌گینا دروست نییه پاره له‌باتی بدری.

ئهم بۆ‌چوونه به‌هێزتره، به‌تایبه‌ت له‌م سه‌رده‌مه‌ی نیستاماندا كه خودی ماله زه‌كاته‌كه بۆ هه‌ژاران سه‌خته، به‌تایبه‌ت تر له شاره‌كاندا كه خودی ماله زه‌كاته‌كه وا پێ ده‌چی، خه‌رج كردن و به‌کارهێنانی ئاسان نه‌بی بۆیان.

۹- وه‌کیل گرتن بۆ ده‌رکردنی زه‌كات دروسته.

۱۰- زانایانی (فیقه) یه‌كه ده‌نگن له‌وه‌دا كه نییه‌ت مه‌رجه بۆ پادا‌شته‌یشتنی زه‌كات‌ده‌ر، هه‌روه‌ها مه‌رجی‌شه بۆ دروست بوون و له‌ملکه‌وتنی زه‌كات، به‌پیتی فهرمووده‌ی (انما الأعمال بالنیات) به‌لام نه‌ی نه‌گه‌ر خاوه‌ن ده‌سه‌لاتی ولات به‌زۆر لیتی بستی‌نی هه‌ر له‌کۆلی ده‌که‌وی؟

راجیاوازییه‌کی گه‌وره له بۆ‌چوونی زانایانی (فیقه) دا له‌م باره‌یه‌وه هه‌یه: جه‌ماوه‌ریان نه‌وه‌یان لاپه‌سه‌نده كه له ملی ناکه‌وی به‌لام مامۆستای پایه‌به‌رز

مامۆستا (قەرزاوی) پشتگیری نمو رایه دهکات که دهلتی: مادام موسلمانکه بهگشتی له نیازی دهکردنی زهکاته که دا بێ، له ملی دهکهوێتو، وهریش دهگیرێ.

۱۱- نایا زهکاتدهر له سهریهتی که بهههژاره که رابگهیهنی، نهوه زهکاته نهیداتی؟

زانایانی (فیقه) لهم بارهیهوه رایان جیاوازه رای پشتگیری کراو نهوهیه که لهسهری نییه.

بهلکو ههیا نه دهفرموی: ههژاره که هست به دلشکاوی دهکات له بهرنهوه کهرا ههتی هیه.

۱۲- بهرهمهینانی (استثمار) مالی زهکات:

له کۆری سییم که بۆ تاوتویکردنی کیشه هاوچهرخهکانی زهکات گیرا فهتوایه که ده رچوو بهم شیوهیهی خوارهوه:

بهشداربوانی کۆره که نهو تووژینهوانهی که لهبارهی بهرهمهینانی زهکاتهوه خرابوونه بهردهمی، راگۆرینهوهیان لهسه رکردن و گهیشته نهم رایانهی خوارهوه:

کۆره که جهخت لهسهر بریاری ژماره (۳) ۱۹۸۶/۷/۳ ی جمع الفقه الاسلامی، دهکات بۆ بهگهڕ خستنی مالهکانی زهکات له ههموو نهو پرۆژانهدا که بهرهمهیان دهبی، وه بهچهند کۆگر (ضوابط) یکم وه که بریاره که ناماژه بۆ ههندیکی دهکات بریاری دروستبوونی (مبدنیا) بۆ داوه.

وه له دواي راگۆرینهوهیه که لهسهر نهو باسانهی خراونه ته بهردهم کۆره که لهم بارهیهوه گهیشته نهم ده ره نجامه ی که دهلتی:

بهرهمهینانی مالی زهکات بهم کۆگرانهی خوارهوه رهوایه:

* یهخه گیری خهرجیکی زۆرو بهپهله نهبووی، که پتویست بێ ماله زهکاته که زوو دابهش بکری بۆ.

* نەبىي بەرھەم ھېتائى مائە زەكاتەكە ۋەك ھەر مائىكى تر بەرىگاي ردوا بىكرىت.

* كار لەسەر ھەندى شت بىكرىت كە مائە بەرھەمھېتارو ەكو بەرھەمەكەشى مانەو ەيان ۋەك مائىكى زەكات نامىزو زەكات لەخۆگر مەسۆگەر بىكات.

* ھەركاتى ناتاجى پى شىاوانى زەكات ۋاى دەخواست كە زەكاتەكەيان بدىرتى نەوسا نەبى مائە بەرھەمھېتارو ەكە بتوانى خىرا بىكرىتەو بەپارەو بۆيان خەرج بىكرىت.

* نەو بەرھەمھېتائە كە مائە زەكات لەخۆگرەكەيان تىدا دادەنرى تىروانىنيان تىدا بىكرى كە بەرھەم دەدەن ۋە ئافات بەدوورن، ۋە بۆئەو ەش نەشىن لەكاتى ناتاج و پىويستىدا بىكرىتەو بە پارەو مائى كە بۆ خەرجكردن دەست بەدەن.

* دەبى پىياري بەرھەم ھېتائى مائە زەكات لەخۆگرەكە لەو كەسانەو ەبى كە فەرمانپەرۋاى ۋلات كۆكردنەو ەو دابەشكردنى زەكاتى بەوان سپاردو ە، نەمەيش لەبەر رەچاوكردنى بىركارىتى شەرىعى (النيابة العامة)، ۋە چاودىزى كردنى بەرھەم ھېتائەكە بدىرتە دەست كەسانى پسپۆرو لىتھاتوو دەست پاك.

۱۳- بەخاۋەنكردنى زمكات، ۋەتاج رادەيەكيش دروستە پرۇژەكان بە مائى زمكات بەرپا بىكرىن؟

فتاۋى كۆرى سىيەم (الندوة الثالثة) كە بۆ تاوتويى كردنىكى ھاۋچەرخانەى زەكات گىرابوو دەلى:

* چوار رىزى يەكەم لە نايەتى جىگەى خەرجى زەكاتدا كە دەفەرمى (انما الصدقات للفقراء، والمساكين، والعاملين عليها، والمؤلفة قلوبهم) نەم چوار رىزە بە خاۋەنكردنىان مەرجى لەملكەوتنى زەكاتەكەيە، بە خاۋەنكردنىشى واتە پىدانى بىرە پارەيەك، ياخود كرىنى ھۆكارەكانى بەرھەمھېتائە ۋەك نامپارە

پیشه‌یه‌کان و کهرسه‌کانی پیشه‌سازی، وه‌بخرینه به‌رده‌ست که‌سانیک که‌شایسته‌ی
زه‌کات پیدان بن‌و توانای کارکردن‌یان هه‌بی...

* دروسته پروژه‌ی به‌ره‌مه‌پندان به‌مالی زه‌کات به‌ریا بکریته و بدری به‌وانه‌ی که‌
شایسته‌ی زه‌کات پیدان تاخودی خۆیان، یان که‌سانیک له‌بری نه‌وان به‌ریوه‌ی به‌نه،
واته بکریته خاوه‌نی پشکه‌کانی (اسهم‌ی) پروژه‌که‌و قازانجه‌که‌ی له‌خۆیاندا دابه‌ش
بکه‌ن.

* هه‌روه‌ها دروسته پروژه‌کانی خزمه‌تگوزاری، وه‌ك خویندن‌گان‌و
نه‌خۆشخانه‌کان و شوینه په‌نا بۆ براوه‌کان (الملاجی‌ء) و کتیب‌خانه‌کان به‌مالی زه‌کات
دروست بکرین به‌م مهرجانه‌ی خواره‌وه:

أ- ته‌نها سوود به‌وانه بگه‌یه‌نی که‌شایسته‌ی زه‌کات پیدان، وه‌ که‌سانی تر
به‌رامبه‌ر کریته‌ك بتوان سوود له‌و خزمه‌تگوزاریانه وه‌ریگرن، وه‌سوode که‌شی بۆ
نه‌وانه بگه‌ریته‌وه که‌شایسته‌ی زه‌کات پیدان.

ب- خاوه‌نداریتی پروژه‌که‌ بۆ پیشیاوانی زه‌کات به‌رده‌وام بی وه‌ کاربه‌ده‌ستی ولات
یان ده‌سته‌یه‌ك له‌ باتی نه‌و به‌ریوه‌ی بیات.

ج- که‌ پروژه‌که‌ فرۆشرا، یان کۆتایی پته‌ات نه‌جمای کۆتایی پته‌تانه‌که‌ مالی
زه‌کاته.

**١٤- جیاوازی نیوان باج (الضريبة) و زه‌کات، وه‌ نایا باج به‌ زه‌کات
داده‌فری؟**

زانایانی هاوچه‌رخ له (فیه‌قه‌) دا یه‌ك ده‌نگن له‌سه‌ر نه‌وه که‌ باج به‌ زه‌کات دانانری،
چونکه له‌چه‌ند روویه‌که‌وه جیاوازی بنه‌ره‌تیان هه‌یه: له‌پرووی ماهیه‌ت و
حه‌قیقه‌تیانه‌وه وه‌ له‌ رووی راده‌ی زه‌کات که‌وتن (النصاب) و نه‌ندازه‌یان‌ه‌وه وه‌
له‌پرووی جیگه‌ی خه‌رجکردنیانه‌وه، هه‌روه‌ها له‌پرووی مه‌به‌ست و بۆ دانانیانه‌وه،

نەمانەو وئىراي نەوەش كە زەكات پەرستش (غبادە) و فەرزىكى دارايى و سامانيە بەلام باجەكان لەلايەن دەولەتەو دەوڵەتەو دادەنرێن.. كۆري چوارەسەش نامۆزگارى فتوايەكى لەم بارەيەو بەشێو خوارەو دەركردووە:

زەكات و باج

كۆرەكە داوا لە دەولەتە ئىسلاميەكان دەكات كە بەرنامە رێژيەك بكەن بۆ جێبەجێکردنى ياساي زەكات، بەمەبەستى كۆکردنەو دەوڵەتەو دابەشکردنى لەسەر بنەماي پابەند بوون پێشەو دانانى چەند دەستەو تاقمىكى پسپۆر بۆ ئەم مەبەستە، كە خەرجيان لە نامۆزىكى تايبەت بگيرێن.

هەرەها كۆرەكە داوايان لى دەكات كە نەو ياسايانەي پەيوەندىيان بە دارايى و شتى ترەو هەيە چاويان پيادا بگيرنەو دەستكاري بكرێن و ناراستە بكریت بەپێى بۆچوونى ئىسلامى.

۱- لە بنەرتدا دەبێ بودجە (ميزانيه)ى دەولەت لە داهاى دارايى و سامانە گشتيەكانى دەولەت دابين بكرێن، جا ئەگەر داهاكە بۆ ئەم مەبەستە بەس نەبوو، ئەوكاتە دەولەت بۆي هەيە بەشێوێكى دادگەرانه (عدالة) باج لەسەر سامانى گەل داينى بۆ خەرجکردنى لەو شوێنانەي كە دروست نيه سامانى زەكاتيان تیدا خەرج بكرێن، هەرەهايش بۆ بەرەستکردن و رێگرتن لەكەم هێنانى كە روو دەكاتە زەكات و بەشى پيشاوانى ناكات.

۲- چونكە بەلگەي بەرەوايينى باج ياسا بەرژەوەنديە گشتيەكانە، دەبێ لە دانانى باجەكەدا بەرژەوەنديە زیندووكان رەچاو بكرێن، ئەمەيش لەبەر رۆشنایى ياساي دارايى ئىسلامى و پابەندبوون بە ياسا شەریعە گشتيەكان و مەبەستە لەبەرچاوگراوەكانى شەریعەت.

۳- هۆکاری دانانی باجه‌كان ده‌بی ناتاج و پتیویتییه‌کی راست و ناشکرا بی.

۴- ده‌بی به‌پتیه‌ریکی شهرعی، دادگه‌ری تیدا ره‌چاو بکریت له‌پرووی قورسکردنی شانی هاوالاتیانسه‌وه، وه دانسان و به‌ده‌سته‌یتان و خه‌رجکردنه‌که‌ی ده‌بی له‌ژیر چاودیرییه‌کی متمانه پیکراوو پسپۆردا بی:

✽ باج دان به ده‌ولت ناکه‌ویته بریتی زه‌کات، چونکه نهم دوانه له‌سهر چاوه‌ی (ته‌کلیف) واته له‌سهر دانان، وه مه‌به‌ست تیياندا له‌یه‌ک جیاوازن، سه‌ره‌پای جیاوازیان له خهرمانی لیّ ده‌رچوون و نه‌ندازه‌ی (واجب) تیياندا، وه نمو به‌ره باجانه‌ی به ده‌ولت دراون له نه‌ندازه‌ی زه‌کات ده‌رناکری.

✽ نمو باجه‌ی که ده‌ولت له‌سهر خه‌لکی دایناوه ده‌بی له سالدای بدریت و هیشتا سالی نه‌هاتۆته‌وه له خهرمانی زه‌کات ده‌رده‌کریت، چونکه نه‌ویش بۆ خۆی مافیته‌که ده‌بی بدری.

✽ کۆره‌که سپارده‌و ناراسته‌ی بۆ ده‌ولته نیسلا میه‌کان نه‌وه‌یه که یاسای باجه‌کان ده‌ستکاری بکه‌ن به‌شیۆه‌یه‌ک پۆ بدات زه‌کاته‌که له‌به‌ره باجه‌کان ده‌ربکریت، نه‌مه‌ش بۆ سوک کردنی بار له‌سهر زه‌کاته‌رانه.

۱۵- زه‌کاتی مالی (هه‌رام) :

فتوایه‌که له‌ کۆری چواره‌م بۆ بابته هاوچه‌رخه‌کانی زه‌کات ده‌رچوه، ده‌لی :

مالی هه‌رام بریتیه له‌و مالی شهرع دانهری کاربه‌جی، که خوای په‌روه‌ردگاره، راگرتن و که‌لک لیّ وه‌رگرتنی قه‌ده‌غه کردووه جا نیتر قه‌ده‌غه کردنه‌که له‌به‌ر خودی ماله‌که خۆی بی، چونکه پیسه‌و زیان گه‌یاننده‌که له‌ خۆیدا، که به‌زاراوه‌ی شهرع پینی ده‌گوتری (الحرام لذاته) وه‌ک مه‌ی و مرداره‌وه‌بوو، یان قه‌ده‌غه‌کردنه‌که‌ی له‌به‌ر خودی خۆی نه‌بی، به‌لکو له‌به‌ر ناشهرعی ریگای به‌ده‌سته‌یتانی بی که به‌زاراوه‌ی شهرع پینی ده‌وتری (الحرام لغيره) وه‌ک مالی زه‌وت کراو که به‌ریگای

زه وتکردن بهی پرهزای خاوه نه که ی براوه، یا خود به شیوه یه که وه گرایی که شرع بریاری له سهر نهو شیوه یه نه داوه، با رهامه نیشتی تیدا بی، وهک مالینک به ریگای سوو یان به رتیل هاتیته دهسته وه.

✽ مال له دهستی (حرام) له بهر ریگای به دهست هینان نایته خاوه نی نهو ماله، هه رچه نه ده ماوه یه کی دریش له دهستیدا بی، وه له سهریه تی بیگپرتته وه بو خاوه نه که ی یان بو میراتگری خاوه نه که ی، نه گهر نه یزانی کی یه دهیناسی، خو نه گهر بی نومیدبوو له دوزینه وه ناسینی خاوه نه که ی نهوا له سهریه تی له یه کی له ریگا خهیره کانه دا، به نیازی خیری خاوه نه که ی خهرجی بکات بو نه وه ی له بهر پرسیاری نهو ماله (حرام)ه، رزگاری بیت .

✽ نه گهر له بهر کاریکی حرام کرته کی وه گرت، نه وه له سهر وه رگه که یه تی له یه کی له ریگا (خیر)ه کانه دا خهرجی بکات و نه یگپرتته وه بو نهو که سه ی که لیتی وه گرتوه .

✽ مالی حرام نادرته وه بهو که سه ی لیتی وه رگه براوه، نه گهر هاتوو که سه که سوربوو له سهر به کارهینانی له ریگای ناشهرعی یه کی وادا، که ده بووه هوی حرام کردنی مال، وهک مامه له سوو نامیزه کان، به لکو نه بی دیسان نه مهیش له ریگایه کی (خیردا) خهرجی بکات .

✽ نه گهر نه ده کرا خودی ماله حرامه که خوی بیگپرتته وه نهوا له سهریه تی وینه ی ماله که، یان نرخه که ی بداته وه به خاوه نه که ی، نه گهر نه یزانی کی یه، نه گینا وینه ی ماله که یان نرخه که ی له ریگایه کی (خیر)دا خهرج بکات به نیازی (خیر) بو خاوه نه که ی .

* هەر مالتی که خۆی له بهر خۆی (حرام)ه، واته (المحرم لذاته)یه، هەر گیز نابیتته جیگای زهکات لێدان، چونکه لای شهرع به مالتیکی نرخدار ناناشری، وه ئهبی به ریگایه که شهرع بۆی داناوه خۆی لێ پرزگاریکات .

* ئهو ماله ی که له بهر ریگای به دهستهتانی (حرام)ه، واته (الحرام لغيره)یه، ئهویش زهکات له سهر له دهستابوه که ی نی یه چونکه مهرجیک که بریتیه له خاوهنداریتی بۆ مالتی زهکات تیدا نههاتوه ته دی، بهلام ههرکاتی بۆ خاوهنه که ی گهراپهوه، دهبی ئهو زهکاتی سالتیکی لێدا، ههر چهنده سال زۆریشی به سهردا چووبی، له رای پهسهندکراودا .

* له دهستدا بسوی مالتی (حرام) نه گهر بۆ خاوهنه که ی نه گهراپهوه ته ندازه ی زهکاته که ی لێ ده رکرد، تاوانی نه وه ی له دهستیدا ماوه ده میتیت، ئهویش که ده ری کردووه ئه رکی خۆی به جی هیناوه ده بسو ههر بیکات، به ده رکردنی زهکاتیش ناچیت، وه ههتا هه موو مه له که بۆ خاوهنه که ی نه گهراپهوه، گه ردنی پرزگار نابیت، نه گهر خاوهنه که ی ده ناسی یاخود نه یکات به (خیر) بۆی نه گهر بی هیوا بسو له دۆزینه وه ناسینی خاوهنه که ی .

١٦- ئایا به مردن زهکات له کۆل ده کهوێت ؟

زانایانی (فقه) یه که دهنگن له وه دا که زهکات به مردنی خاوهن مال له کۆل ناکهوی، به لکو ئهو زهکاته له میراته که ی ده رده کری، ههر چهنده رای نه سپارد بی که لیتی ده ریکهن، به لام هه نه فیه کان ده فهرموون، نه گهر رای نه سپارد بوو، ده رناکری، رای جه ماوه ر په سه نه دهو پشتگیری ده کرتیت، جا له سهر ئه م به مایه میراتگرانی که مردوه له سه ریانه زهکاتی ماله میراته که ده ریکهن، نه وسا میراته که له نیاواندا دابهش بی، چونکه زهکات وه کو قهرز مافیتی سامانی یه، ده بی بدریت و به

مردن له کۆلی خاوهن مال ناکهوی، به لām نوێژ وانی یه، چونکه نهو نه رکێکی جهستهیی یه، راسپاردهیی و بریکاری تیدا دروست نی یه، خۆ زه کات وانی یه .
 که واته میراتگران له سه ریانه بهر له دابهش کردنی مالی میراتی زه کاتی میرات لی گره که یان بدهن، چونکه زه کات قهرزێکه ده بی بخریته پیش (وصیة) یشه وه .
 وێرای نه مه شافعیه کان له سه ر نه وهن که زه کات قهرزێکی وایه پیش قهرزی مرۆژه کانیش ده خریته له بهر فرموده ی (فدین الله احق ان یقضی) واته قهرزی خوا شایسته تره به دانه وه .

۱۷- ههروهها زه کات به تێپه ربوونی کات به سه ر نه دانیدا له مل ناکه وی، هه رچه ند سال زۆریش به سه ریا تی په ر بووی، هه ر له نه ستۆدا ده مینیتته وه .
 ۱۸- ئایا دروسته زه کات بدری به کۆمه ل و ده سته خیر خوازه کان و صندوقی زه کات؟

به لی دروسته به مه رجی جی باوه ر بن و متمانه ی نه وه یان لی بکری که زه کات و خهیره کان ده گه یه ننه پی شیاوانیان نه مه ش داده نری به وه کیل گرتن بۆ گه یاندنی زه کاته که به پی شیوانی زه کات .

۱۹- ئایا راده ی زه کات که وتنی دراوو پارهی کاغزه به (زیر یان به زیوو) داده نری؟

رای په سنده پشتگیری کراوی زانایانی هاوچه رخ نه وه یه که به زیر، واته ئالتون داده نری، که واته نه گه ر پارهی کاغزه گه یشته بایی (۸۵ گرام) ئالتون و له ده سته خاوه نیدا سالی به سه را هاته وه، نه وسا نهو پارهی (قطر) که ریاله نیستا ده کاته (۴۲۵۰) ریال .

۲۰- نایا مائی ناتھ و اووان (القصر) زهکاتی دهکهوئ؟

جه ماوه‌ری زانایانی (فقه) یهك دهنگن له‌وه‌دا كه مائی شیت و هه‌تیوو ده‌ست به‌سهره‌گیراوان له‌ده‌ستکاری مائی‌اندا (المحجور علیهم) زه‌کاتی ده‌کهوئ .

۲۱- نایا مه‌رج گیراوه كه خاوه‌ن مائ به‌دریژایی ساله‌كه راده‌ی زه‌کات كه‌وتنی هه‌بی، بۆ نه‌وه‌ی زه‌کاتی بکه‌وئ؟

لای (حه‌نه‌فیه‌كان) نهم مه‌رجه‌نی یه، ته‌نها نه‌وه‌نده هه‌یه كه خاوه‌ن مائ له‌سه‌ره‌تای ساله‌وه راده‌ی زه‌کات كه‌وتنی هه‌بی بۆ نه‌وه‌ی سالی زه‌کات كه‌وتنه‌كه‌ی له‌وتیوه ده‌ست پئ بکات، وه له‌کۆتایی سالی‌شدا هه‌بی بۆ نه‌وه‌ی (واجب) ببئ له‌سه‌ری وه وتویانه كه‌م کردنی مائ له‌ راده‌ی زه‌کات له‌ میانه‌ی سه‌ره‌تای سال و کۆتای سالدا کارناکه‌ته سه‌ر واجب بوونه‌كه، رای په‌سه‌ند و پشتگیری کراویش نه‌مه‌یه، جه‌ماوه‌ری زانایانی (فقه) پی‌چه‌وانه‌ی نهم رایانه هه‌یه .

۲۲- نایا ده‌شیت زه‌کات به‌شیوه‌ی مانگانه به‌هه‌زاران بدیریت؟

لاری یهك له‌مه‌دا نی یه، وه بگه‌ره بۆ نه‌هیشتنی ناتاجی هه‌زاران ناوا باش‌ته، به‌مه‌رجی زه‌کاته‌كه تایبته بکریته و له‌ مائه‌کانی تر بگریته لاه .

۲۳- له‌ناوچوونی مائ:

نه‌گه‌ر به‌ر له‌ گه‌رانه‌وه‌ی سال رۆژی زه‌کات مائه‌كه له‌ناو چوو، خاوه‌ن مائ هه‌یچی له‌سه‌ر نی یه، به‌لام نه‌گه‌ر مائه‌كه هه‌مووی یان هه‌ندیکی له‌ پاش گه‌یشتنه راده‌ی زه‌کات و سال رۆژی زه‌کات تیاچوو، ئالیه‌دا زانایانی (فقه) رای جیا‌جیا‌یان هه‌یه، نه‌وه‌ی ئیمه‌ رامان له‌سه‌ر پشتگیری کردنیه‌تی رای مالکی و شافیه‌كانه، كه ده‌فه‌رموون : نه‌گه‌ر له‌ ناوچوونی مائه‌كه به‌هۆی پشتگوئ خست‌وو كه‌مه‌رخه‌می خاوه‌نه‌كه‌ی بوو، یان به‌هۆی نه‌وه‌وه بووبی كه به‌بی به‌هانه‌یه‌کی گونج‌او زوو زه‌کاته‌كه‌ی ده‌رنه‌کردبوو نه‌وا له‌سه‌ریه‌تی زه‌کاتی هه‌موو مائه‌كه‌ی بدات، به‌لام

نه‌گەر زه‌کاته‌که‌ی جیا کردبووه‌وه‌ی نیازی لی هینابوو، نه‌وه زه‌کاتی ماله‌که‌یه‌تی
 نینجا زه‌کاته‌که تیاچوو نه‌وه بریاری شافیعیه‌کان و مالیکیه‌کان هه‌ره‌مان بریاره
 که ده‌لی : نه‌گەر له تیاچوونی زه‌کاته‌که‌دا که‌مته‌رخه‌می کردبوو نه‌وه له کۆلی
 ناکه‌وی، نه‌گینا له کۆلی ده‌که‌وی .

**٢٤- مالىك له نيوان سالددا به هوى قازانج، يان هه رهويه‌كى ترموه ديته
 ده‌ست ده‌خريته سهر سه‌رجه‌مى ماله‌كه‌ى ترو هه‌ردوانيان به‌يه‌ك زه‌كات
 زه‌كاتيان لى دمه‌رى .**

بى نه‌وه‌ی پتريست به‌وه بکات ماله به ده‌ست که‌ووتوه‌که سالی به‌سه‌ردا بێته‌وه
 به‌مه‌ش رای په‌سه‌نده‌و پشتگیری کراوه .

۱- خهرجگای زهکات (مصارف الزکاة)

خهرجگای زهکات نمو کهسهیه یان نهو لایه نهیه، که زهکاته کهی ده دریتی خوی گهوره نم بابه تهی نه هیلاوه تهوه بو تیروانی زانایان (الاجتهاد) تنانهت بو پیغه مبر محمد ﷺ بیت نه هیلاوه تهوه به لکو خوی راسته وخو له قورنانی مهزندا روونی کردوته وه ده فهرمویت : {إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ} التوبة ۶۰ ، خوی مهزن و کار به جی خوی له نایه ته کهدا ده فهرموی، زهکات تنهها بو هه ژارانو کم ده سانو کارگیری زهکاتو تازه مسولمانبوه، وه له پیناوی نازاد کردنی کزیله کانو قهرزارانو ریگای خواو ریبارانی داپراو له ولاتی خویاندايه .

جا نیتر مسولمانی زهکات کهوتوو له سه ریتهی بو زهکاتدان بهوردی بگه ری بو پی شیوانی زهکات و له دواي گه پانیکی وردو تیروانی نیکی تهواو زهکاته کهی بدات، به تایبه تی له م سه رده مهی خو ماندا، که (مهخابن) زهکاتدان بو ته کاریکی خویی و تاکه کهسی، خو له سه رده مهی پیغه مبر محمد ﷺ و خه لیفه کانیدا (خلفاء الراشدين) کاریک بوو له کاره گرنگه کانی ده ولتهی مسولمانان، هه روه ها بو مسولمانان بو زهکات دانه کهی ده بی چاکی و چاکرتی (الاولویات) ره چاو بکات، دهی با زهکات بدات بو کوشش و تیکوشان له پیناوی سه رخستنی نایینی نیسلامدا، وه بو نهو کهسهی زیاتر هه ژارو ده ست کورتی ژیانوه، بهوانه ی قات و قری و گرانی و مردنی ده رگای پیگرتوون، نهوانه ی که نه بوونی و برسیتی یه که یان بو ته هه لی به گاور کردنیان و له دین لادانیان .

موسلمانى زهكات كهوتوو دد توانييت به زهكاتهكهى نهمانه له مردنوتياچوون
 ژيانيانو مردنهكهى تر كه بى باودېربوون له نايين لادانه پياريزييتو رزگار بكات،
 بويه زهكات به دولهمه ندو كسانيك كه تواناي نيشكردنيان هميه نادري،
 ههروهه به باوك و دايك و بايره نادري به كوپو به كچ، وه به كوپهزاو كچهزا
 نادري، به شيويهكي تر بلتين به بنهچهو وهچه (الأصول والفروع) نادرييت، بهلام
 بو خزمانى تر وهك خوشكو برا، مامو خالو پوروو وينهيان دهشيت، به مهرجي
 ببنه يه كيك له خهرجگاي زهكات، ههروهه زهكاتى ميږد به ژنى خوى ناشيت،
 چونكه ژن بوځيوى لهسر ميږدهكهيتي، زهكاتى كهسيك نادري بهيهكي كه بوځيوى
 لهسر شو بى، چونكه شهوه وهك شهوه وايه زهكاتهكهى بهخوى بدات، وهلى زهكاتى
 ژن بو ميږدى خوى دروسته، ههروهه دروسته زهكات بدريت بهلاينه خيتر خوازه
 نيسلاميهكان نهوانهيان كه سهريه رشتيان له دهست كه ساني متمانه پيكر اوى
 موسلماندايه، بهلام زهكات ناشيت بدرى بهو لايه نانهى كه نايگهينه ننه پيشياوانى
 زهكات .

وه نيتر ليره دهست دهكهين به رافهو روونكردنهوى شو ههشت خهرجگايه كه
دروسته زهكاتيان بدريتى هاوپرى له گهل شو بريارو فتوايانهى له كوپو كومهله
(فقهى) يه كانهوه دهرووه .

۲- ههژاران و كهه دهستان :

ههژار شو كه سهيه هيچى نى يه، كارتيكى شايسته ش كه پتي بڅى نى يهتى، بهلام
 كه دهست شو كه سهيه، كارتيك يان داراييهكي هديه، بهلام بهشى ناكات، وهك
 فرمانبهريكي دهولت كه مووچهكهى بهشى ناكات، يان كرينكارتيك كه ژيانى
 بهوكريه بهريوه ناچييت .

پوختهی مەبەست : زەكات بەوكەسە دەدری كە كاریك یان سامانیكی نی یە، بەو كەسەش دەدری كە دارایی یان کاری هەیە، بەلام بەشی تەنها (٥٠%) یان زیاتری خەرجیەکانی ناكات .

هەزارو كەم دەستان لە زەكات نەوێندەیان دەدریتی تا بەگوێرەي سەردەم پێویستیان نەهێلێ .

نەمەش فتوایە كە لە خوارەو لەكوێری یەكەم دەرچووێ :

* زەكات و رەچاو كردنی پێویستیه بنه‌ره‌تی و تابه‌تی یەكان :

أ- نەم پێویستیه بنه‌ره‌تیانه كە باسی زكات رەچاویان دەكات گشتگیرە بۆ سەرچەم مەبەستەکانی شەریعەتی نیسلا، چ ئەو بەشەیان كە ژیان بێ ئەوان نابێت كە بە (ضروریات) ناوێن، وە چ ئەو بەشەیان كە ژیانن كە بە (حاجیات) ناوێن، بۆ ئەوێ تا ژیانكی گونجاو لەگەڵ باوو نەریتی سەردەم چ لە رووی كات و چ لە رووی ژینگەي ژیاڵەوێ دابین بكات، وە تا ژیاڵی دەستەبەری كۆمەڵایەتی (التكافل الاجتماعي) لە نێوان مۆسڵماناندا بەدی بهێتی.

ب- پێوێرێ ئەو بنه‌ره‌تی یانەي كە زەكات بۆ هەژاری مۆسڵمان بەدی دەهێنی ئەوێە كە زەكاته‌كە بۆ خۆراك و پۆشاك و هەموو ئەوانەي كە هەژارەكە شایستەبەتی، بێ زیاده‌ڕەوی و رەزێلی بیه‌وێ بەشی بكات، چ بۆخۆی و چ بۆ ئەوكەسەي كە ژیاڵی لە سەریەتی .

ج- ئەوانەي كە زەكات دەگەیه‌ننە پێ شیاوانی، چ زەكاته‌ران خۆیان بن، یان دەزگاكانی بن لە سەریانە، بە هەرچی هۆكاری شیاوو لە دەست بووندا هەیه بگه‌ڕێن بە دواي ئەو كەسەدا كە زەكاته‌كەي دەدەنی، بە هۆكاری كە هەستیان بریندار نەكات و لە رێژیان كەم نەكاته‌و، تا دلتیا بن كە ئەو كەسە پێ شیاوی زەكاته وەپێویست ناكات زیاتر لەمەیان لی داوا بكەن. وەك بەلگە یان سوێندان،

مه‌گەر له‌حاله‌تی كه‌وتنه‌ گومان و لی‌ گۆراندای، یاخود زۆربوونی زه‌كاته‌ داواكردن، كه‌ هه‌ندی شتی وا هه‌بی، وابگه‌یه‌نی كه‌ نه‌وانه‌ شایسته‌ی زه‌كاته‌ پێدان نین .

۳- کارگیرانی زه‌كاته‌ (والعاملین علیها) :

نه‌مانه‌ نه‌وانه‌ن كه‌ هاوكارن له‌ كۆكردنه‌وه‌و دابه‌شكردنی زه‌كاته‌ به‌سه‌ر پیشیاوانیدا، كه‌ هه‌مرو نه‌وانه‌ی خه‌ریكن به‌ كۆكردنه‌وه‌ی زه‌كاته‌كه‌ له‌ نه‌ملاو نه‌ولای وڵات (السفافة والجبابة) و ژمیریاریو فه‌رمانبه‌رانو وینه‌ی نه‌مانه‌ ده‌گرتنه‌وه‌ .

به‌كورتی : ده‌زگای به‌رپۆبه‌رایه‌تی خه‌رمانی زه‌كاته‌، نه‌مه‌ی خواره‌وه‌ش به‌ شێكه‌ له‌ فتوايه‌کی كۆری چوارهم كه‌ بۆ تاوتوی كردنی كێشه‌ هاوچه‌رخه‌كانی زه‌كاته‌ گیراوه‌ ده‌لیت :

※ کارگیرانی زه‌كاته‌ بریتین له‌و كه‌سانه‌ی كه‌لی پرسیراوانی ده‌وله‌تی ئیسلامی دیارییان كردوون، یاخود رێیان داون، یان ده‌سته‌یه‌کی سه‌ر به‌ ده‌وله‌ت یان سه‌ر به‌كۆمه‌لگه‌ ئیسلامیه‌كان هه‌لیان بژادوون بۆ كۆكردنه‌وه‌و دابه‌ش كردنی زه‌كاته‌ و هه‌ر کاریکی تر كه‌ په‌یوه‌ندی به‌ كاروباری زه‌كاته‌وه‌ هه‌بی، وه‌ك :

۱- راگه‌یانندی (أحكام)ی زه‌كاته‌ به‌ جه‌ماوهر .

۲- ناساندنی ده‌وله‌مه‌ندو خاوه‌ن سامانه‌كان .

۳- ناساندنی پیشیاوانی زه‌كاته‌ .

۴- كۆكردنه‌وه‌ی دابه‌شكردنی به‌سه‌ر پیشیاوانیدا .

۵- گواسته‌نه‌وه‌ی بۆ عه‌ماره‌كانی پارێزگاری و نگاداری زه‌كاته‌ .

۶- خستنه‌ گه‌ری زه‌كاته‌كه‌ به‌ تومیدی زیادكردن و گه‌شه‌ كردنی .

۷- به‌ره‌م هێنانی مالی زه‌كاته‌ به‌ پیتی نه‌و بنه‌ماو مه‌رجانه‌ (الضوابط والقيود)ی كه‌ له‌راسپاردی یه‌كه‌م (التوصية الأولى)ی كۆری سییه‌مدا هاتوه‌:

※ نهو نيشانهى كه به كارگيرانى زهكات دهسپيرين دوو جوړن :

۱- ههنديكيان ددهسلاتي بالاو پي سپاردنيكي فراوانن، نهوكهسانهى نهم جوړهيان پي دهسپيرى مهرجى تايبهتى يان هميه، كه زانايانى (فقه) دياريان كړدوون كه نهمانن :

۱- مسولمان بى.

۲- نيرينه بى.

۳- دهست پاك و متمانن پيكر او بى.

۴- لهزانيارى زهكاتدا شارهزاييهكى باشى هه بى.

ب- ههندي كاروبارى تر ههن ده كړى به كهسانى تر بسپيرين ههرچهنده :

۱- كارگيراني زهكات شايستهن نهو موچهيه وهريگرن لهلايهم نهو شويتهوه ديارى كراوه و موچهكهى بو پريونهتهوه بهمهرجى له (أجرة المثل) واته كړي ويتهى نيشينهكهيان زياتر نه بى بهرامبهر به كارهكهيان، وه ده بى له ههشت يهكهكهى بهشى كارگيران بى، جا نه گهر هه زاريس نه بن، ههر بويان ههيه وهريگرن، هاوكات له گهل نهو هدا ده بى ناگادارى بى نهوهى بكري كه سهرجه مى نهوهى خهرج ده كړى بو خويانو ريځخستنى كهرهسهى كارهكانيانو خهرجى يه نيدارى يه كاني تر له ههشت يهكهى زهكاتكه تى په پ نه بى، وه به نه ندازهى پيوست كاري (وظيفي) بدرى، وه موچهكان ههموويان، يا ههنديكيان چاك وايه له برجهى دهولت دابين بكري، بو نهوهى داهاتى زهكات له خهرجگاكاني تريدا خهرج بكريت.

۲- كارگيراني زهكات به هيچ شيويهك نابى بهرتيل، يان ديارى، يان بهخشيش، چ مال بى، يان پاره له كهس وهريگرن .

✽ شۆینه‌کانی به‌پریوه بردنی ده‌زگا‌کانی زه‌کات هه‌رچی‌یان پێویست بێ، وه‌ک مافوری راخستو نام‌را‌زد پێویستی یه‌کانی له‌به‌شی کارگیران دابین ده‌کری، به‌مه‌رجی نه‌توانی له‌ سه‌رچاوه‌کانی تری وه‌ک گه‌نجینه‌ی ده‌ولت و به‌خشش و دیاریه‌کانی جی به‌جی بکری، به‌و مه‌رجه‌ی نه‌و پێداویست و که‌ره‌سانه‌ی په‌یوه‌ندی راسته‌و خۆیان به‌ کو‌کردنه‌وه‌و خه‌رج کردنی زه‌کاته‌وه‌ هه‌بی، یان بۆ زیادکردنی دا‌هاتی زه‌کاته‌که‌ کاریگه‌ریان هه‌بی .

✽ چاودیری و به‌ دوا‌دا چونی لیژنه‌کانی زه‌کات له‌و لایه‌نانه‌وه‌ که‌دا‌یان نا‌ون، یان رێ‌یان پێدا‌ون ده‌بی بکری، نه‌مه‌یش به‌ په‌یره‌وی له‌ کرده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که‌ له‌ کارگیرانی زه‌کاتی ده‌پرسیه‌وه‌ .

✽ کاگیرێ زه‌کات به‌رامبه‌ر به‌وه‌ی له‌ ده‌ستیدا‌یه‌ متمانه‌ی پێکه‌را‌ره‌، بۆیه‌ هیچ مالێکی تیا‌چووی پی نابژێردی مه‌گه‌ر له‌ حا‌له‌تی ده‌ست درێژی، یان گوی پێنه‌دان و که‌مه‌ت‌ه‌رخه‌میدا .

✽ کارگیرانی زه‌کات ده‌بێت رازا‌وه‌ بن به‌ره‌وشته‌ نی‌سلا‌میه‌کانی وه‌ک نه‌رم و نیانی له‌گه‌ڵ زه‌کاته‌ده‌ران و پێشیا‌وانی زه‌کاتدا، وه‌ به‌چا‌وکرا‌وه‌یی و نا‌گاداری له‌ (أحكام)ی زه‌کات و گرنگی زه‌کات له‌ کو‌مه‌لگه‌ی نی‌سلا‌میدا، له‌ پێنا‌و به‌رپا‌کردنی گو‌زه‌رانی ده‌سته‌به‌ری کو‌مه‌لایه‌تی (التكافل الاجتماعي) وه‌ بۆ نه‌وه‌ی تا له‌کانی هه‌بوونی پێشیا‌واندا به‌ زووترین کات زه‌کاته‌که‌ دا‌به‌ش بکری به‌سه‌ریاندا، وه‌ کارگیران با دوعای (خیر) بۆ زه‌کاته‌ده‌ران بکه‌ن .

٤- خه‌رجگای نو‌ مسو‌لمانان (والوفة قلوبهم) :

نه‌و که‌سانه‌ی که‌ تا‌زه‌ مسو‌لمان بو‌ون زه‌کاتیا‌ن ده‌دری‌تی به‌مه‌به‌ستی پشتگیری و پته‌و‌بو‌ونیان له‌سه‌ر نی‌مان و با‌وه‌ر هێنا‌نیان، وه‌تا‌به‌و زه‌کاته‌ پێدا‌ویسته‌کانیا‌ن جی به‌جی بکه‌ن وه‌نم خه‌رج گایه‌که‌فریش ده‌کری‌ته‌ وه‌که‌ له‌گه‌ڵ زه‌کاتپێدا‌نه‌که‌دا

ئومىدى نىسلام بوونى لى بىكرى،يان ئومىدى پارىزگارى وىلايۈنەۋەى بانگەۋازى
نىسلام بەھۆى ئەۋەلەناراداعەبى.

ئامادەبوانى كۆرى سى ھە م بوئاوتوى كىشە ھاۋچە رخىە كانى زە كات نە
وباسانە ى كە دە ريارەى نۆموسولمانان خرانە بە رده مى لىكۆلئىنە ۋەيان تىداكردن
ۋگە ىشتە نە م نە نجامانە ى خوارەۋە:

يەكەم: خەرچگاي (نۆ مسولمانان)كە يەكەكە لەھەشت خەرچگاكاني زەكات
لەۋرپارەشەرعيە نەگۆرەنيە كەسپىنەۋەى بەسەردانەھاتو، ۋەنەمەش راي
جەماۋەرى زانايانى (فيقە)ە.

دوۋەم: لەگىرنگىرىن شۆتى خەرچكردنى ئەم بەشە ئەم مەودايانەى خوارەۋەى:
* دۇئاكىشانى كەسانى كەئومىدى مسولمان بونيان لى بىكرى بەتايىبەتى كەسانى
خاۋەن راۋقسە رۆيشتو،لەۋجۆرەكەسانەى چاۋەرۋانيان لى بىكرى كەسۋىكى
گەۋرەيان ھەبى لەبارەى جىبەجىكردنى نەۋشتانەۋەكەبەرژەۋەندى مسولمانيان
تىدائى .

* دۇئاگىرتى خاۋەن دەسلەت ۋگەۋرە لىپىرسراۋانى ۋولات و ۋىندەيان، بەئومىدى
بەشدارى كىردىيان لەچاككردنى بارودۇخى ژيانى مسولماناندا.
* دۇئاكىشانى خاۋەن بىرە بەتوانانىسلامىەكان بوئەۋەى پىشتىگىرى لەكىشەى
مسولمانان بىكەن .

* درۋستكردنى دەزگاي زانستى ۋكۆمەلايەتى بوچاۋدىرى كىردنى ئەۋانەى
كەمسولمان دەبن، ۋەدامەزاندنى دۇيان لەسەر نىسلامەتى، ۋەھەموۋنەۋشتانەى
كەدەبنەھۆى پەخساندى كەش ۋەھۋايەكى گونجاۋ بوژيانى تازەيان چ لەپروۋى
بەرزكردنەۋەى ۋرەى ھەست ۋدەروۋنيانەۋە، ۋەچ لەپروۋى ژيانى جەستەى
ۋدارايانەۋە .

سینه: له خهرج کردنی نهم به شهدا نهم مهرجانهی خواره وه ره چاو ده کری :
* مهبهست و رامیاریه شهرعیه کان له بهر چاو بگیری بۆ نه وهی نه و نه بامه
شهرعی یانهی ده مانه وی بیه دی .

* خهرج کردن فراوان بکری، بهس به گۆیره ی پتویست، وه به نه ندازه که زیان
به خهرجگاکانی تر نه گیه نی .

* دوربینی و وورده کاری بکری له شوینه خهرجه کاند، تا نه بیهته هوی دروست
بوونی ناسه واری خراب له روی شهرعه وه، یاخود کاردانه وهیه کی وا دروست بکات
له دهروونی نۆ موسولماندا که بهزیانی نیسلام و موسلمانان ته وای بی .

چواره: هۆ هۆکاره تازه و پیش ره فته کان به کار ده هیترین، وه پرۆزه ی به
که لکترو زیاتر کاریگهر په سهند ده کری بۆ گه یشتن به مهبهسته شهرعیه کان له
نه بجامی نهم خهرج کردنه دا .

۵- خهرجگای رزگار کردنی گه رده نه کان له کۆیلایه تی (وفي الرقاب) :

نهم خهرجگایه دیلو وینه ی دیلیش ده گریته وه، چهند مه زنیو شانازی یه بۆ
نایینی نیسلام که ههشت یه کی بوجه ی زه کاتی ته رخان کردوه بۆ نازاد کردنی
کۆیله کان و رزگار کردنیان له بهندی و کۆیله بوون .

۶- خهرجگای قه رزاره کان (والمغارمین) :

که نه مانه ی خواره وه ده گریته وه :

۱- که سانیک قه رزیان کردوه و نیستا نه وهنده یان نی یه قه رزه کانیا ن بده نه وه .

۲- که سانیک قه رزیان وه رگرتوه بۆ مهبهستی چاره سه رکردنی نیوان دوولایه ن که
ناکۆک بوون، باخۆشیان بتوانن نه و قه رزه بده نه وه .

۳- نه و که سانه ی که به هوی روودای ناخۆش تووشی نه بوونی و بی ده رامه تی
بوون، چونکه کۆری دووه می تاوتوی کردنی کیشه هاوچه رخه کانی زه کات

فتوای دهرکردووه که : له مالی زهکات کۆمهکی بکری بۆ خۆیندانی کوشتنی ههله، نهگهر بکوژهکانی (العاقلة) نهیان توانی خۆینهکه بدهن، وه خهزینهی (بیت المال)یش نهیتوانی خۆینهکه ههلگری، نهم یارمهتیهش راستهوخۆ دهدری به خزمهکانی کوژراوهکه .

بهلام له مالی زهکات خۆین کوشتنی به قهصدی نادری تهنانهت کۆپهکه راسپاردهی داوا دهکات شلگیری نهکری له زهکاتدان بۆ بژاردنی خۆینهکهیان بهتایبهتی لهگهڵ زۆریوونی روداوهکانو ههبوونی پێویستی زیاتر بۆ خهرجکردنی زهکات له خهرجگاکانی تر دا .

باشتر فتوایهکی گشتگیرو فراوانتر دهیارهی خهرجکردنی زهکات بۆ قهرزاران له کۆری پێنجهم (الندوة) دهچووه که نهمهی خواوهوهش دهقهکهیهتی :

یهکهم : نمو قهرزاره موسلمانان ههژارانن که بۆ بهرژهوهندی رهوای خۆیان قهرزار بوون، یاخود بههی کارهسات و پێشهادی ناخۆشوه قهرزار بوون .

دووهم : نمو قهرزاره موسلمانانن که بۆ رێکخستنی نیوان دوو لایهنی ناکۆک قهرزار بوون، بۆ هێور کردنهوهی نازاوهو گیرو گرتی که لهنیوان موسلماناندا روونهدا، یاخود بۆ خهرج کردنی لهو کێشهو کارهساتانهی که توشی موسلمانان دهبی و لههم بهشهدا ههژاری قهرزاریبووه که مهرجی نی یه .

❖ کهسێک بووته دهستهبهر (ظامن) ی بژاردنی مالتیک لهبری کهسێکی نهدارا، دروسته مالت دهستهبهر کراوهکهی بدریتی تهگهر کهسه دهستهبهرهکه نهیبوو بیبژیری .

❖ نمو کهسهی که بۆ بهرژهوهندی خۆی قهرزار بووه نابێ له مالی زهکاتی بدریتی نهگهر لهپێناوی کاریکی گوناھ قهرزار بووبی وهک مهی، یان قوما، یان سوو خواردن مهگهر تۆبهی لهو گوناھه کردبی و تۆبهکهشی بردیته سهر .

* دروسته قهرزی مردوو له مالتی زه کات جی به جی بکریت نه گهر ماله میراته که ی بهشی نهو قهرزه ی نه ده کرد، وه میرات گره کانیشی قهرزه که یان بۆ نه دایه وه، نه میش چونکه قهرزدانه وه که پارێزگاری له مالتی خاوهن قهرزه کان و رزگار بوونی نهستی مردوو که ی تیدایه .

* نهو که سه ی بۆ به رژه وهندی خۆی قهرزار بووه، وه که سیکی به تواناو ساغه بۆی نی یه له مالتی زه کات وه ریگری کاتی که بتوانی له دهستکهوتی خۆی قهرزه که بداته وه، یان خاوهن قهرز مۆله تی دابی بۆ کاتی ههیی .

ههروه ها که سیکی داراییه که ی ههیی که بتوانی قهرزه که ی لیداته وه، چ پاره بی یان خانوو یان ههرشتیکی تر .

* نهو که سه ی که به هۆی قهرزاریه وه زه کاتی وه رگرت نهیی تهنها له دانه وه ی قهرزه که خهرجی بکات .

* قهرزاری ههژار بۆ زه کات پیدان باشتره له تهنها ههژار وه کهم دهستی قهرزار بۆ زه کات پیدان باشتره له تهنها کهم دهست، چونکه نهو دووانه قهرزاری وه ههژاری یان کهم دهستیان تیا کۆبووه ته وه، به لām رووداوه کانی تر تهنها ههژاریان تیدایه یان کهم دهستی:

* قهرز بۆیر دروسته به نه ندازه ی قهرزه که ی بدریتی زۆری یان کهم، به مه رجی ماله زه کاته که به قهرزه که دا ده گه شت، خۆ نه گهر قهرزار بهر له وه ی قهرزه که بیژی ده وه له مه ند بوو له سه ری هه تی نهو ماله که وه ریگرتوه .. نه گهر نه ی توانی بۆیانی بگێریتته وه نهوا پیدا به یه کی له خهرجگا کانی زه کات .

* دروسته قهرز بۆیر له مالتی زه کاتی بدریتی بۆ نهو سالتی قهرزه که ی کاتی دانه وه یه تی باچه ند مانگیکیشی مابی بۆ کاتی دیاری کراوی قهرزدانه وه که، به لām نایدیته ی بۆ دانه وه ی قهرزی سالتی ناینده مه گهر له حاله تی کدا خاوهن قهرز

له گه ليا ريك كهوتبى، ئىستا قەرزە كەى بداتەوہ ھەندى لە قەرزە كەى بۆ دادەشكىنى .

※ كەسىك داھاتىكى ھەبى كە بەشى بکات بۆى نى يە قەرز بکات بۆ دانانى كارگەيەك يان كىلگەيەكى كشتوكال، يان شوينك بە ئومىدى ئەوہى لە مالى زەكات قەرزى بۆ بدەنەوہ، چونكە بۆ پركردنەوہى پىداويستى ھەژاران، يان بەرپاكردى داھاتىك كە پىداويستى ھەژاران يان بەرپاكردى داھاتىك كە پىداويستيان پرىكاتەوہ ھاتەتە گۆرى، وەنادرى بە كەسى بەشى بەش كردووى خۆى ھەبى بۆ ئەوہى زياترى دەست كەوى .

※ خرمەكانى پىغەمبەر ﷺ كە قەرزار بوون لەم خەرچگايەيان دەدرىتى، نەگەر ئەو مافانەى لەشەرعدا ھەيانە لىيان برا .

۷- خەرچگای ئەرىگای خوادا (وفى سبيل الله)؛

زانايانى (تفسير) و (فقه) بۆچوونيان لەم بارەيەوہ سى جۆرە:

يەكەميان: مەوداكيان فەراوان كردووە .

دووھەميان: مەودايان كورت كردۆتەوہ تەنھا بۆ غەزا.

سێھەميان: راي ناوەنديە .

فتاوى كۆرى يەكەميش بۆ تاوتوتى كردنى كيشە ھاوچەرخەكانى زەكات دەرچووە،

كە ئەمە دەقەكەيەتى :

مەبەست لە (وفى سبيل الله) جيهادە بە مەبەستە فراوانەكەى جيهاد، كە زانايانى (فقه) برياريان لەسەر داوہ، كە ئەمەش ھەموو ئەم مەودايانەى خوارەوہ دەگرێتەوہ:

أ- پارىزگارى نايىنو بەرزكردنەوہى وشەى خوا.

ب- غەزاو جەنگ كردن لە پىناوى نايىنى ئىسلامدا .

ج- راگه یاندنی نیسلام و بانگکردن بۆی.

د- کارکردن و ههولدان بۆ حاکم بوونی بهرنامهی نیسلام.

ه- رهتکردنهوهی شه و گومان و تانه و تهشه رانهی که دوژمنانی نیسلام دژ به نیسلام بلاوی ده که نهوه.

و- بهر بهستکردنی هێرشه کانی دژ به نایینی نیسلام.

**به پیتی ئهم بۆچوونه جیهاد بریتی نی یه ته نها له چالاکیی سه ربازی،
جیهاد به مانا فراوانه ی ئه مانه ی خواره وه ده گرێته وه :**

۱- دابین کردنی مال بۆ بزافه رزگار بخوازه موسلمانان که له پیناو سه ربه خزیی گه له کانیاندا خه بات نه کهن بۆ به دهست هێنانی ئازادی، وه ک بزووتنه وه کانی فه له ستین و کشمیر و فلپین و کوردستان و هتد.

۲- پشتگیری کردن له وه هه وله تا و به کۆمه لانه ی که ده یه و ی بهرنامه ی نیسلام دوباره بپتیه وه سه رشانو ی ژیان و، بهرنامه ی خوا له ولاتانی موسلماناندا پیا ده بپی و، بهرگری پیلانه کانی دوژمنانی نیسلام بکهن که ده یانه و ی بیرو باه وهری نیسلام له ئارادا نه هیلن و بهرنامه کانی له فهرمانه وایی وه لایه ن .

۳- دابین کردنی مال بۆ مه لبه نده کانی بانگکردن بۆ لای نیسلام، شه و بانگه وازه ی که پیا وانی راست و راستگۆ له ده ره و ی ولاتانی نیسلام پیتی هه لده سن به ئومیدی بلا و بوونه و ی نیسلام به و ریگا راست و دروستانه ی که له گه ن سه رده مدا ده گو ئیخت، شه میش شه و مزگاوتانه ده گرێته وه که له ولاته نائیسلامیه کاندا ده کرێته وه بۆ شه و ی بینه بنکه ی بانگه وازی نیسلام .

۴- به خشیینی مال بۆ شه و گورج و چالا کانه ی که ده دریت بۆ جیگیر بوونی نیسلام له نێوان که مایه تی یه نیسلامی یه کاندا له ولاتانه ی کهسانی نا موسلمان زان

بوون به سەر موصلماناندا، هەروەها ئەو ناوچانەی کەوتووونەتە بەر نەخشەیەک
کە کێشراوە بۆتواندەنەووە نەهێشتنی پاشاوەی موصلمانان لەو ولاتانەدا .

۸- خەرجگای رێبوار (ابن السبیل) :

مەبەست رێبوارێکە لەرێ دابراوە بە هیچ لایە کدا ناتوانیت بڕوات، چونکە مائێ
لە دەستدا نەماوە کە پێی بگاتە ئەو جێگایە کەبۆی دەروات، یان دەستی ناگاتە
مال و دارایی خۆی.. جا لە مائێ زە کاتی دەدریتی کە پێی بگاتە ئەو شوێنەی بۆی
دەروات، یان ئەو جێگایە کە مائێ خۆی لێی، بە دەوڵە مەندیش بیت، تەرخان
کردنی بە شیکە لە مائێ زە کات بۆ رێبوار ئەو دەگەینی کە نەم نەسلا مە چەند
گرنگی بە هاتوچوو گەشت و گوزار دەدات، چ بۆ پەیدا کردنی بژێوی، وە چ بۆ
زانباری، یان جیهاد و حەج و وێنەیان، لەوانە کە لە نەسلا مە داوای کردنیان
کراوە.. لە هەمانکاتیشدا شێرە کە لە دەستە بەری نەسلا مە (التکافل
الاسلامی) و، چاودێری لە ولات دابراو و لە پێ کەوتوانی رێگایە، چونکە ئەو تە
دەستە بەری مائێ بۆ کردوون کە بیانگە یە نێتە ئەو شوێنەی بۆی دەروان، جێگا
خەرجی (ابن السبیل) ئەوانەش دەگریتهووە کە دەیانەوی سەفەر بکەن بۆ
بەرژووەندی یەک کە سود و کەلک بە نایینی نەسلا مە یان کۆمەڵێکی موصلمان
بگەین، وە ئەو کەسانێک بنێرین بۆ وە دەستە هێنانی زانستێک، یان کار و
فرمانێک کە ولاتێکی نەسلا مە پێویستی پێی هەبێ، ئەمەش بۆ چوونی
شافیعێ کە ئەوانە یارێان وایە کە (ابن السبیل) دەستێ کردوانی سەفەریش
دەگریتهووە، دروست کردن و شوێن و ماوەی تاییەت بۆ رێبواران و لە ولات
دوو کەوتوان دەکەوێتە بەر گشتگیری (ابن السبیل) کە ئەمەش کارێکە خولە فای
راش دین کردوویانە .

چه ند بابه تیکی گرنګ :

نایه تی هشت خه رجگاکی زه کات پیتی (ال) ی بۆ چوار ریزی یه کم به کارهیناوه، نه میش نهوه ده گه یه نی که چوار ریزی یه کم ده بی زه کاته که بکریته مالی تایبه تی خویان، به لام چوار ریزی دووهم مهرج نی یه بکری به مالی تایبه تی خویان و ته نها به دیهتانی به رژه ونه دیسه که مه به سته :

۱- دروست نی یه زه کات بدریت به بنه چه و وه چه ی مروؤ واته (باوک و دایک و کورو کوره زاو کچ و کچه زا)، هه روه ها دروست نی یه بدری به بنه مالی پیغه مبر عليه السلام هه روه ها دروست نی یه بدری به ده وله مه ندان یان به کافران و بی باوه ران و یان نهوانه ی که له نایینی نیسلام هه لگه راونه ته وه (المتردین) و یان نهوانه ی که به رامبر به نیسلام ده جه ننگ و هه روه ها زه کاتی میرد بۆ هاوسه ره که ی خوی دروست نیه .

۲- نه گهر زه کات دهر له دوا ی زه کاتدانه که بۆی دهر کهوت نهوه ی زه کاته که ی داوه تی شایسته ی زه کات پیدان نیه ده بی چی بکات؟

له وه لامی نه م پرسیا ره دا زانایانی (فقه) جیایان هیه، رای پشتگیری کراویان نهوه یه که نه گهر زه کاتدهره که توانای خوی خسته کار بۆ دوزینه وه ی پی شیای زه کاته که و به لام هه له ی کرد نهوه هیچی له سر نی یه، چونکه توانای هه ر نه ونده یه، به لام نه گهر له دوزینه وه ی پیشیاودا که و کوری کردو، لای گرنګ نه بوو زه کاته که به کی ده دا، ئینجا هه له ی کرد، نهوه له سه ری ده که ویت و ده بی زه کاته که ی دووباره بکاته وه، به که سیک ی بدات که پیشیاوی زه کات بی .

زهکاتی سهرفیتره

(زكاة الفطر)

نښن عومهر (خوای لى پازى بىټ) گيړاوټټيهوه که پټغه مېهر ﷺ زهکاتی سهرفیتړه ی بریارد او ه (صاع) يك بى له خورما، يان له جو له سر ههمو موسلماننك، چ نازاد بټټ، يان كويله، نير بى يان مى كه بگاته كاتی ناوابوونى روژ له دواترين روژى مانگى ره مېزان كه دهكاته شهوى جهژن.. جا ده بى نهم زهكاته بدا له باتى خوږى، له باتى نهوانه ي كه بټټوى له سهر يانه، وهك هاوسره كه ي و مندا له كانى و دايك و باوكى (كه ژيواريان له سر نه وي).. كه واته سهر فیتړه له سر يك به يه كى مسولمانانه، بچوك بى يان گوره، نير بى يان مى، هه ژاربى يان دهوله مېند، .. نه ندازه كه شى (صاع) يكه له جوړى خوارده مېنى زوړسې هاوالاتيان، كه پټوانه يه كه به كيشانه ي سهرده مى نټستامان دهكاته (۲،۱۵۶ كغم) دوكيلو و سده و په نجاو شش گرام گه غم به نرخى قهتېر و خه ليچ نټستا دهكاته (۱۵) ريالى قهتېرى، واته نزيكه ي (۴،۵) چوار دؤلارو نيو.

به پټى وته ي به هيز له وته ي زانايان دروسته له باتى خوارده مېنى نرخه كه ي بدرى و، له شوټنټي كه وه بؤ شوټنټي كى تر بنيردرى، به رډه چاو كړدى به رډه وه ندى يهك تييدا.

سهر فتره ده بټه هوى پا كړنه وه ي روژوو گرته كه له شتى بى سودو قسه ي نابهجى و، دهوله مېند كړدى هه ژارو كم دهسته كان، تا په نا نه بېنه بهر داوا (سوال) كړنو، خوښى ده خاته دليانه وه له روژى جهژندا، كه نه مېش ناوړدانه وه يه كى پاك و جوانه كه ناينى نيسلام ره چاوى كړدوه، بؤ نه وه ي ههمو كهس هه ست به خوښى و دلشادى بكات له روژى جهژندا، هاو به شى و ته بابى و يه كگرتنټي كى نيسلام ييانه ي به هيزو پته وه.

نەمەو خوازاناترەو، ھەرخۆیەتی کە کردە و دمان پاک دە کاتەو، تا تەنھا بۆ خۆی
بیت و بەس، دەمانپاریزی لە ھەلەو خلیسکان لەبێرو باوەرو و تەو کردار.

کۆتایی